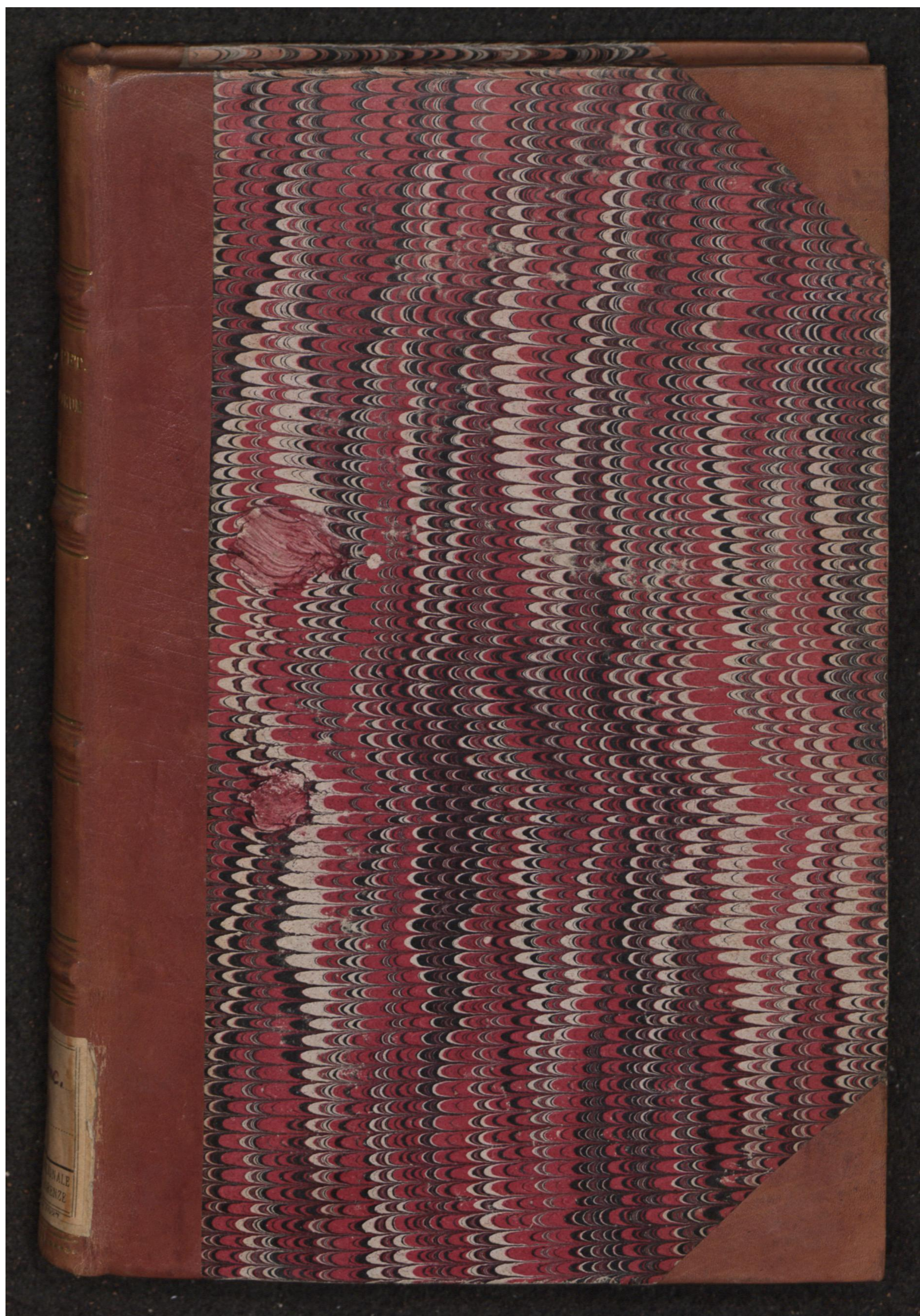
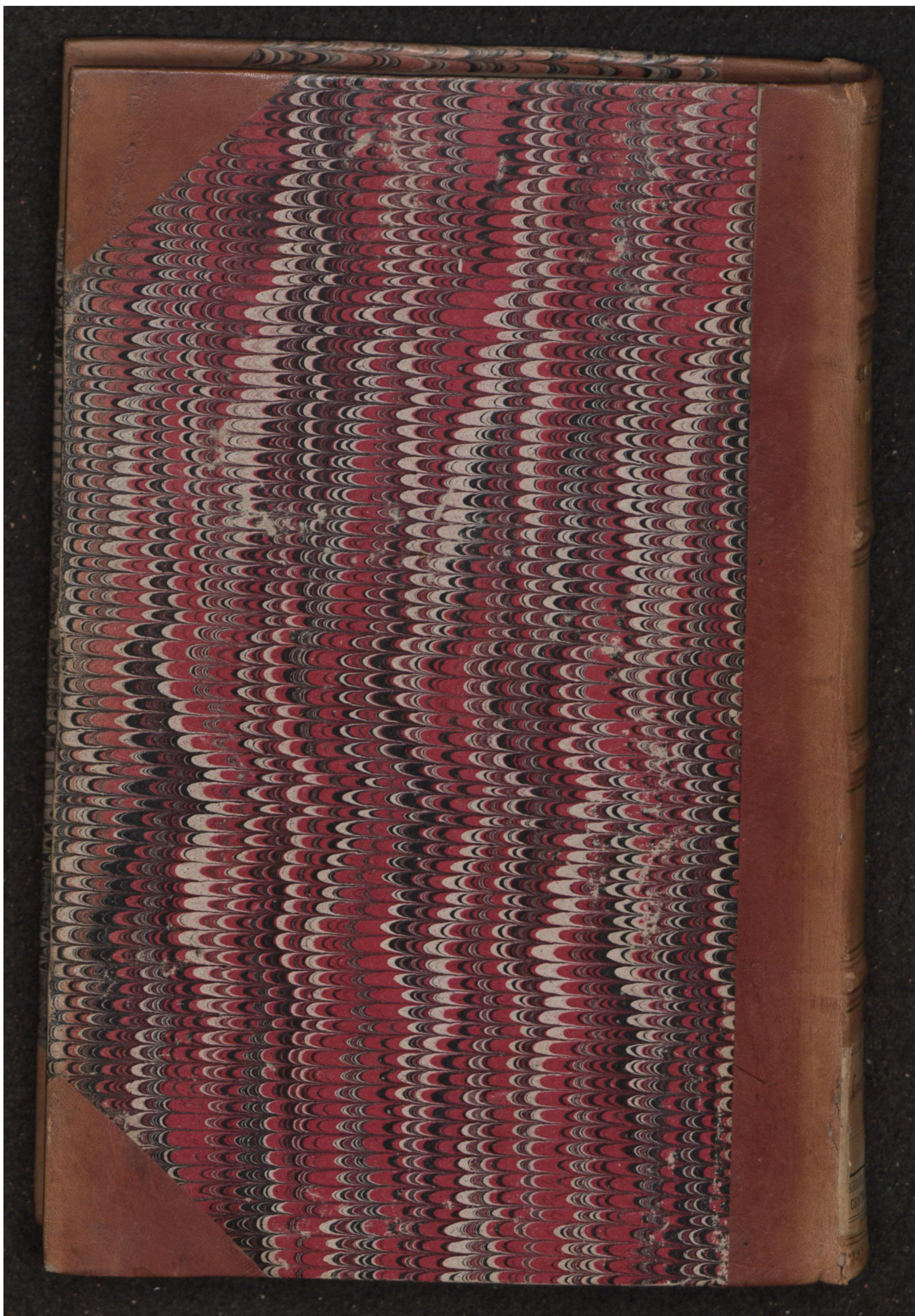

LIBRI
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE
Inc. Nenc.
66

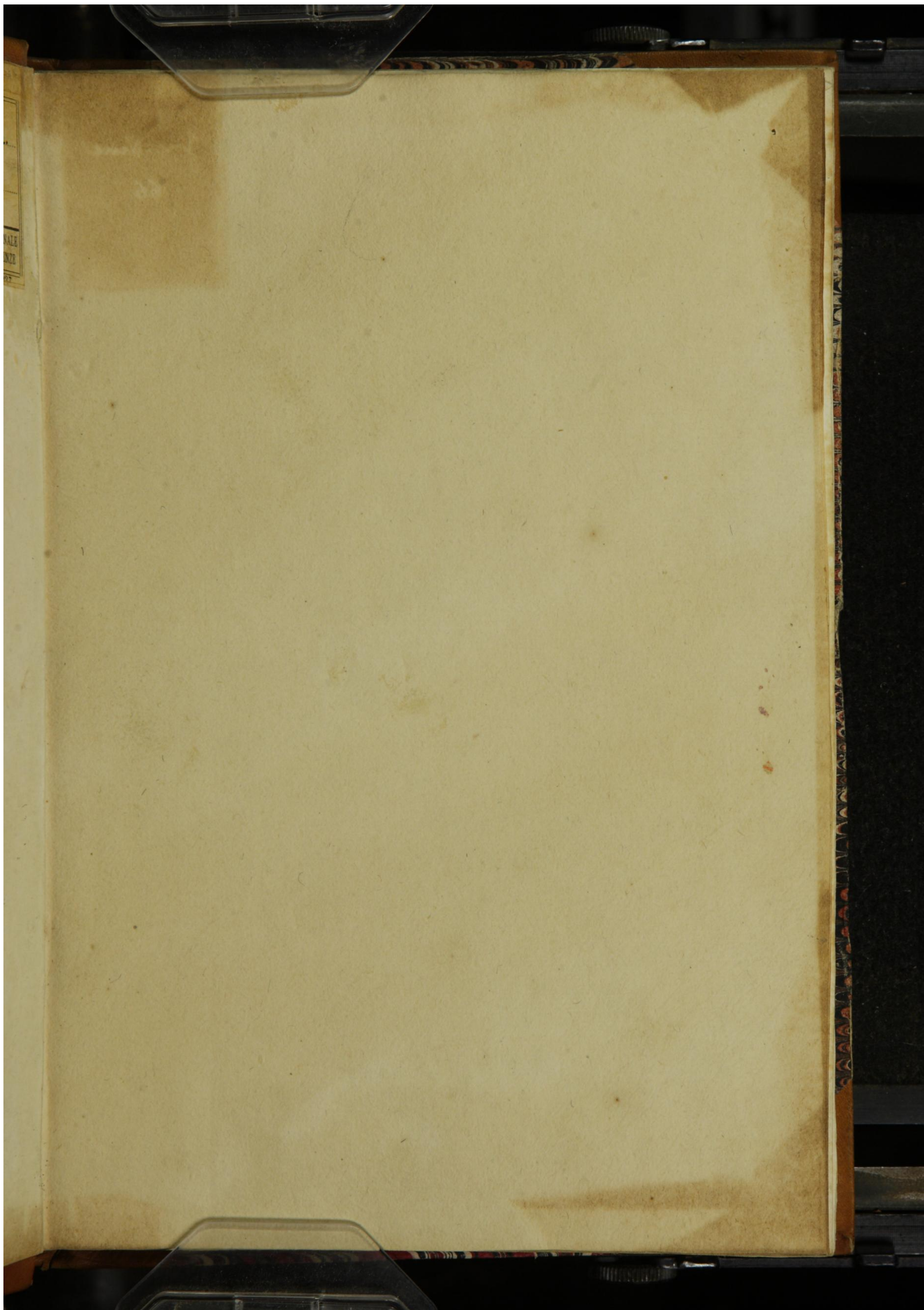

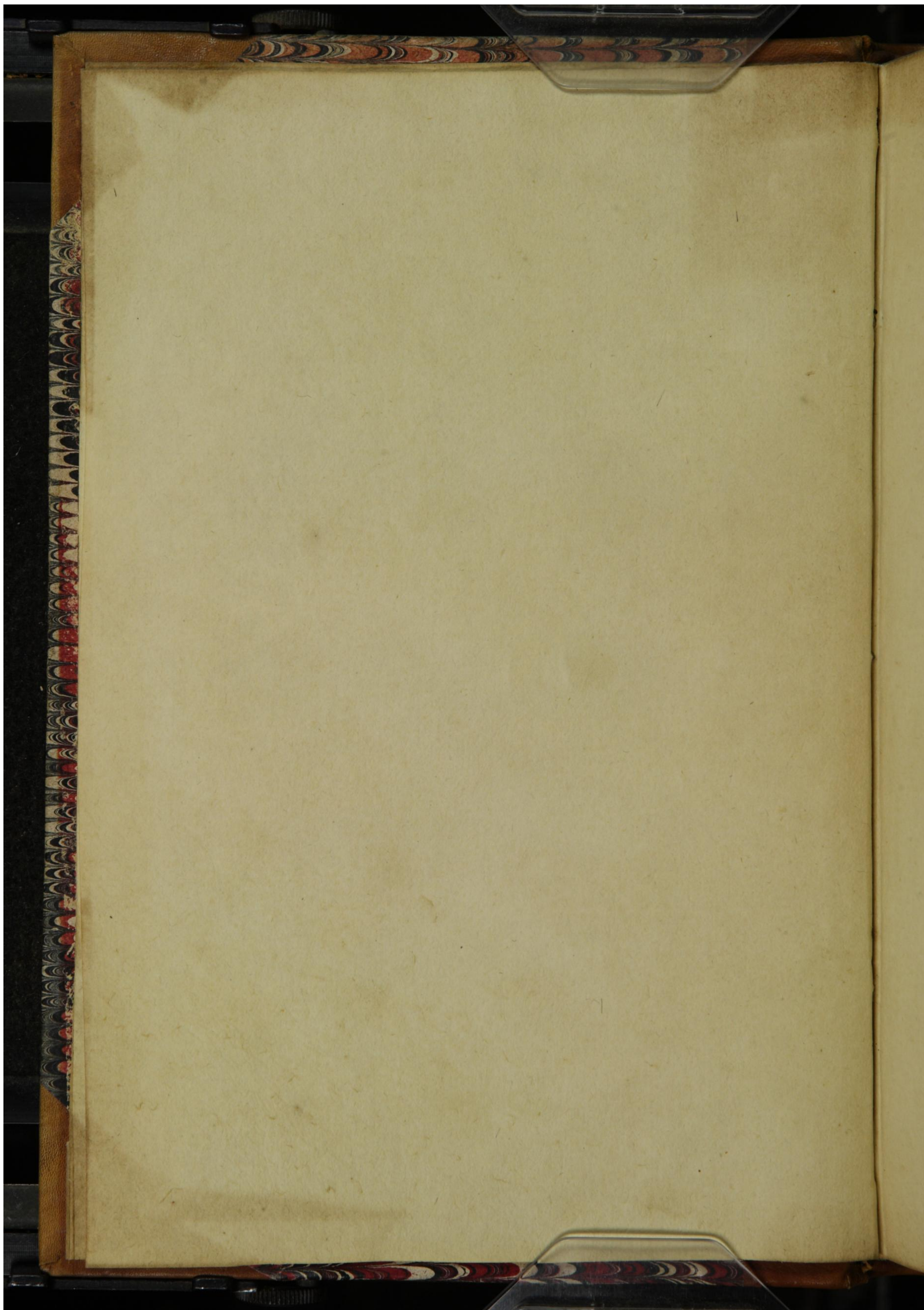

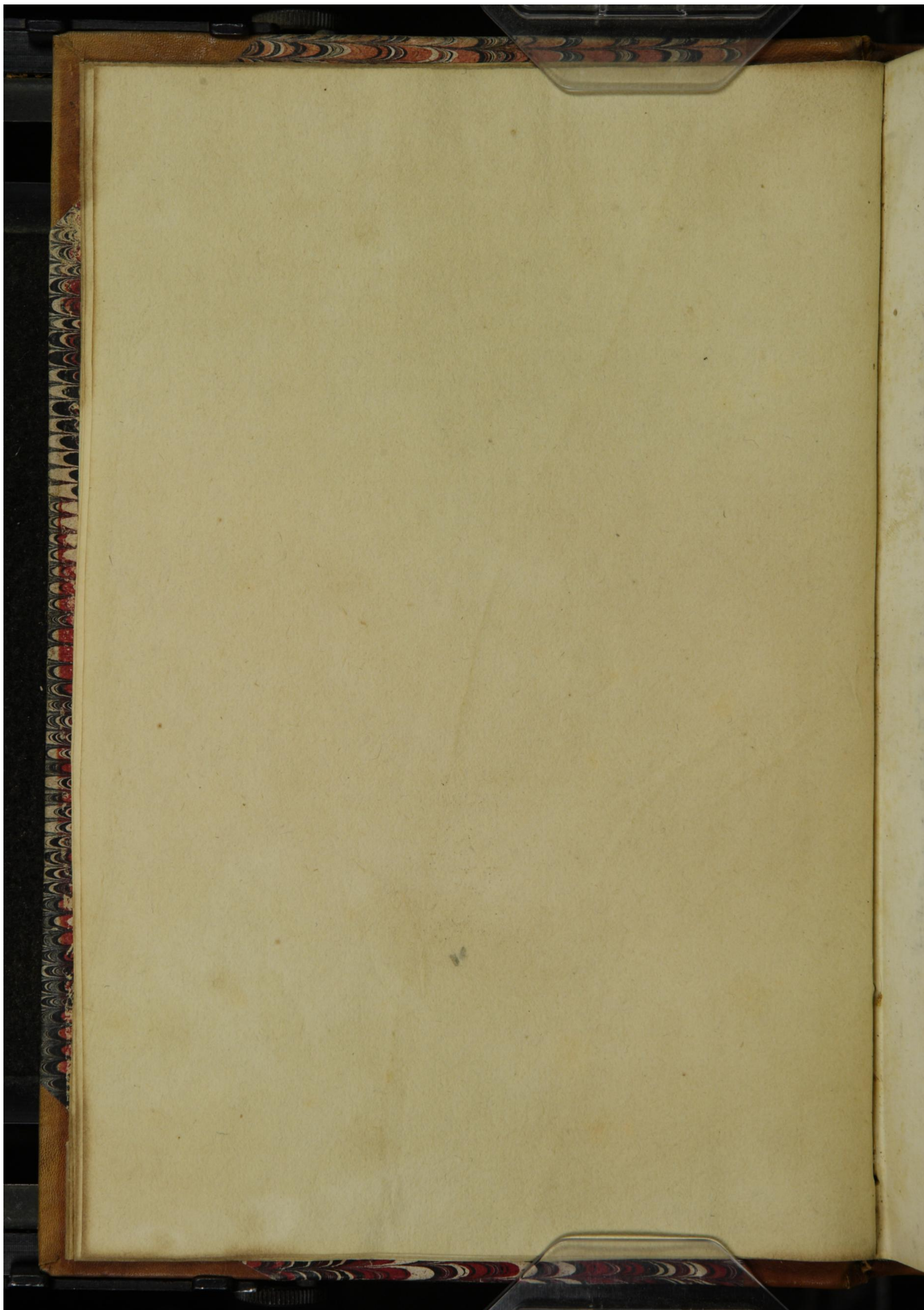

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

DE AMORIS GENERIBVS.

n

On incōmodū fuerit: ſi uel cōpendio dicemus quæ res quæſtiões ue unoquoq; Anteroticoꝝ libro cōtineant̃. Hoc enī pacto materiæ pars quælibet poterit facilius & ꝑcipi & inueniri. Sūt aūt libri tres: quos auctor ipe de amoris etiā generib⁹ īſcripſit Primi libri procemiū īdicat q̄ ſuauia: q̄q; utilia ſint ſtudia litteraꝝ: ea pſertī quib⁹ ueritas quærit̃. Præterea exhortatur eos: qui liberalib⁹ cupiūt dare operā diſciplinis: ut duo maxīe uicia deuitent. ſupbiā & luxuriam.

.I.

PETRI HAEDI SACERDOTIS PORTUSNAENSIS: AD ALEXANDRUM EX FRATRE NEPOTEM: IN ANTEROTICORUM LIBRUM PRIMUM PROEMIUM ::

p Hilosofiam iusq̧ uel ciuile: uel pōtificium mi Alexander rudis etiā ingenii adulescentes breui assequerentur: si qua in disciplina uersantur: eam summo studio & diligentia cōplecterētur. Accendunt̃ oēs scientiæ cupiditate: in eaq̧ excellere pulchꝝ putant. Sed iccirco rara ē uirtus: ꝙ arduo ī loco sita: assiduis magnisq̧ laboribꝫ quærat̃: difficilisq̧ īuentu sit. Non igit̃ abs te contendo uoluntatem sapiētiæ capessendæ. Nā istam uideo tibi nō defuisse: neq̧ unquā defuturam: qui sponte ad euganeoꝝ urbem illā diuerteris: in qua maxīe florerent hoc tēpore studia litteraꝝ: ꝙ ex his arbitrarere nō solum fortunæ bōa cōmoditatesq̧ corporis: ueꝝ etiam incredibilem quādam animi uoluptatē fœlicitatēq̧ ꝓficisci. Et recte quidē eiusmodi proficiscūtur. Affert enī sapīa diuitias: opes: potētiam: honores: laudē gloriam: iucūditatem: & (id quod maximū est ōnium) ueri cognitionē. Quo fit: ut homīes deo & ꝓximiores sint & amiciores. Contendo inquā

Exortatio ad studia literaꝝ, ad laborē amplectendū et ad otium fugiendum.

abs te: nō ut sapiens esse uelis: id enī ut dixi nēmo est
qui nolit. sed id ut uelis: quo sapiens esse possis: Quod
quidem fit assidua cura: studio: labore: tā & si quis nō
laborat. Nati enī ad laborē sumus: & labore quærūt
ōnia. At iste labor ut fugiēdus est nemini: ita omibus
summopere expetēdus. primū q liberalis: deīde q dul-
cis & iucundus: præterea q breuis: deniq; q & utilissi
mus sit & celeberrimus. O laborē libero uiro dignum:
cui quidem nisi laboribus ceteris curisq; uacuus: recte
dare operā nemo potest. Ociosos enim & quietos esse
oportet: qui philosophātur. Quāq̄ autē labor aīmi sæ-
penūero nō mīor est q̄ corporis nihil tamē factu ē dif-
ficile: quod ultro sponteq; facias: tā & si labor iste eo ti
bi uidebit facilior: quo suauior extiterit ac iucundior.
Quid aūt suauius? quid iucundius: q̄ iis ī studiis uer-
sari: quibus uestigat ueritas: in qua quāto āplius pfe-
ceris: tāto fias eruditior. Quid uero de laboris breuita-
te loquar: qui quāto magis assiduus obstinatiorue fue-
rit: tāto breuior sit necesse ē. Sequet deīq; hāc nō mō
laboris: uerūetiā tēporis breuitatē utilitas quedā: non
solū gloria. Sūptus enī miōres fient. augebit & res fa-
miliaris & nomen tuum. Quod si pleriq; maximos la
bores suscipiūt adipiscēdarum diuitiarum causa: quas qui
dē scimus incertas esse & casui subiectas: easq; tanta
cupiditate: studio: cura quæritāt: ut ne maris quidē la-

tronũ ue discrimĩa formident. quid tu hęc præclarꝫ ac pene diuinũ negociandi genus aggredi metuas : cuius iucũdissima lucra fructusq dulcissimos neq tu amittere : neq auferre fortuna possit? Quis igit nõ cẽseat pciosum inæstimabilẽq sapiẽtiæ thesaurꝫ summo etiã labore : õibusq fortunæ bonis cõparãdũ? Repiũtur aũt qui & si tantum in ea re studiũ tamq multã opam ponẽdam nõ rephendũt. reissius tamẽ agũt. Huiusmodi aũt potissimũ esse solent: qui non amore sapientiæ: sed noĩe tantũ splendoreq deliniti . uix præter togã quicq̃ habent quod ptineat ad phãdi rõnem Qui aut inani nobilitate aut opibꝫ freti: spectaculis sodalitatibus : cœnisq delectãtur . Qui post crapulã plerũq noctes ĩsomnes ducũt: non legendi sed ludendi causa. & utinã nõ etiã furandi: debacchandi rixandi. A quo enĩ scelere abstĩeat hoc hoĩum genus ? qui a patria potestate fere liberi: uino ac crapula presertĩ & sodaliũ comitatu fiũt audaciores? Existimant licere sibi oĩa . sũũq q̃q̃ ĩmane facinus aut nobilitatis confidentia: aut suffragiis amicorꝫ culpaue sodalium aut dẽiq pecunia tegi sperãt. Quis horꝫ sit exitus nõ solũ ex ĩicio actionũ pcessuq studiorꝫ : sed quotidiaĩs etiam exẽplis intelligi satis põt. Nam cũ fere senuisse se aĩaduertũt: nihilq habere præter tritam & scissam togam : quo se diu ĩ schola testẽtur uersatos esse : aut despantes deserunt studia

litterarum:aut ita doctores fiũt : ut facile ĩtelligas eos ĩsi-
gnia tantæ dignitatis non meruisse quidẽ sed emisse.
Quo quid põt eẽ turpius? quid ignomĩosius? quid ad
obscuritatẽ aptius? Eo enĩ sæpe fit: ut qui litteris uel in
signibus potius nobilitatẽ diuitias ue ornare uoluerũt
appareant uiliores : apud eruditos presertim & claros
uiros : a quibus illos maxime probari oportuit. Quid
quod his ipsis etiam q̃ doctissimis plerũq; ĩter patrocinan-
dum ceterisue de litteris disputandũ obiicit̃ male an-
te acta uita? Miseri quidẽ homines: sed illi miseriores:
quibus parentes assiduo sudore & magno sæpe cõflato
ære alieno uictũ quæsiere. Habẽt nobiles & opulenti:
quo suũ dedecus aut contegant aut diminuãt: idq; pre
cipue apud uulgus. Humili autẽ loco nati qui patri-
monio effuso nihil fere præter ignauũ corpus domum
retulere: aut ita quidem uixere: ut fãiliæ nõ tam pauꝑ-
tati q̃ dedecori & ꝓbro essent: nõ uideo cur non poti-
us secedãt ĩ barbaras ignotasq; regiones: q̃ ĩ patria uer
sentur: ubi & derisioni & ludibrio expositi sint: pate-
antq; oĩbus. Neq; uero id dixerĩ: quo quicq̃ tale de te
aut credã aut metuam: quẽ sicut cupidũ sapĩæ: sic quo
q; puto studiosi m existere ac fore: sed quo currentem
(ut aiũt) concitarem: redderẽq; ꝑiculo deterrito cautiorẽ.
Quãq̃ haud satis ẽ cognoscere: quã in ruinã incidere
quisq; possit: ni etiã intelligat quẽadmodũ sibi eundũ

sit ne labat̃. Lubricũ iter ẽ. Gymnasiũ aũt insidiantiũ ferarũ plenũ: ipisq; ueteranis pnimescẽdũ. Tironibꝰ uero q̃ sit piculosum sine cõsilio certare: declarãt eorũ crebra uulnera & frequẽs repẽtinusq; ĩteritus. Itaq; si me audies: ad quẽ laudis quoq; tue gloria ptinet: certe paucis post ãnis: nõ mõ tutus ac (ut liberius dicã) ĩcolumus: uerũetiã q̃doctissimus domum reuertere: quã cõfido tandem aliquãdo uirtutũ tuarũ splẽdoribꝰ fieri ornatiorẽ. Fiet autẽ si duo maxĩe uitia uitabis: supbiã ac ueněreã illam uoluptatem: quam uulgatus luxuriam appellant. Quorũ altero qui fuerit affectus: ita ptinaci quadam arrogantia: & rapit̃ & tenetur: ut eum sæpe pudeat quæ nescierit quẽpiam: uel p quã eruditum interrogare: malitq; apertis oculis cecus & esse & uideri: q̃ his collyrio inunctis depulisse tenebras. Neq; solũ negligis edoceri: sed etiã docere. Quibus in rebus consequende retinendeq; discipline ius: & ratio maxime uersat̃. Alteri uero uicio qui sese dederit: is profecto uires omnes corporis animiq; pdiderit. Quod quidem nõ fugit poetas eos: qui Cupidinẽ illũ ueneteũ finxere: eundẽq; libidĩs auctorẽ esse uoluerunt. Huius autem effigies quid sibi uelit: utinã omnes tã facile optarẽt & scire & obseruare: q̃ plane norunt qualis sit. Est enĩ etiam uulgo cognita imago: ne dicã q̃si deus aliquis exculta & cõsecrata. Sed eo ĩ errore uersant̃: quoniã (ut dixi) quid sibi uelit

eiuſcemodi figurã: aut non oĩo didicerunt: aut rem iam pridem inueſtigarã: ꝙ nondũ omne in illa periculũ fe-ciſſent: diſſimilãdã eſſe negligẽdãq́ putauere Haud ei lõge abſunt a furibus: quoꝝ pleriq́ ne in ipſo quidẽ ſo-cioꝝ ultimo ſupplicio abſtinent a furtis: ꝙ illos ſecor-des: inertes ac minime cautos aſtuteſq́ fuiſſe opinanť? Nec ante ĩtelligunt ſeſe haud fuiſſe ceteris callidiores: q̃ in ſcelere dephenſi æque pœnas pendunt Quoniam igiť eiuſmodi formæ interpratio & cognitu pulcherri-ma eſt: & ad moderandã uitam neceſſaria: exiſtimaui nõ cõmittẽdum: quin ea mandarem litteris: quæ hac ip ſa de re Antonius Philermus accurate ſane ac diligen ter diſputauit. Nam calendis Maiis cũ in. Q. Emylia-ni Cimbriaci domum una cum illo ueniſſem: non tam cœnandi (Nos enĩ is pridem inuitauerat) q̃ familiarita tis confirmande: & recreandoꝝ animoꝝ gratia: hũc in bibliotheca cõmorantẽ: ſpectantemq́ Cupidinis imagi-nẽ tabula eleganter pictã: comiter aggreſſi ſumus: At il le ubi nos reſpexit: cõtinuo ſurridẽs ut aſſolet: ita cœpit.

ANTEROTICORVM LIBER PRI-MVS DE CVPIDINIS NATVRA.

PERSONE COLLOQVENTES EMY-LIANVS CIMBRIACVS POETA: PE-TRVS HEDVS SACERDOS ANTONI-VS PHILERMVS. I

.IIII.

EMYLIANVS.

Eo iã adestis? Nondũ ení cocus omnes assauit hædos. HEDVS. Istuc certo scio: atq; hoc ipm & stãs & loquẽs testor. Sed quid agis? Quid cõtemplaris? O he cupidinẽ obseruas? Metuis credo: ne si hũc nõ crebro cernas: aío tandẽ excidat. EMY. Haud sane uaticinatus es. Quin potius admiror ꝓboq; ĩgeniũ eoꝶ qui hunc aptissime finxere poetaꝶ. ANT. Si igitẽ ĩtelligis quã obrẽ isto mõ amotẽ pĩgi uoluerũt. Neq; eí pceptorẽ decet poetã pſertí: huiuscemõi disciplíæ ignorare causas) cur cõtra ac sentis & prudẽs & sciẽs facis? EMY. Nõ facilẽ(ut fortasse putas) neq; breuẽ hac de re sermonẽ ĩter nos uideo fore: si disceptare cõtẽdereq; cœpimus Quare post cœnã ĩ hortulos tuos Hede si placet cõcedẽus: ubi te iudice si nõ obstat antonius: quid hic egoq; ualeamus expiemur. AN. Nõ repugno: imo uero hẽbo grãs. Frustra eí differemus nisi eẽt qui uerissimã tãdẽ ferret eiusmõi de disputatiõe sñiam. HEDVS. Placet ut ad hortulos ĩ primis: deĩde cũ aduesꝑasceret ad ædes uel tuas antoni: uel meas diuertamus. Iudicãdi ãt munus suscipiãt eruditiores. Ego eĩ quid ipa quoq; de qõne sentiã: malí dicere: q̃ de uobis iudicare. Illud tãtũmõ efficiã ut quoadiuuẽt nostre litteræ: nec uestre neq; mea intereat opinio. Eoq; fiat ut iudi

ces nūc æqui nūc iniqui nūq̄ neq; uobis neq; mihi de-
futuri sint. Nā ista de q̄one fuere semp̄ uariæ hoīum ꝓ
cuiusq; affectu discrepantesq; sniæ. Sed de hoc postea.
Nūc ad cœnā discedamus. EMY. Fiat quandoquidē
& tp̄s est: & para oīa. HEDVS. Solet īter epulādū
ii potissimū tacere: qui nimia esurie cura ue p̄munt̄: q̄
rum alterā & si uarius uobis cibus potuit abstulisse: re
or tamē ita incidisse uos in alterā: ut qui nōnunq̄ estis
loq̄ciores: mutire quidē hactenus neuter uestrum quiue
rit: maiori quodā desiderio studio ue affectus. Nā quā-
diu cœnatū est: p̄spexi utrūq; deiectis in mēsam oculis
excogitare magis (ut opinor) quid alter alteri aut obie-
cturus esset: aut respōsurus: q̄ qui cibus ex oīb; lautissi-
mus uideret̄. Ex quo p̄spicue ītelligit̄ illud nō falsum
esse: nō minus eū laborare oportere: qui animi q̄ qui cor
poris uiribus ē certaturus: magnāq; uim esse non tā in
dicti belli q̄ suscepti: exquo nō uictoriā solum: sed etiā
laudē & gloriā ps utraq; sese domū relaturā arbitrat̄.
Quare si satis pati estis: hic iā in pugnā abeundū cen
seo. ANTO. Ego (ut ꝓ me respōdeā) nunq̄ nisi arma-
tus iam pridē certamē suscepissem. EMY. At ne ego
quidē id obtuli īermis? Propandū igit̄. Sed si non ma
gnifico apparatu minusq; opipare uos accepi: uelī id eo
cōsilio factū existimetis: ut agiliores oēs ad pugnandū
expiditioresq; essemus. HEDVS. Imo istud ego aua-

ricie:nõ etiã frugalitati dandũ puto. Itaq; tibi non mõ
nõ ẽ referẽda grã:sed ne habẽda quidẽ. ANTO. Ita
sane. Nã qui in amicos ẽ auarior: is ꝓtinus erga se il-
los efficit:nõ tã illiberales q̃ ĩgratos. Sed hæc alias:quã
doquidẽ iã aduesp ascit. Igiẽ tãdem aliquando auferri
istec hic iubeto. EMY. Vtinã quæ hic mõ cõsumpsistis
possent his cũ reliquiis auferri oĩa. Efficerẽ ꝓfecto:ne
frustra de me questi esse uideremini. Verꝝ abeamus:&
ne quid amittamus tpis:mihi quidẽ nõ incõueniens ui
deã:si iter eandũ ad hortulos:cœptã iã dudũ de Cupi
dine qõnẽ ꝓseq̃mur. Sic.n. imitabimur Aristotelẽ: qui
deambulãs disputare sæpenũero solebat. HEDVS. Be
ne mones. Sed q̃ iter capis? Nõ.n. istac recte ad nostros
itur. EMY. Quĩ ad istos ipos hæc uia & si paulo lon
gior:tamẽ & amœnior & planior ẽ. Nã istac eũtib; est
tũ tarditati:tũ molestie ĩ primis tenax cœnũ:deĩde pa-
lus illa anguib; redũdãs: ut omittã ranaꝝ coaxatiões
quæ nos obtũdãt:disputationẽq; ĩpediãt. Hac uero(ut
nõ nescitis) tũ floribus distincta prata:tũ lætæ segetes:præ
terea suburbana ꝑdia p multa arborib; consita diuersi
generis:sed ea ꝑsertim in quib; nostra solet helia uer-
sari:ĩcredibilẽ nobis sunt allatura: & refocillationẽ &
uoluptatẽ. ANTO. Haud falsum ẽ(ut cerno) æmylia-
ne tritũ illud uulgi sermõe ꝓuerbium: linguã assidue
ĩpelli:ibiq; ꝑstõ esse ubi deus doleat. Quid tu heliã me

moras: ueluti si hanc fortassis offendemus: teq; respexe rit: nõ continuo pculsus uictusq;: nõ ꝓposite quæstionis solũ: uerumetiã ipse tui obliturus sis. Quod si id ignorat nondũ sane didicisti: quamobrem cupidinẽ cœcũ finxe rit. EMY. Si sic existimas Antoni: explica quæso eui dentius omnẽ quã ea de re ꝓbas tenesq; sñiam: ut mi hi deinde aut negare liceat aut cedere. Nã ista quidẽ uerba indicant: nullam mihi tecum hac in cõtrouersia familiaritatẽ esse posse. Quid enĩ tã falsum est: ne dicã insanum: q̃ cẽsere eum qui uir sit: ad unius puelle aspe ctum posse a ꝓposito deterreri plãeq; deficere. ANT. Vter nostrum insaniat nõ ante iudicato: q̃ in heliã in ciderimus. Quod si euenerit: nõ magnope mihi elabo randum esse in respõdendo arbitror: q tum expto ipsa tibi respondebit cõscientia. Siquidem uereor in primis ne tibi accidat quod Terẽtiano illi phedriæ qui apud pmenonem seruum queritur: seq; miserꝫ atq; incõstãtẽ confitetur. Totus inquit tremo horreoq;: postq̃ aspexi hãc. Deinde ne id tibi quoq; possim recte dicere: quod ille ipse seruus cum dominum ut animo bono esset hor tarerẽ inquit. Accede ad hunc ignẽ. Iã calesces plus sa tis. Sed opinione fere omnes ducimur. Fallimur igitur plerunq;. Quid enim quisq; ualeat nõ ante plane intel ligit q̃ tentauerit. EMYLIA. Recte tu quidem & sapienter.

II ANTO. Interea uero de cupidinis simulachro
quid pcete pictoresq; senserint uestigabimus. Et mihi
quidem hæc inquisitio nõ omnino facilis uulgarisq; ui-
detur. Sunt enim quæ multifariam & dicantur & in-
telligi atq; explicari possint. Sed cauendum est ne sint
ineptæ sibiq; inuicem repugnent multiplices numero-
sæq; sententiæ. Quare quod sentio ita dicam: ut si forte
uerisimilius quicquã afferetis: non esse uelim pertinaci-
or. EMYLIA. Prudenter istud quoq;. Id enim ad bo-
num uirum ita pertinet: ut nihil magis. ANTO. Et
si nescio eum esse me quem prædicas: opto tamen is fie-
ri & contendo.

III Sed ad ꝓpositum. Primũ de cupidine quæri so-
let: an idem ipse sit amor: nec ne sit. Que res ut facilius
ualeat explanari: paulo altius repetenda est.

IIII Nam cum plures inueniantur Cupidines: qui
sit is de quo dicimus: antea explorandum censeo. Equi-
dem disputans apud Ciceronem. C. Cotta in tertio de
natura deorum libro: dicit ex ueteri græcia colligi tres
cupidines fuisse. Vnum qui Mercurio & Diana na-
tus sit. Alterum qui Mercurio & Venere secũda. Ter-
cium qui idem Anteros Marte & Venere tertia. Ve-
rum Tragicus ille (quisquis fuerit quem nonnulli tra-
dunt Senecã fuisse iuniorẽ: ex tribus primum sustulit
cum inquit. Dura non miti generata ponto: quã uocat

matrem geminus Cupido. Cum igitur ille quãuis Mercurio patre: nõ tamen Venere: sed Diana matre natus sit: apparet nõ esse eum qui amorẽ facis. Ex duobus autẽ reliquis qui sit is de quo quærimus: magna quæstio est. Nã si poetas imitabimur: qui uident̃ uoluisse eũdẽ ipsum esse cupidinẽ: qui nũc afferat amorẽ: nunc auferat (Nã hũc & Tragicus ille ut diximus geminum appellat: & de hoc ipso ĩ Metamorphoseos primo ita inquit Naso. Dixit: & eliso pcussis aere pennis. Impiger umbrosa parnasi cõstitit arce. Atq; sagittifera ꝓmpsit duo tela pharetra. Diuersoꝝ operum fugat hoc: facit illud amorem. Quod facit auratum est. & cuspide fulget acuta. Quod fugat obtusum est: & habet sub arundĩe plũbum) Si hos ĩquã sequemur: cõtradicemus. C. cottæ siue Ciceroni potius. Sed huic nõ assentiri certe nequeo: qui obscuriora illa ꝓculdubio patefecerit. Neq; enim ueri simile uidet̃: neq; patit̃ ipsa ratio: ut res eadem natura pariat: non tam diuersos q̃ contrarius effectus. Ignis sane auferre calorem potest: auferre nullo modo potest. Erit igitur alius qui faciat amorem: alius qui detrahat Cupido. Vteruis ergo geminus. hoc est. alterius similis dicetur: tum suo atq; matris nomine: quandoquidẽ uterq; & Cupido nuncupatur: & matre Venere quãq̃ non eadem ortus est: tum munere sagittandi feriendiq;: tum deniq; alarum curruus equorumq; apparatu.

Re autẽ. hoc est. effectu atq; natura nõ dissimilis solũ
sed oĩno cõtrarius hostisq; ꝑpetuus. tã& si illud aduer-
sandi nomẽ posterior sibi potius uendicat : q prior ille
secundũ naturã hic contra facere uideat᷑. Quod enim
.i. anteros græce dicit᷑ : id latine cõtrarius
amori : q huic ille semꝑ aduerset᷑. Neq; uero hoc loco
amorẽ a cupidĩe iniectũ : sed ipm cupidinẽ iniicietẽ in
telligo. Nã græci utrunq; uocant : Quos qui-
dẽ Maro imitatus ĩ primo æneidos libro amorem deũ
dixit. Sed tamẽ eam rẽ (ut refert Seruius) discreuit epi-
theto. Addidit enĩ aligeꝝ. Ita sane effectũ est : ut sit
prima illa quæstio soluta. aliud cupidĩs eẽ propriũ : ali
ud amoris. Multũ. n. inter causam differt & effectũ.
Cum igit᷑ ex tribus eũ teneãus Cupidinem : de quo du
dũ sciscitati sumus. (Est. n. is quẽ Mercurio & Vene-
re secũda. C. cotta natũ retulit.) primũ uidet᷑ mihi esse
dicẽdũ : cur mercurio & uenere geĩtus dicat᷑. post de
eius simulacro atq; forma : que quidẽ a poetis fere sin-
gulis : qui hac de re aliquid scripsere : nõ nihil sortita est
accessionis. Deĩde (ut cõstitueraus) iterꝑtandum quid
sibi unũquodq; uelit. Postreo nisi uobis erit molestum :
nisi tempus defuerit : explicandum quæ natura atq; uis
eius quoq; sit cupidĩs. quẽ huic cõtrariũ esse dixĩus.
Id eĩ ꝑspicio gẽtis huãni societati maxĩe conducere.
EMY. Ita fuerit fortasse. Sed cũ Anteros iste (ut in-

quis adulterio natus sit: naturæque cōtrarius: nō uideo cur nō tanq̄ insigni singularique macula notatus & inhūanus atque ferus: sperni ab uniuersis abiicique debeat. ANT. At nō hūc aut illegitimū esse diximus: aut cōtrariū naturæ: sed uideri. Qualis aūt & unde sit: post uidebimus. EMY. Istud quidē Antoni & cupio & opto: modo prius doceas si potes: quē admodū queat fieri. ut quā Venerē Tragicus & mari genitam & gemini cupidīs parentem facit: ea non nisi alterius mater sit. ANT. Ego uero existimo Tragicū & si cupidinē geminū esse dixit quod duobus idem nomē sit: uerba tamen sensūque nō nisi ad eū retulisse: qui matrē haberet deā pōto generatā. Quod quidē perspicue ostendit ī sequētibus. Nā cū de amoris auctore cupidīe pluría dixisset: de altero huic aduersanti ne uerbū quidē fecit. Quod nisi cēsebīus ita esse: oportebit aut Senecā istū aut Ciceronē: aut utrūque forsitan mēdacem uanūque & esse et haberi. Sed mea sñía ut ātedixi cedendum est Ciceroni: quando quidē hūc & studiosissimū græcarum litterarum: & peritissimū haud dubiū est fuisse: nisi forte poetis nō etiā oratoribus ē tributū pmissum ue disputare de fabulis. Quod si ita est: expecto quid tu maxīe cui primas partis nō pauci poetarum huius tēporis dari cēsent: afferas uel uerisimilius uel clarius. EMY. Illa ne nostra ē Helia: an non est? ANT. Istud ubi est monstium?

EMY. Monstrũ? Imo dea: quæ nos uersus ꝓxĩo hoc in prædio obãbulat. ANT. Nihil est hodie præterea disputãdum: quãdoquidẽ interrogato respõdendũ est. Incedẽtes fœminas uideo cõplures. Tua uero ista quæ sit: nõdum aĩaduerto: q̃ nulla supare ceteras neq; corporis magnitudĩe neq; forma uideat̃. EMY. An non eã cernis: quæ lauro nũc adhæret? ANT. Iam uero nõ (ut tibi psuasisti) deam: sed fœminã a reliquis nihil omnino differẽtem cerno. Veꝶ eĩmuero neq; lauꝶ cerno neq; tẽ. EMY. At tecũ loquor. ANT. Mecum fortassis loquerere: si uiueres. Vtinã igit̃ tã facile excitari posses: q̃ peristi. Excitemus ab ĩferis mi hæde poetas illos ueteres: si possumus. Nã hic noster una forsitan resurget. EMY. Quasi uero sit ĩpossibile huiuscẽodi resurgere mortuos. ANT. Non poteris ꝓfecto: dũ oculis istis ꝓsequeris Heliã: deq; hac loqueris etiã absente: dũ memĩeris cogitabisq;: dum dẽiq; nõ nihil remãebit morbi. Sed de hoc alio loco aptius. Nũc ad rẽ de qua sermo fuit redeãus. Te quidẽ rogaram: ut poeta prope græcus nobis patefaceres: si quid forte præter ea quæ diximus de cupidĩe: esset recõditum ĩ græcoꝶ cõmentariis: quod lateret oratores: eos p̃sertim: qui litteris græcis multũ opere dedissent. Tu uero repẽtino mulierculaꝶ occursu ĩterceptus: nõ quid dicerẽ: sed quid intuereris obseruabas. Dixi obseruabas: quasi uero id præterierit:

quod quãto ad has ꝓpĩquãus magis: tanto fit recẽtius
EMY. Sentio id quidẽ: atqꝫ (ut ꝑdixeras) me ipẽ iam
iã & cæcum esse fateor & uictum. Cœptã igiẽ disputa
tionẽ uel tantisper intermittas uelim: dum ad destĩatos
cõcedamus hortulos. Haud enĩ dubito: ubi has nõ ui-
dero: cõtinuo in me ingenii uim õnem excitãdam esse.
Quod si mẽs ne tum quidẽ expgiscet: certe uel cras re
spõdebo: uel ad summũ perẽdie. Nõ. n. solet obscuris per
plexisqꝫ de rebus breuis esse disputatio. Quare ne istã
quidẽ quã ꝓlongã fore arbitror: hodie ꝑficiemus: cum
ꝑsertim sero cœpimus importuneqꝫ cõtendere. ANT.
Ergo morigerꝝ tibi esse me oportet usqꝫ ad hortulos?
Ita sit sane: quãdoquidẽ nõ tã cum Hædo q̃ tecũ comu
nis mihi est certatio. Alioquin uideo frustra me orõnẽ
habiturꝝ: nisi aliquid forte dixero: quod & te faciat at-
tẽtum: & tamẽ haud lõge a ꝓposito abhorreat. Dic igi
tur (oro te) hãc ne ames Heliã. EMY. Dicã equidẽ.
Verꝝ ꝓperemus: ut æque atqꝫ tu illa me audiat respõ-
dentẽ: q̃q̃ id ne quicq̃ est futurꝝ: nisi cũ corã erimus: tũ
rursus me istuc ipm roges. AN. Te ne corã illa de ea
ipsa rogẽ scilicet: ut me ĩtelligat pro te sibi lenonẽ esse
EMY. Minime uero isto modo: Sed ita tẽperãter: ut
ad me oĩa: nihil ad illã rettulisse uideare. Nunc ergo
roga: quæso te. ANT. Faciã: modo me a risu cõtinere
possim. EMY. Quid rides? ANT. Nempe qꝫ quasi

amãs erubueris. EMY. O utinam amare satis esset: pereo etiã. ANTO. Perspicio id iã quidẽ. Proinde uereor ut decedas intestatus. Nã speraui sæpenumero pro tua in me beniuolentia & charitate singulari: heredem præter me a te esse instituendũ neminẽ: quãdoquidem hoc ipm in te facerẽ: si forte contingeret me isto ipo in discrimine pauoreq́ uersari Sed neq́ qui scribat habeo neq́ testes: q̃q̃ nisi manus labat: potes ipe scribere. O diem hunc mihi faustũ fortunatumq́: si has saltẽ fœmías quæ in testamẽto legibus repudiãtur: deus nũc mihi aliquis in uiros uerteret: satis enim testium haberemus. Sed quoniã id nõ datur: quod quidẽ & mihi gratissimum & his certe (ut uultu indicarũt) gratius fuisset: cupio uel istud Emyliane: ut emori differas quantũ potes. Potes autẽ prorsus (ut existimo) si potes hinc discedere: & quidem pceleriter. EMY. Sane acta res ẽ: uno isto uerbo cõmouisti: fugasti mulieres. ANT. Ego ne? Fugarũt sese ipe potius: quippe quæ sibi ut æquũ est prælatos esse uiros q̃ indignissime tulissent. Ex quo intelligitur q̃ insaniant qui effœminantẽ: cũ fœminas cernamus & inuidere uiris: & suũ quãq́ sexum odio habere: optareq́ in uirilẽ formã uerti. Sed ad me redeo. Quæsierã nũ amares Heliam. Nẽpe ut si (id quod effecisti) faterere. intelligerẽ mihi minus esse elaborandũ: satisq́ omnino factũ fore: si de cupidinis parentibus simulachroq́ quod poe

se senserint: breui interpraretur. Nam ne dimidiatum qui dem uerbū me platurū arbitror: quin tibi cōscius totum mox agnoscas: eamq; ob rē mihi protinus assentiare ni hil repugnes Sequetur etiam credulitas & cautio quædā eorū qui acceperint aliquādo hæc ita a nobis ēē dispu- tata. EMY. Fortasse: si ne illud quidē ignorauerint & te qui dispures: & me qui istuc ipsum probē amore aut affectos ēē aut fuisse. Opinor enim hac de re nemi nem aut disceptare recte posse aut iudicare: qui non in ea uersatus: magnū diu fecerit periculum. ANTO. Quasi uero nulla de re quisquā disputare possit quam nō sit expertus: quippe qui nūq̄ aut ī aliis cernere: aut au dire ab aliis: aut deniq; legere ediscere id potuerit: de quo postea disputat. Sed si istud fortasse cōcedēdum ē: quod tamē negari plāe potest: ne illud quidē nō cōfitē dū poetas in istiusmōi affectu pferuēdo excolēdoq; ma xime prīcipes fuisse: qui & imaginē Cupidini admirā dā insignēq; tribuissent: & illū nō mō deū: sed deū eti am deorū ēē uoluissent: quippe cui ne ipse quidē Iuppi ter deum atq; hominum rex (ut aiūt) quiuerit obsistere.

V. Verū ut poetas græcos relinq̄mus: quādoquidem nostri ab illis mutuantur pluria: sed ea pferī quæ ad hoc disputatiōis genus uidentur ptiere. Cupidinē Maro pu erū formosum ēē finxit: eūq; aligerū & cœcū: qui occul tū ignē hoc ē amorē inspiraret. Ex quo intelligitur quæ

amoris sit diffinitio. Nihil enĩ ẽ amor aliud q̃ occultus quidã ignis qui ĩ pectus admissus & cor urat: & uelu ti uenenũ p uenas currat: ipsisq; inhærẽs ossib9: medul las uoret. Quã quidẽ animi passionem malũq; clãdesti nũ queadmodũ efficiat cupido: Naso iis quos supra ret tuli uersib9 explicauit. Huic enĩ quẽ blandũ ẽẽ uoluit adiecit arcũ: pharetrã: sagittas easq; duplices: q̃s summo ex parnasi uertice iacularet: q̃q̃ alteræ ad eius aduersa riũ (ut diximus) magis ptinẽt. EMY. Quĩ duplicib9 unus hic quoq; utit̃. Ita enĩ Naso ipe alio scripsit loco Sic ubi plusit rudib9 puer ille sagittis: Spicula de pha retra pmit acuta sua. ANTO. Ne id quidẽ ad rem nõ facit. Non igitur fuerit prætermittendum.

VI. HEDVS. Neq; illud quoq; quod mihi nunc occurrit: utrunq; Cupidinem duobus uti telis: quorum altero (ut recte Naso inquit) faciat amorem: altero de trahat: non eum ipsum tamẽ: sed contrarium. EMY. Quid dicit hic Antoni? ANTO. Prorsus non intel ligo ita solet res perstringere. HEDVS. Scitis me nõ uerbosum esse. EMY. Laudo istud quidem: sed non ubi uerbis est opus. Explica igitur: atq; ita ut te nobi scum loqui existimes: non solum tecum. HEDVS. Quasi uero cum duo sint omnino amoris genera: unũ quidem honestum: alterum turpe: difficile permagnum q; fuerit intelligere: eum qui utrouis amore ferueat

in altero frigere: ꝙ uterq; alterum pati nequeat: ideoq;
pellat. Hoꝝ enĩ cupidinum quiſquis menti dominat̃:
ius utiq; tuet̃ ſuum: contrarii depellit: fugat: extinguit.
EMY. Iſtec quidem interp̃tatio & uerisimilior eſt: &
eam quæ inter oratores & poetas de gemini cupidinis
differẽtia ẽẽ uidebat̃: quæſtionẽ plãe ſuſtulit. ANT.
Ita quidem uidet̃. Sed quædam petrarcha noſter addi
dit: quæ cupidini nõ inepta quidẽ ſignificatione maxi
me conueniãt. Hunc enĩ ipſum nõ modo pueꝝ: ſed cõ
tra ac Naſo uoluit pueꝝ etiam crudelẽ: eiuſq; ingen-
tes alas quas ille gẽmatas eſſe rettulit: hic uariis eſſe di
xit coloribus aſperſas. Deinde fingit igneo illum currui
quattuor ab equis hiſq; albis (ut Naſo quoq; ſcripſit) ſed
indomitis effrenibuſq; circũacto nudũ inſidere. Demũ
q; innumerabilibus eſſe mortalibus circundatũ: quorũ
alii capti uinctiq;: uulnerati alii: nonnulli etiam occiſi
uiderent̃. Hæc fere tota deſcriptio ẽ cupidinis. Nam re
liquos inuenio poetas dixiſſe nihil: quod abs tribus il-
lis eoꝝ ue aliquo non comprehẽſum prælibatumq; ſit:
præter Apuleiũ: qui alis etiam quieſcẽtibus ineſſe ait
eximias plumulas: tenellas: delicatas: quæ tremule re-
ſultantes inquiæte laſciuirent.

VII. Iam uero pictores hũc nõ ab re quidem uelat̃ĩ
potius ꝗ̃ cœcum eſſe uoluerũt: proq; ſuo quiſq; iudicio
partim flammeũ fecere: partim naturali quadã affecerũt

coloris suauitate. Denicp pmulti(nescio quã ob rem)au reo illum diademate donauere: alii laurea corona. Vos uero si quid praeterea aut uidistis unq̃ aut legistis: audi stis etiã affertote. EMY. Videris tu quidẽ mihi pter unũ collegisse oĩa. Nã quæ tabulæ sunt mihi domi de clarãt(ut ĩtueri potuistis)huius cupidinis capillũ perrã tem & flauũ ac crispũ esse: perqꝫ illius lacteã ceruicẽ la te sparsum. Diadema uero myrteis frõdibꝫ gẽ misqꝫ con textũ. ANTO. At iste quisquis fuerit: si nõ fuit Po- lycletus: qui sine mirabili quadã rõne nil pingere sole ret: certe is fuit cui nemo huius ætatis sculptorꝫ pictorꝫ ue neqꝫ sublimitate ingenii: neqꝫ inuentione rerum ex- politioneqꝫ anteiret.

VIII. Sed de figmẽtis satis ẽ dictũ. Nũc quoniã ad optatos dudũ hortulos diuertimus: ẽ de scẽdo partitio nis loco .i. de simulachrorꝫ significatiõe disputãdũ: mõ Emyliane aĩo intẽto ẽẽ possis: ne quid effluat elabat ꝗ EMY. Nihil effugiet pfecto: itã & si tibi nõ pollice- or quicq̃ me hodie respõsurꝫ: ꝙ q̃ optimã pbere nox so leat delil erationẽ cõsilii capiũdi. ANTO. Probo id quidẽ: mõ nõ alia sit dilatiõis causa q̃ q̃ ne illa quidem improbãda ẽ quã suspicor. Nõ eĩ adhuc forsitã reuoca- sti animũ a sensibꝫ: ꝙ is pxime arreptus illecebris mu liebris formæ: hãc ipam ueluti psentẽ cernat: contẽplet admiretur: optetqꝫ. diu prospectare uoluptatis causa.

EMY. Perdifficile semp̄ fuit diuinare quid cogitent alii: facturiq́ꝫ sint. Noli igit̄ tibi p̄suadeas nihil me cras esse respósurum: q̄ hodie me nó tá amare q̄ mēte capiū esse cēses. Respōdebo certe atq́ꝫ ita fortassis: ut ītelligas me in audiendo diligentiorem: q̄ tu in diceudo fuisse.

HEDVS. Admiror utiq́ꝫ cur exores dilationē: quasi uero nunc primū in cōtrouersia incipias cōtētiōeq́ꝫ uersari: nihilq́ꝫ habeas consilii: nihil ingenii: nullá deniq́ꝫ aut diuinaꝝ reꝝ cognitionē aut hūanaꝝ. EMY. Grauiter sane & recte me rep̄hendis Hæde. Itaq́ꝫ tibi morē gerá: passimq́ꝫ ubi uisum erit: aut cōtradicá Antonio: aut respódebo. Sed quid tempus terimus: quasi uero nunc primum sol oriat̄: nó etiam iamiam occasurus sit! Tu igitur Antoni tádem aliquádo exordire.

IX. ANT. Placet id quidē & gaudeo. principio cupidinē quē autumo a cupiēdo dictū: interp̄tor cōiunctionis esse appetitū: qui ex iá illecto uoluptate sensu p̄cliuitateq́ꝫ in libidinē: q̄si Mercurio Venereq́ꝫ oriat̄: quorum alter obscœnis excitasse naturam tradit̄: q̄ aspectu proserpinæ cómotus sit: & nuncius ac īterpres dictus: alteram ex procellosi maris spuma natam ferunt: q̄ quemadmodum crebro maris motu (quod quidē elemētū humidum calidumq́ꝫ est) conficitur spuma & eiicitur: ita humido ex æstu corporis titillatio proficiscat̄: ex qua procliuitas ducitur dispositioq́ꝫ ad coitum. Quæ ubi sen

suum iungitur contubernio. (Nā ad animum appetibi-
lia sensus q̄si nuncii referunt: eumq̧ q̄ suauissime mo-
uent.) concipit paritq̧ appetitum illum uehementiorem
quem eundem cupidinem esse diximus.

X. Hunc autem in primis eā ob rē puerꝝ fingi puto
ꝙ qui eo fuerit imbutus: in puerorꝝ morē ludis iocis uo
luptatibusq̧ cæteris delectet̄: hisq̧ potissimum studeat.
Deinde ꝙ ut pueris ea cogitatio est: ut quicquid egerit
id esse rectum opinent̄: ita libidinosi licere sibi omnia
existimant: nec se quicq̄ non decere. Videmus item pu
eros abiectis noxiisq̧ rebus oblectari: quin etiam sæpe
turpibus: easq̧ tota ui animi appetere: atq̧ ita: ut si hæ
aut subtractæ sint aut negatæ: continuo irascantur: ex-
c'ament: lachryment. Econtra uero labores utiles eti-
am minimos uirtutemq̧ refugere. Præterea ꝙ in pue-
ro sermo instabilis: ineptus: imperfectusq̧ sit. Ad hæc
ꝙ tener atq̧ tractabilis mox contrahat amicitias. Sunt
enim pueri ad familiaritatem faciliores. Postremo ꝙ
puerilis ætas facile corrigi & domari potest: quando-
quidem mollis est & apta regi: quāq̄ amor si non ipso
fere in exordio repellitur: rectius effigiem tenet pue-
rorum: quos constat in dies adolescere: fieriq̧ robusti-
(ores.

XI.

Propt̄ea uero formosū hūc & egregiū fecere ꝙ dignitas
& uenustas corporis magnā hēat uim in utrāq̧ ptē. i. ut

magis faciliusq̨ & capiat & capiat̃: si præsertim lauda
ta sit. Atq̨ eadẽ fere est de ĩgenuis ꝓbatisq̨ moribꝫ ra
tio & sentẽtia. Vt eĩ in turpi muliere nõnunq̃ amant̃
ingenui mores: sermo elegãs: familiæ generositas: orna-
tus apparatusq̨ uestis. Ita nimirꝫ ĩ formosa respuit̃ ple
runq̨ humilitas: abiectio ruditas orõnis: nec tã uestis ui
litas q̃ situs quidã & pedor: ornamẽtorũq̨ negligentia
q̃q̃ fortuna minus mouet oculos q̃ mores. Nõ enĩ tã cor
pus q̃ animus amat̃. Sed ne illud quidẽ abest a causa:
ꝙ amãtes sed potissimum fœmine aut deformes sese au
ro alienis ue crinibꝫ nõnunq̃ exornãt: sæpe comunt: de
niq̨ peregrinis tũ unguẽtis tũ coloribꝫ inficiũt: aut for-
mosæ nõ nihil adiiciunt ad formã: quo elegãtiores pul
chrioresq̨ iudicent̃. Quid ꝙ extẽto incedũt collo: sicq̨
agiles efferunt̃: ut uix terræ summa imprimãt uestigia?
Speciosus ergo iure fingit̃ cupido: ꝙ eorum qui amant
quisq̨ speciosus ꝑpolitusq̨ uideri & cupit & conatur.

XII Quod quidẽ stulticiæ ac leuitatis genus facile
ostendit q̃ recte hũc poetæ etiã uoluerũt cœcũ esse. Cũ
eĩ cõsilio rõneq̨ careat: nõ uidet neq̨ quid utile sit: neq̨
quid honestũ. Nulla enĩ reꝝ distinctione sed passione
tantũmõ amantẽ duci palã est. Proinde impudẽs: lasci-
uus: procax: petulans: quicquid cogitat: quicquid dicit:
quicquid facit id nimirꝫ decere: aut certe uenia dignũ
putat: q̃q̃ idipm opinat̃ a cæteris ne animaduerti qui-

dem aut suspicari ullo pacto posse. Coecus quoq; dicit̃ q̄ nō muliebria uicia turpitudinesq; cōsiderat. Itaq; ut de sacietatis poenitētia taceā: pro nihilo habet luxuriae obscoenitatē pollutionē fetorē. Quorꝫ quidē omniū & si quædā dictu atq; auditu molesta sunt: quædā etiā indigna cogitatu: ab illo tamē uel sola desiderant̃: omniq; studio quærunt̃ ac diligētia q̄ eorꝫ adeptione opinat̃ se beatū fore. EMY. Si nō sum æque coecus: non plane uideo quēadmodū captus oculis cupido telū dirigere certū ad locū possit. ANTO. Ne id mirꝫ quidem cū ea sit telorꝫ eiusmodi natura: ut quouis hæc mō ille torqueat: nusquā ualeāt nisi ī pectus figi. Atq; ut pictoribus aliquid nō iniuria fortasse cōcedamus: qui cupidini oculos quidē: sed uelo obductos tribuerūt: q̄ malit recta nō uidere q̄ placita cōcupitaq; nō p̄sequi: uelū illud interp̄tabor feruorē esse obstinationēq; appetitus. Qui procul dubio iā in frenis: nō tā nō paret rōni q̄ hāc contemnit atq; abiicit. Tāta est huius furoris uis atq; īmanitas Itaq; Theotimus quidā cū graui oculorꝫ incommodo laboraret & amaret uxorem: interdicta ei a medico licētia coeundi: cupiditatis tam impatiēs impetuq; libidinis correptus moderari non potuit. Nam & prudens & sciēs se oculos amissurū: priusquā iniret uxorē ipso in æstu furentis cupiditatis & cōsuetudīs apparatu uale inquit amicū lumē. Hic ne Croesi quoq; opes non

profudisset: qui ne suis quidē oculis parcēdū existiauit
XIII. Cōstat igit̄ cur nudū finxerit cupidinē: pter eī
id quod sequit̄: quoq; frui maxīe cōtēdit: reliq̄ spnit oīa.
EMY. At ego iccirco nudū fingi reor q̄ nequeat celari
XIIII. ANT. Sit ita sane. sed ne illud quidē falsū
est bonis oībꝫ cupidinē nudū ēē. Cū eī (ut nō nulli uo
lūt) q̄ttuor sint bonoꝶ genera: unū aī: noīs alteꝶ: terciū
corporis: q̄rtū fortunaꝶ (q̄q̄ ad hoc redigi secūdū illud
plane potest. Est eī externū bonum) nullū ē eoꝶ quod
nō a cupidīe corrūpat̄ aut debilitet̄ aut auferat̄ & ī pri
mis lumē īgenii atq; uis. EMY. Nō tibi assentior an
toni q̄ plerosq; ignauos rudes & agrestes quidē amor
effecerit īgeniosos industrios solertes: qui nisi hoc aucto
re excitatore duce: nullā unq̄ cōsecuti essēt neq; in litte
ris: neq; in musicis: neq; in cæteris liberaliū artiū studiis
disciplinā. ANT. Fateor ī dies fieri acutius eoꝶ qui
amāt ingeniū: sed ad ea tātūmō excogitāda ac parāda:
quæ ad libidinē ptinēt accōmodataq; sūt. Segnius uero
ad honesta atq; obtusius. Nihil eī mens quæ istiusmōi
sit illecebris affecta: excogitare potest quod ad uirtutem
hōestatēq; ptineat. Nec id dubiū quidē: cū neq; uirtus
neq; honestas cū īimica uoluptate quicq̄ hēat cōe. Sed
quid ego decorū uirtutēq; cōmēorē: cū aīus libidīe īflā
matus sui ipē obliuiscat̄: nedū actionū rerūq; externarū
fereq; nihil cogitet: nihil excogitet nisi quē admodū pec

cet: agatq; quid turpiter? Est eñ libido turpe quiddã & abiectũ & malũ: neq; malũ tãtũmõ: sed malorũ fere omniũ radix causaq;. De quib; si dicẽdũ ẽ singulis plõga sane peneq; infinita fuerit orõ. Quid eñ sceleris nõ excogitauit pfecitq; luxuria: quæ ut licẽtiã maiore expeditiore q; uti posset: nõ cõiuges solũ & ppinquos cæteros: sed ipos etiã parẽtes sæpe ueneo nõnũq̃ etiã ferro sustulit: ut taceã de abortiuis iposq; in puerpio extinctis infantib;.

XV. Quod si nõ mõ uicium ẽ luxuria: sed iuẽtrix etiã nutrixq; uiciorũ quib; qui ẽ deditus: necesse ẽ eorũ quoq; seruũ ẽẽ nõ uideo quẽadmodũ is dare queat operã studiis liberalib; quæ utiq; nõ seruum & alienũ & uĩctum: sed sui iuris hoĩem liberũq; postulãt: q̃q̃ liberales disciplinas constat nõ uirtutes quidẽ: sed media quædã esse: quib; bene maleue uti possumus. Nõ igit̃ si quispiã luxu ipo suadẽte impellẽteq; aut musicus euaderet aut poeta: hunc continuo bonum uirum iudicabimus: sed profecto q̃lẽ illius studia exercitatiõesq; indicabunt

EMY. At eiusmõi artium auctores existimandum est nõ nisi optimo & animo & fine ductos ẽẽ: cum in his inueniẽdis perficiendisq; maxime elaborarent.

XVI. ANT. Erit ergo nõ tã nõ bonus q̃ pessimus qui ad turpia parãda utet̃ optĩs disciplinis. Itaq; abutẽdo iis reb; quib; gloria querit̃: utiq; pter spẽ atq; uotũ fiet ignominiosus. Cum autem nil tã optabile sit: tanq;

oibꝫ expetibile q̃ celebritas nois quæ nõ nisi magnis laboribꝫ susceptis piculisq; aliquãdo aditis paratᷣ: & huic diuīo mũeri nihil tã aduersetᷣ q̃ luxuria: quæ(ut Cicero inquit) cũ oī ætati sit turpis: senectuti tamẽ fœdissima ẽ: quid quæso extincto pudore atq; fama restat homini quo gloriari recte possit: cũ ob libidinũ intẽperantiã idipm iã obscuratũ deletũq; sit: quo maximis forasse rebꝫ gestis celeberrimã fuerat laudem assecutus? q; si ea ignominiæ nota fœmīs iusta sit: ī his sane multo erit q̃ in maribꝫ & diuturnior & fœdior: q; pmulta sint uirorum clarissima studia & artes: ī quibꝫ cũ laude & gloria uersentᷣ: q̃rumq; illustratiõe ac splẽdore conceptũ dedecus quodãmõ tegatᷣ: diluatᷣq; ī dies magis ac sensim euanescat: mõ ne recidãt. Fœmīæ uero cũ nihil habeãt quo excellẽtes uideantᷣ pter pudicitiã: hac semel amissa nõ uideo quid pterea amittere: aut quibꝫ iã rerum etiã honestaꝝ actionibꝫ illã reparare queãt. Eis enī est hoc probrũ sempiternũ recẽsq; & uiuis & mortuis apud eos praesertī: quibꝫ ignotæ nõ fuere. Nã mihi quidẽ: credo item uobis nũq̃ huiuscemõi occurrũt: quin tãq̃ stigmata frõtibus īsignitæ ferãt: earũ etiã uetus macula cõtestī ueniat ī mentẽ. At mariũ libidīes si nõ recẽtissime appareat: aut uix aut nõ oīo mẽoria tenẽtᷣ. Quod quidẽ euenire iccirco crederẽ: quia sexui nostro. i. uirili facile ignoscere mus: nisi & ipe quoq; fœīæ eas sũmo studio uitarẽt: q̃s

infamia notatas cognouissent: & inter se iurgãtes quasi
insigne p̄brũ unaquæq; alteri obiectaret impudicitiã.
XVII. Quid dicã de ualitudine ac robore? quid de
uelocitate? quid de pulchritudine? quid de sensibus cæ
terisq; bonis corporis? Quæ p̄spicuũ est uoluptatum as-
siduitate longe ante frangi: deficere: consumi: q̄ natura
ipsa atq; ætas postulẽt. Aiunt enim Hipocratem existi-
masse coitũ Venereum: morbum esse comicialẽ leuiorẽ.
Quid autẽ ineptius? quid turpius effœminato uiro: quẽ
nunc macie: nũc palore: nũc odore illo obscœnissimo af
fectum esse cernimus? Nihil ne patiunť renes? nihil ca
put? nihil quod reliquũ est membroꝝ: si ab hoꝝ singu-
lis coitus nõ nihil trahit? Sed mittamus concubitũ. An
corpori nihil detrahunt algores? nihil æstus? nihil im-
bres: niues: uenti: metus: sæpe etiã longum iter: præterea
labores aliaq; eiusmõi plurima: quæ miserrimi homĩes
experiunť sæpenumero ac ferũt libidinis explẽdæ cau-
sa? Nihil his nocẽt crebræ multaq; ad noctem uigiliæ?
Nihil deinde insidiæ? Tũ rixæ non mõ cum riualibus
& uagãte noctu iuuẽtute ciuitatisq; custodibus: uerum
etiã cũ amicaꝝ uel maritis uel propinquis? Quid refe-
ram eoꝝ pericula atq; clades: qui in amicaꝝ ædes per
fenestras stillicidia ue ĩgressi: indeq; deturbati ac coacti
sese dare præcipites: si nõ animã amittũt: at mẽbra fran-
gunt aut collidũt? At qui (ut omittamus odia in quæ hi

sæpe incidunt & capitalia & sempiterna)accipere cer te solent grauia interdum uulnera: nonnunq̃ debilita ri obtruncari etiam. Ex quo fit ut frequenter inter ci ues dissidia nascantur. Sequuntur deinde seditiones euersionesq; urbium. Ocio autem atq; ignauia: præte rea gulæ somniq; indulgentia diuturna: quæ quidem ministræ sunt pagulaq; libidinis: marcescere corpus: intempestiueq; interire certum est. Plures enim Hiero nymus censuit uini ciborumq; superabundantia & co pia: q̃ ferro mori.

XVIII. Iam uero fortunæ bona: ut opes: ut hono res: ut potẽtiam: cæteraq; generis eiusdẽ: quid magis ob scurat: minuit: exhaurit q̃ uoluptas? Est enim bonorum uorago quædam minimeq; saciabilis. Quotus eĩ quisq; est qui libidinẽ secutus nõ tam largus fiat q̃ prodigus? Nã neq; suscipiendorũ sumptuum: neq; pecuniæ effun dendæ: nec deniq; contrahẽdi æris alieni ullam habet consideratioñe. Maxime autem ii quibus magnus est animus: appetunt quæruntq; in primis ea quæ ad or natũ spectãt cultũq; corporis: ut uestis elegantiã & co piã. Deinde quæ ad magnificẽtiã & liberalitatẽ ut ua riã supellectilẽ: ut equos: arma: signa: tabulas: cæterosq; rei uel familiaris uel militaris apparatus nõ necessarios Pecuniã aũt supra modum q; ea maxime sit necessaria ad largiẽdi facultatẽ. Sine q̃ quidẽ benignitate uix id

queũt adipisci quod cõcupiere. Quis aũt recenseat quã
tum pecuniarꝝ q̃tumq; reliquarꝝ rerꝝ conferat̃ in eas
largitiones: quæ nõ modo amicæ huiusq; necessariis fa-
miliaribus ancillis beniuolentiæ captandæ causa? Sed
quæ musicis quoq; parasitis histrionibus lenoni lenæq;
tribuunt̃? Postremo summo studio parantur epulæ: in-
struũturq; cõuiuia tũ ad gloriã sociorũq; oblectationẽ:
tũ ad ꝑfruẽdas uoluptates. Quib; reb; multisq; præte
rea id genus effici ̃: ut infinitis uere facultatibus opus
sit: atq; ideo si etiã magnæ fuerit: hac tamẽ sumptuũ as
siduitate & ĩmoderatiõe absumant̃. Deniq; cupidinẽ
nõnulli iccirco quoq; nudũ fingi putãt: uel ꝙ (quemad
modum tu etiam Emyliane sentis) nequeat tegi amor:
pateatq; omnibus: uel ꝙ nihil habeat defensionis.
XIX. Quẽ itẽ uolare dicũt: tũ ꝙ agilis expeditus
celerq; sit oĩb; ĩ reb;: quæ (ut antediximus) ad capessen
dã uoluptatẽ ualẽt: tũ ꝙ ea semꝑ soleat optare & ꝑsequi
quẽ singularia & sũma iudicant̃: siue ꝓclara illa sint ĩ
genia egregiiq; mores: siue honores magistratuũ: siue ge
nerositas nomẽq; familiæ clarꝝ & diuturnũ: siue formæ
pulchritudo robur ue corporis: seu deniq; fortunarum
abũdãtia & copia: tũ etiam ꝙ uoti compos incredibili
sæpe gaudio ueluti uolans exultet: & summa gestiat
inauditaq; læticia. Sed fuere præterea qui opinaren-
tur iccirco aligerum amorem dici: quod & leuis &

instabilis cito euolet. Quã profecto sententiã haud im
probandã puto: sicut ne eoꝝ quidẽ qui existimauere eã
ob rem illi alas addi: ꝗ quasi uolãs ꝗ̃ celerrime discur-
rat: ꝗ̃ꝗ̃ hoc ad inuisibiliũ sagittaꝝ uelocissimum repen
tinumq; uolatũ: illud ad ætatẽ cupidinis aptius referẽ.
EMY. Quin etiã aliger dici recte potest: ꝗ uniuersũ
uolitet ꝑ orbẽ: neq; homines solum: sed bruta quoq; oc
cupet. ANTO. Sed ne hæc quidem semꝑ: nec omẽs
homínes. Nã hos inuadere quidẽ potest: uincere autem
& occupare nisi molles: nisi fragiles uolentesq; nõ po-
test. Mihí uero alaꝝ appellatione duplicem amantiũ
spem intelligi magis placet. Sperat enim amãs primum
amari: deinde etiã potiri. Ideoq; nõ frustra additũ eas
alas & magnas esse: & infinitis pene coloribꝰ notatas.
Siquidẽ inest amantibus ingẽs quædam atq; incredibí
lis spes consequẽdæ potiẽdæq; uoluptatis: si etiam quem
admodũ & utrum ne consequi aut potiri possint: non-
dum uidẽt. Immo uero impossibilia nõ solum difficilia
plerũq; aggrediunẽ. Qua enĩ in re nõ faciunt periculũ
quippe qui confidẽtes excogitẽt: explorent: tentent om-
nia quibus suspicanẽ reciprocum ad amorẽ allici ami-
cam posse. Cum igiẽ cupidis atq; ideo ingeniosis astu
eisq; assidua fere uariaq; adsit cogitatio eiusmodi reꝝ:
quæ profecto tot recẽseri queunt: ut prope innumerabi-
les uideanẽ. (Sũt enĩ hæ tenellæ illæ delicatæq; plumu

læ alis insitæ:quæ tremulæ resultãt:inquietæ lasciuiunt:
ocio augent̃)haud incredidile fuerit alas Cupidinis ic
circo mille coloribus distingui:q̄ amãtes sperent sese id
multifariã adepturos quod concupiscũt.
XX. At illud sane admirandum est eum qui blã
dus sit:item crudelem esse :nisi tempora distinxerimus.
Non enĩ eodem idem tempore & blandus & crudelis
esse potest.Initio igitur blãdus:q̄ rudi illa eius sagitta.i.
recenti uulnere iã sensibus leniter pcussis placeat: sitq̄
maxime iucundus ac suauis. Crudelis deinde q̄ effici
at hominẽ sollicitum:anxium:furibundum. EMY.
Ego uero dixerim cupidinẽ non solum initio sed semp
blandiri suis:dum eius legibus parere:eũq̄ sequi malũt
Siquidem epulæ immo deliciæ sunt amantũ: quæ tu fu
rorem anxietatẽ sollicitudinem appellas. Quod si non
ita esset:nunq̃ illi neq̄ tot labores tãtasq̄ molestias ul
tro sponteq̄ susciperent:neq̄ animo nõ iniquo ferrent.
At ubi quis rebellis esse uolet:hunc protinus tanq̃ fugi
tiuum insequit̃ cupido: agitq̄ crudelius. Quod quidẽ
solet iis accidere:qui siue iniuria & fastidio affecti siue
desperantes ab amore discedere conant̃.Nã haud mul
to post uicti uinctiq̄ recordatione uel præteritæ uel spe
ratæ uoluptatis:ita postea uexãt̃ ut ardeãt furãtq̄ aper
tius. ANTO. Et si forsitan conaris a me longe alie
nus aut esse aut uideri: tamẽ neq̄ uerbis neq̄ re dissen

tis: quandoquidē confiteris labores insaniā crudelitatē
q̄ cupidinis: nō iis qui æquo sed qui iniquo animo fe-
rūt graues esse: eosq̄ torqueri atrocius qui deserere amo-
rē uoluissent. Quod de illis quidē licet raro dicere: qui
oīo iam deseruere Nec tamē ideo amātibus nō dolent
quæ ꝓpetiunt̃ q̄ dolorem dissimulāt: nec queruntur. Op
tarent nimirū nō istiusmodi affici erumnis: quas tu de
licias uocas: ego potius miserias Habet igit̃ amor mole
stias furorē feritatem: tā & si pricipio blandus (ut dixi-
mus) dulcisq̄ uideatur.

XXI. Talem quoq̄ indicat sagitta telumue: quod
nō aureum Naso sed auratū appellādo: plane significa
uit munus exercitiūq̄ cupidinis non (ut amātes existi-
mant) fortunatū delectabile gloriosum esse: sed tātummō
uideri. Quale uero foret ꝑ acuta cuspide mox patefecit
q̄ hæc altū ac graue uulnus peneq̄ insanabile infligat
Nihil enī amore penetrabilius: qui quidē ad intīa usq̄
pectoris fugatis hinc curis cæteris illabit̃. Sed eos ferit
maxime qui uel ociosi sunt uel negligētes uel incauti.

XXII. Quam obrem amoris arcū interp̄tor insidi
as recte dici posse: quæ in eo potissimum latent: quem
de uoluptate habemus cogitatu. Cuius oblectationem
facile dixerim significari tortili illa atq̄ forti qua inten
ditur cordula. Pharetra uero mihi uidetur esse uolun-
tas liberum ue arbitriū: ex quo ꝓficiscit̃ cōsensus: quod

quidẽ telum esse autumo: quoniam ut id corpori sic illo aío exitio esse solet. Tũ igit̃ cupido extẽto iã arcu aurataũ telũ e pharetra educit iaculat̃q; cũ cõmotus appetitus e uolũtate cõsensum in delectationẽ trahit uoluptatis: suiq; hoĩs in pectus repẽte celeris auratiq; teli pacutã ac fulgentẽ cuspidẽ ĩpellit. Quæ pfecto nihil est aliud q̃ ipius amoris delectatio atq; incẽdium. EMY. Mihi uero nõ uidet̃ a cupidine quẽ appetitũ esse uoluisti: amorẽ pficisci posse: cum is pcedat appetitũ. Nõ enĩ quisquã id appetit quod nõ ante amet. Efficit igit̃ potius amor appetitũ. ANTO. Artas me Emyliane sed nõ iccirco cedo. Equidẽ nõ nego cum quid appetimus id nos etiã amare. Cũ uero amamus: nõ continuo sempq; appetere ut quisquis suos amat liberos familiares amicos: nõ tamẽ appetit. Inest igit̃ amor ĩ appetitu: ĩ amore nõ semp appetitus. Quãobrẽ ut is de quo loquimur cupido pcutiẽdo uulnerat cũ pcutit: ita qui appetit amat appetẽdo. Cõstat uero ante existere pcussionẽ q̃ uulnus: idq; mox ex illa tãq̃ ex causa pficisci: sed tãta tãq; ĩexcogitabili celeritate: ut ne pũctũ quidẽ tẽporis ĩteresse uideat̃. Nõ ab re igit̃ telũ cupidĩs mirabile uolatu ẽẽ dicit̃: q; ubi sit appetitus ibi cõtinuo amor adsit atq; ita: ut cũ & ĩ illo & ex illo oriat̃. ab eo tamen diuidi nũq̃ possit: sicut ne ab igne quidẽ uel calor uel incẽdiũ XXIII. Cui simillimum amorem recte dixerim:

qui ab ignito ductus appetitu & cor medullasq; perurit: & ueluti uenenum ita p uenas currit: ut exterius inter dum flammã euomat: quã Naso cuspidem fulgentẽ ap pellauit. Nam rubore & quidem maximo sæpe aman/ tum ora pfunduntᷣ. Indeq; ut arbitror pictorꝫ alii Cu pidinem flammeũ fecere: alii naturali quadam affece/ runt coloris suauitate: q hilari uultu sese mutuo aman/ tes suauiq; aspectu prosequi soleant.

XXIIII. Ex umbrosa uero parnasi arce & si iccir co forsitã cupido iaculari fingitᷣ: q is in quem tum im petum fecit Apollo illic uersaretᷣ: cui mons ipse sacer est non ab re tamen potest interpretari umbrosam p arcem hoc est p arcem & umbram cupidinem solere iis potis/ simũ insidiari: qui summo loco nati ac locupletes quiq; ociosi sunt & deliciis uinoq; dediti: cum præserti etiam Baccho idem mons dicatus sit. Tam & si ne ille quidẽ sensus fuerit alienus: eam ob rem in parnaso. i. in Apol/ linis domicilio ædeue cupidinem constitisse: q ei poetæ quibus Apollo sicut etiam canẽtibus musis præesse di/ citur: figuram diuinitatemq; tribuerunt.

XXV. Huius autem ignitũ currum quidam opi/ nanᷣ eam esse in qua uolutatᷣ iacetq; concupiscentiam Quod ne ego quidẽ negauerim: sed ad igneũ id uapo rem tantũmodo nõ etiã ad currũ referẽt. Cui nimirum animũ corq; potius comparauerã. Quod cũ cogitationũ

motuū q̄ initium sit: non dubiū est diuersas percurrere imagines: cognatioēq; sensuū facile appetitui: & adhærere & cedere: moxq; huius facib; incēsum atq; excādescens trahi p quā celeriter ab affectib; illis quattuor metu: libidīe: lætitia: dolore: quos græci morbos: nostrí p turbationes uocāt: q̄ uel rationis expertes sint: uel rationem spernant: uel rationi nō obediāt. Recte igit̃ equos cupidinis præcipites effrenesq; dicimus: q̄ consilio carētes: neq; rōne: neq; orōne: nec deniq; uerbere domentur: nulloq; cohiberi posse freno uideant̃. Atq; item candidos: q̄ hi affectus ueluti ad rem ptineāt: sintq; necessarii: sponte ultroq; suscipiant̃. Vel q̄ ut candor obtutum corporis: sic praua quædam ac inepta: quæ tamen recta uideat̃ quæq; horum causa est opinio: aciē mētis obnubilet & perstringat.

XXVI. Sed ex his omībus nullus magis assiduus q̄ metus. Metuit ín primis amās illudi decipi: falli. Metuit deīde ne quid agat: quod amicæ aut graue sit aut molestū. Cōtraq; ne quid ꝑtermittat: quod illi gratū forsitan acceptumq; fore ducat. Postremo ne quid accidat impedimēti quo ab amica deserat̃: eā ue amittat: quā q̄ (ut taceā innumerabilia suspitionū genera) quid nō metuit amās qui tuta etiā formidat? In quo seruitus maxime apparet: qua nihil est turpius. In quem enim timor cadit in eundem (ut inquit Cicero) cadit ut seruiat: &

uictum quandoq sese esse fateatur. O miseriam maximam. Illa ne parua est seruitus: amatorem singulis fere horis pectine capillum calamistroq componere: faciem aquis diluere redolentibus: fictisq coloribus afficere: domo nisi redimitum non exire: consulere sæpe speculum: adire thermas: tonstrinam: scænam: cursitare per uicos per plateas: per templa: nullum deniq non lustrare locum: ad quem profectam esse amicam: uel cognouerit uel putauerit. Quid q continere se non potest: quin quotti die ad uisendas uel eius ædes properet? Neq uero id non sæpe. Quid deinde non spectare solum: sed etiam tantisper expectare: dum abiens amica rursus redeat? Ex quo fit: ut frustra & accendatur concupiscentia & augeatur. Quid q pleriq non amati amant? An non illud quoq miserrimum genus seruitutis: tibicinibus: histrionibus: parasitis: ne dicam lenonibus subesse? Præterea non solum non quiescere: non bibere: non esse: sed ne aliud quidem cogitare posse q quod amat. Ad omnem deniq strepitum: ad omnem auram conuerti. Atq (ut omittam innumerabilia laborum & molestiarum genera: de quibus supra diximus.) quanta illa est inquietudo: sæpenumero cogitare: deliberare: statuere: quemadmodum amicam aut tibi conciliare aut reconciliare plane possis? Nonne postremo cum illa fabulanti tibi pectus hæsitabit: & totus contremisces? & quamquam

diſertus es: quamq̃ audax: quamq̃ impudens: tibi ta-
men oculi: uultus: uerba concident. Timebis ut fortaſ-
ſis illam barbaro quouis uerbo & inculto lædas. Itaq;
ſuppreſſa uoce ac hæſitanti uix proferes dimidiata uer
ba. Quod ſi amica ſeuerior ſermone non aliquo fami-
liari orationem tuam labantemq; animum erexerit: non
ſolum multo ante meditata conceptaq; nequibis expli-
care: ſed ne recordari quidem. Quid ſi te animo etiam
elato atq; magno eloquentem: rigido illa uultu: toruis
oculis inimica fronte reſpexerit? Quid ſi diſcedens
ueluti pecudem te neglexerit? Quid ſi clamore ma-
ledictis ue reppulerit? An non magnopere commotus
confuſuſq; abſcedes? Quid deniq; ſi quæ dixeris: ea di
xerit cuiquã inſultanti tibi aut iniuriandi cauſa? At
regreſſus domum: recenſebis: diſcuties: interpretaberis
amicæ uerba ſingula ſignaq; & geſtus. Excogitabis
quid deinde tibi dicendum faciendumq; ſit. Quam ue
ro rapide currum metus trahat. Cicero declarauit in pa
radoxis. An ille tibi liber uidetur inquit: cui mulier im-
perat? cui leges imponit? præſcribit? uetat quod uide-
tur? qui nihil imperanti negare poteſt? nihil audet?
Poſcit: dandum eſt. Vocat: ueniendum eſt. Eiicit: ab-
eundum eſt. Minatur: extimeſcendũ eſt. Ego uero iſtũ
non modo ſeruum: ſed nequiſſimum ſeruũ: etiam ſi in
ampliſſima familia natus ſit: appellandũ puto. Tolera-

bilius est aũt mori q̃ seruirẽ: ei præsertim: a quo præter uituperium calamitatem pniciem consequi nihil potes. Quid uero ipa de libidine dicemus: quæ ad id quod ui detur bonum illecta & inflãmata ita & rapitur: & cur rum trahit: ut qui ea fuerit affectus: nõ modo iudicii: ho noris: artis: rei familiaris: sed sui etiam oblitus: neglectis humanis ac diuinis rebus: contemptisq; periculis: con sistere non possit: nihilq; audiat molestius q̃ correctio nem: admonitionem: consilium. Quam quidem libidinẽ quæ recte etiam cupiditas dici potest: non dubium est induciis fieri effrenatiorem: q; dilatæ res & expecten tur & appetantur ardentius. Quod si tantus est in ex pectatione furor: quantus est futurus cum potestas æffue rit potiundi? At læticia qui affectus est tercius: nõ uti q; minus turbulenter currum trahere uidetur. Nam ani mus non solum cum diu magnisq; angustiis quæsitam percepit uoluptatem: sed cum eius etiam adipiscendæ argumento aliquo spe ducitur: quasi iam concupitum adeptus sit: eoq; potiatur: inaniter effertur: gestit: exultat q; effusius. Ita fit: ut constãtia penitus reiecta cõcitatius feratur: uel ad ineundam consuetudinem: uel ad reti nendam.

XXVII. Reliquus uero sine rõne affectus est do lor: quo nullum existimo seueriorẽ. Nã (ut ait Cicero) cum omnis perturbatio misera est: tum carnificina est

dolor: Qui ubi pupugerit animum: uiolentius currum trahit. Equidem id plerūq; accidit: ut si quemuis alium amica uel respexerit uel aspexerit suauius: si quid cuiq; familiarius locuta sit aut largita: Contraq; si hāc quisquā nutibus nuncio beneficio ue tentauerit: immo si uel aspexerit: confestim miser ille dolore immanissimo uexatus excruciatusq; efficitur studiosior: solicitior: promptior: & (uerius ut loquar) stultior. Mox enim per amicæ uiciniam bacchatur: ædes circuit: conatur & uideri & haberi non modo elegantior: uerumetiam præstantior & dignior. Nihil deniq; prætermittendum arbitratur: quod ad alendum amorem: corroborandumq; ualeat: si præsertim amica dissimulauerit amorem: aspectumq; auerterit. An non tum uel maxime currum dolor trahit: cum riuales quis odio dolis insidiis obtrectationibus rixisq; prosequitur? Demum non dolere is non potest: qui cum ei fortuna opportunum locum tempusq; obtulisset: quicquam intermisit: quo potuerit aut amicam inducere: inflammareq; facilius: aut ea forsitan potiri. Qui quidem dolor cum ut creberrimus: ita sit acerrimus. (Adest enim quotiens conatur animus efficere: quod aliquādo prætermisit) sepe non tam trahere currū creditur q̄ distrahere. Sed de hoc satis.

XXVIII. Iam uero innumerabilium mortalium qui currui addicti in quattuor genera partiuntur: ea signi

ficatio uidetur:ut ii tantummodo capti iudicentur: qui aut eleganti forma: aut ingenuis moribus gestu ue liberali repente deliniti:in primis ad amandum moti sunt. At eos etiam uinctos censeo:quos aspectus muliebris nusq; illexerit: atq; ita:ut nullum respuendum putarint iugum seruitutis.Porro uulneratos:qui diu in eiusmodi studiis uersati: usq; adeo debilitati sunt fractiq;: ut magnam pudoris partem uerecundiæq; perdiderint. Qui uero mortui dicuntur: iis non uideo quid supersit spiritus nedum uirium.Nihil enim habent quo plane uiuere probentur:si ipm̄ etiam quo credebantur uiuere animum prodigerunt: ut qui libidinibus obruti: nihil aliud cogitant nisi delicias:nisi crapulã: nisi adulteria: stupraq; & scorta noua.

XXIX. De cupidinis capillo quē flauū ac crispū esse:perq; lacteã ceruicē sparsum ferunt: quid dicã uix inuenio:nisi forte significat illecebrosam miseriamq; illam pceptionem uoluptatis:qua quiuis amator irretitus q; se unice & amari ab amica:& hac potiri existimat: se quoq; ipse q̃ fœlocissimum opinat̃. Quod si non ita est:non intelligo cur ædes priuatarum potius petantur q̃ lupanaria:cum præsertim scorta illa publica atq; omnibus exposita:plerunq; & formosiora sint & faciliora: omnesq; fœminæ eodem ritu fricatione sapore subagitentur:quamq̃ sine pudore ista non loquimur:ut intelli

gat̃ an facere deceat: quod nõ decet loqui. Quid q̃ uul
gata illa corpora sæpenũero minore sumptu: sine laborẽ
sine piculo: sine metu: quocũq; fere tempore possideri
possunt. Vt igit̃ capillus & si supfluus est corpori: non
nihil tamen ornamenti & decoris affert: itidẽ uoluptas
q̃q̃ non ẽ necessaria: iccirco tamẽ appetit̃ uehementius
q̃ hæc ipa & maximũ bonũ & efficiẽs glorie plurimo
rũ opinioni polliceri uideat̃. Sed hi pfecto quid sibi ue
lit capilli color atq; facies: nondũ pceperũt. Flauus enĩ
color qui ex uiridi & ruffo & albo cõcretus ẽ: uidet̃ mi
hi iuuentã significare. Quæ quidẽ ætas quoniã quodã
mõ uiret: & sanguine succoq; abũdat: ad coitũ censet̃
aptior. Ex quo intelligit̃ senibꝫ plãe negarã esse luxu-
riam: ne exhausti iãiam extinguant̃: afficiant̃q; igno-
minia & fœdiore & sempiterna. Neq; uero ita Venus
indulget iuuentuti: ut non hanc quoq; quatiat: exte-
nuet: uexet etiam morbis: uitamq; reddat breuiorẽ. De-
clarat etiam id capillus: qui crispatur in morem maris
nunc intumescentis: nunc deiecti: ut etiam discamus
nihil esse in uoluptate planum: stabile: quietum: sed to-
tum salebrosum: temerarium: turbulentum. Quæ teste
Seneca tum cum maxime delectat extinguitur: nec
multum loci habet: q̃ cito implet & tedio est: & post
primum impetum marcet. Deniq; capillus cum la-
cteam circũtegat: prematq; ceruicem: quæ non immerito

erectionem roburq́ significat humanæ libertatis: facile id quod est innuit omnem Venereo illo opere uim & animi & corporis sopiri atq́ opprimi.

XXX. Reliquũ est ut uideamus quid cupidinis diadema corõa ue significet: quã ꝑmulti aureã: alii laureã: nõnulli cũ quibus ego sentio: myrteã potius esse uoluere. Non enim cupidinem corona triũphalis decet: quæ apud priscos Romanos e lauro: post fieri ex auro cœpta: imperatori qui de potentissimis ꝑtinacissimisq́ hostibus triumphasset mittebatur. EMYLIA. Erras hic Antoni. Si enim ut inquis aurea corona debet̃ iis tantũmodo: qui de præstantissimis infestissimisq́ regibus triumpharũt: cur non hac ipa Cupido potius donet̃: qui non tam eos quos memoras uictores fortassis sæpe uicit: q̃ de omnibus fere quicunq́ in orbe terrarũ: & sunt & fuerunt non principibꝰ solum atq́ tyrannis sed populis etiam ac nationibꝰ triumphauit: dũq́ mundus erit triũphabit? ANTONIVS. Fateor ita quidem esse ac fuisse foreq́ ut dicis. Sed tamen certum est a Cupidine adhuc superatũ esse neminem: nisi qui non solum non repugnasset: uerũetiam uinci uoluisset. Ex quo sequit̃ illum esse omnium impotentissimũ planeq́ fragilem: qui nisi uolentem uincere non possit. Est igit̃ myrtea huic aptior: qua utebant̃ imperatores: qui ouantes urbem introibant. Ouandi autem, ut Aulus Gelius

referr)ac non triumphãdi causa est:cũ aut bella non ri te indicta necq cum iusto hoste gesta sunt: aut hostium nomen humile & non idoneũ est:ut seruorꝝ pyratarũ q:aut deditione repẽte facta in puluere(ut dici solet)in cruentaq uictoria obuenit. Cui facilitati aptã esse Veneris frondẽ crediderunt:q nõ Martius sed quasi Venereus quidã triumphus uideret. Ex quo ꝑspicuum est effœminatos fractosq homines recte myrteis frondibus & significari & notari. Qui nimirꝝ facile uincuntur: eius gẽmæ fulgore illecti atq tracti:quæ diademati cupidinis coronæ ue nexa dicit:quamq interp̃tor: iucundã illã illecebrosamq speciẽ siue potius imaginẽ summi boni:quod hũiles mollesq animi esse in uoluptate opinant. EMY. Cupio id etiã Antoni ut explices:quonam modo cupidinis capillũ gemma ista uariet. Sic enĩ Naso scripsit. Tu pẽna pulchros gemma uariãte capillos. Ibis in auratis aureus ip̃e rotis. ANTO. Ne id quidẽ præteribo:q̃q̃ si tenes quæ ꝓxime disputata sunt: quid istud quoq sit facile potuisti discere. Nam si cõcubitus capillo:gemma uero significat imago ip̃a opinari boni:profecto tũ capillum gemma uariari putandum est cum insaciabilis ac gestiens appetitus diuersos nouosq inquirit concumbendi modos.

XXXI. EMY. Nõ uideo Antoni queadmodũ quæ secundũ naturã sunt: ea aut deseri possint aut mu

tari:ne dicamus negligi sperni ue:cum ad hæc impellat ipsa natura. Nã ita ẽ naturalis atq; insitus appetitus coeundi:ut & si ipi nesciũt infantes neq; coire neq; cõcupiscere:mouent tamẽ. Pueri uero uix q̃drimuli q̃q̃ nequeũt pficere quod nõdũ ætas sinit:appetunt nihilominus:conant etiã. Qua ĩ re sæpenũero uidemus puellas maxíe uersari. Delectant enĩ spõsalibus cõtrectatione osculis. Præterea cũ sine doctrina uix homo quicq̃ sciat præter ægritudinẽ:coitus tamẽ nullo alio magistro:nisi natura duce discit:quod in aĩantibꝰ cæteris æque ĩtuemur Frustra igit me iis malis quæ generat libido territas si nequeo nature reluctari. ANTO. At non tales natura sumus:ut peccemus ĩuiti. Quod si ita eẽt ne peccatũ quidẽ esset ullũ:quoniã nolẽs peccat nemo. Quare & si nobis ĩest appetitus coeundi:eoq; mouent nõ pueri & infantes solũ: sed multo etiã magis adolescentes & maiores natu :ut taceam de senibus: quorum est motus rarior: quoniam tamen ita datus est homini appetitus: ut non hunc nolentem cogere ad luxum possit:sed cogi ipe potius ut rationi obtemperet. Cõstat profecto corruptionem procliuitatemq; naturæ posse rõne nõ negligi mõ:uerũ etiam cohiberi. Fateor ergo natura moueri corpus posse:ultra progredi non posse:nisi idipsum uelit iam uictus animus atq; fractus. Cuius duplex ẽ uis. Vna superior:quæ eius de qua nunc diximus rationis

est propria. Inferior altera: quam sensualitatem appel-
lant q deducatur a sensibus: unde illicitus motus ap-
petitus ue nascitur. Ad harum utramuis si se uoluntas
applicet & adiungat: ea uincat: prematq alteram: neces-
se est. Cum igitur arbitrium humanum cogi nequeat.
(Aliter enim liberum non esset.) perspicuum est homi-
nem non naturae mollitudine quae uinci potest: sed uolū
tate si rōni nō adhaeserit: ī quid uis scelus labi. EMY.
At deficiet humanum genus: si eiusmodi uoluptati de-
trahendum: si repugnandum: si omnino nihil tribuen-
dum est. ANTO. Noli quaeso metuere: ne id agant
omnes. Siquidem rari eunuchi. Rarissimi qui experiāt:
optent ue continentiam. Longe uero rariores qui profi-
teant. EMY. Cur igitur deus non tam dixit q impe-
rauit hominibus ut crescerent: & gignendo multiplica
rent ac replerent terram? ANTO. Sed rogo te: qui-
bus ista dixit? EMY. Viro & mulieri. ANTO.
Fateor: sed coniugibus: nunq etiam solutis. EMY.
Cur ergo creata sunt genitalia. ANTO. Nempe ob
id: quod nomen ipsum docet. Debet enim quisq sibi
proponere coniunctionem sexuum a deo institutam es-
se gignendi causa: ut eo modo propagaretur humanum
genus: fieretq successio sempiterna. Non igitur nobis
aliam ob causam pudenda illa pars corporis data est:
nisi serendae multiplicandaeq soboli: sicut ne oculi

quidem cæteriq; sensus: nisi ut p̱ eos ageremus quæ ho-
nesta essent: quæq; p̱tinerent ad uiuendi necessitatem.
EMY. Quid igit̄ oportuit ut deus tātam tanq; ardē-
tissimam corporibus immitteret cupiditatem: si (id quod
non dubiū est) efficere potuit: ut liberi sicut absq; paren-
tū dolore: sic quoq; sine uoluptate gignerent̄. ANT.
Ea nēpe (ut opinor) necessitas fuit: quoniam mas & fœ-
mina nisi uoluptate illecti se inuicem appeterent gaude
rentq; coitu: nulla in beluis rarissima in hoībus esset
procreationis cura. Cum enī nō tam generandi q̄ p̱ci-
piēdæ uoluptatis causa uterq; sexus alteri cōmisceatur:
uixq; accidat ut aliquando fœmina (de hominibus lo-
quor) & si non sterilis senex ue sit: cōcipiat: profecto aut
semp̱ aut sæpenumero maritus: q̄q̄ cupidus liberorum
frustra uxori etiam nō repugnanti cōiungeret̄. Quid
q; multæ possent esse causæ: quæ homīes inducerēt: sed
mulieres præsertim ne darēt operam filiis suscipiēdis: ut
fastidiū pondusq; conceptus: ut pariēdi tū dolor tū peri
culū: ut labor educādi: ut inopia rei familiaris: ut suscep
toꝝ antea liberoꝝ prauitas ægrotatio ue diuturna: ut
bella suspitionesq; belloꝝ aut cladium cæteraꝝ. Præte
rea innumerabilia alia quibus multiplicatio generis hu
mani nō impediret̄ solum: sed fere etiam desineret. Ta-
ceo q; uix coniugiū quidē esset ullū: q; huius seruituti
atq; uīculo admodū pauci reperirent̄ qui subigi uellēt.

etiã sobolis tollẽdæ gratia. Quæ quidẽ impedimẽta oĩa adimit & delet naturalis ille ardor blandimentũq; libidinis. Quãq̃ aũt eiusmõi cupiditas ẽ homini cũ beluis cõmunis: habet tamẽ is rõnem (ut diximus) q̃ illã coercere possit ac uincere. Ex quo apparet eã homini datã esse nõ tã gignẽdorꝫ liberorꝫ causa: q̃ ut abstinẽdo a uoluptatibꝫ hasq; reprimẽdo: in quo uirtutis rõ maxime uersat̃: & laudẽ assequeret̃ & gloriã. Nulla eĩ laus: nulla gloria: nulla uirtus est nõ facere quod nequeas. Duc igit̃ uxorẽ: si auidã illã inhiantẽq; libidinẽ frenare aliter nõ potes: uis & cõseq̃rẽ quod appetis: & sine peccato conseq̃re: quãdoquidẽ cõiugium nõ mõ ad ꝓpagandã successionẽ: uerũ etiã ad cõiugatorꝫ remediũ atq; adiumentũ est institutũ. EMY. Atqui uxorẽ ducere nõ placet: sed uitã potius cælibem uiuere: si modo possem. ANTO. At hoc loco posse nihil est aliud q̃ uelle. EMY. Quin cũ uelim sæpeq; uolueri & conatus sim nullo tamẽ pacto aut quiui unq̃ aut queo. ANTO. Fateor id quidem difficile & uideri & esse: sed iis qui nesciunt omnino aut quibus oppugnent̃ hostibꝫ: aut quẽadmodum his etiã agnitis reluctari queant.

XXXII. EMY. Dic igitur obsecro atq; explica: qui hostes isti sint: & quo reprimãt̃ genere armorꝫ. Cupio eĩ id audire. ANTO. Petis equidẽ quod uolebã etiã nõ rogatus dicere. Plerosq; sane toleramus inimicos

& eo quidē piculosiores quo occultiores. Oēs enī quasi latrones quidā ex insidiis fere ante feriūt q̄ uideantur. Sed tres sunt ex his facile prīcipes ducesq; cæterorꝝ. Suos aūt habet quisq; milites: quibꝰ reluctari maxīe oportet. Obstāt enī impugnātq; uehemētius. Dimicat aduersum nos in primis ip̄m corpus suauissimis a sensibꝰ illectū: idq; maxīe ī adolescētia & uirili ætate: q̄rꝝ calore atq; incēdio redundās: sese haud facile retrahit a coitu. Obstat deīde aduersarius ille noster diabolus: qui cū nō nesciat q̄ta sit in hoīe appetētia uoluptātis atq; uis: eāq; ob rē existimet nullū se habere ræte: neq; cōmodius neq; aptius ad illū capiēdū ac necandū: offert sæpe oculis alliciētes imagines atq; formas: suggerit illicitas curas: sicq; naturalē illū incitat atq; īflāmat ardorē. Deniq; uehemēter nos oppugnat infinitorꝝ pene hominū intēperātia: maxime aūt seniū & eorꝝ qui amplissimis prediti honoribꝰ & dignitate plerūq; ita uiuūt: ut pniciosissimis moribꝰ ac luxu cuiusq; generis nō solum urbes sed ꝓuincias inficiāt: sintq; adolescētibꝰ p̄sertim & corruptioni & morbo. Nō enī id agere aut pudet hos aut piget: quod impune a multitudine nō tā factitari q̄ quodāmō ꝓbari uidēt. AEMY. Quid q; illudit̄ plerisq; si forte in cōparādis uoluptatibus fuerīt tardiores? ANTO. Utīnā ii essemus: quibꝰ semp hoc pacto illuderēt: facilius sane pateremur a stultis q̄ a sapiētibꝰ illu

di. Cõstat aũt eos insanos & cœcos esse: qui uicia sequũtur. Qui uero negligũt detestant: fugiũt eos utiqꝫ sapiẽtes uiros & bonos esse. Solẽt igit qui cœci sunt: cœcũqꝫ imitant eos illudere qui uidẽt. Id aũt ꝑpterea: quia cũ uoluptatẽ ẽẽ nõ ĩsimũ bonũ opinẽt: eos illusiõe dignos iudicãt: quos ad illud capessendum negligentiores esse animaduertunt. Viderent autem fortassis: resipiscerẽtqꝫ ab amentia: si quando quid sibi uelit Cupidinis imago naturaqꝫ intelligerent. Optarent deinde (id quod expetis) cognoscere quemadmodum huius armis atqꝫ facibus obstari queat. Quod quidem iamiam statueram efficere: quoniam (ut proposueramus) de huic aduersario Cupidine: in quo medicina omnis salusqꝫ uersatur: demum fuerat disputandum. Sed nunc quidem & tenebris & humiditate cogimur loci: ut ad ciuitatem properemus.

XXXIII. Illic enim si ad multã etiã noctẽ uigilaturi sumus: commodiore utiqꝫ & loco & ocio utemur quamq̃ (ut existimo) non erimus longiores: qꝫ Anterotis simulachrum quale sit: immo utrum ne usquã sit fuerit ue incertum habeo: eamqꝫ ob rem nihil omnino sim habiturus: quod de illius significatione uel explicare uel sentire possim: nisi forte mihi: neqꝫ poetæ neqꝫ pictori ideo hunc ipsum licet talem fingere: qualem aut eius natura aut prioris contrarietas

expostulat: q siue poetæ siue pictores qui populo place re conarent: quoniã eiusmõi simulachrorum nõ etiã uulgo placiturorum arbitrati sunt: nõ fingendũ putauerũt. Sed utriq fortasse ideo etiã cõsilio ptermisere: q nõ fore difficile existimarẽt uno posito cõtrariorum: alterum q̃le esset ili co cognosci posse. Fingamus igit Anterotẽ non iã puerũ sed uirum: q̃lẽ Hippolytum fuisse legimus: quẽ uultu pudico fortiq: cãdido amictu: rigido uero incõpositoq capillo: sed floribꝫ ac uitta redimito: nũc cõprimentem equos: nũc urbana relinquentẽ: amantẽ siluas: in mõtibꝫ uersantẽ: canibꝫ demũ insequentẽ feras: arcuq & telis cõfigentẽ: pterea laqueis ac rætibꝫ decipientẽ Ouidius descripsit. Quid aũt hæc significẽt: ubi domi erimus explicabo. EMY. Bene cõsulis Antoni: quãdoquidem hoc loco cõmorari diutius non dat. Pergamus igit: ne forsan excludamur. Solẽt eĩ (ut scitis) ianitores sæpe uino lãguidi intẽpestiue nõnunq̃ nõ tã cõseruãdæ tuẽdæq ciuitatis q̃ quietis gratia: surrectis iã põtibꝫ portas etiã occludere. Et uereor sane ne currẽtes quoq fuerimus tardiores. Illos igit uel clamore orãdos ac morãdos cẽseo Quippe qui huiusmõi signis admoniti expectare sæpe soleãt. Exclama igit Antoni: & uoce tãta contẽde: quãta potes maxĩa. Multum enĩ habes & spiritus & soni. ANTO. Facerẽ id quidẽ: nisi ista me iussio ad risum cõpulisset. Scis eĩ ridentẽ clamare nullo mõ posse. Præ-

terea istud ipm clamare nō esse sapiētis. AEMY. Sed ne ridere quidē. ANTO. At nescio quid post nos au dio strepitus: uideoq (nisi fallor) nōnullos equis insiden tes: q̄q̄ pspicuū ē eū qui pcedit esse ptorē. Equus notus est: præterea pileus phaleræ. AEMY. Quin id iā tu ba nūciat. Quare tenendū ē nos pter spē hac nocte suo quēq in lecto quieturos. Nō enī dubito prætorē tū be nignitate sua tam prudētia effectuꝝ ne excludamur: si etiā nihil orauerimus. HAEDVS. Sed uel apto ca pite cēseo salutandū hominē. Id enī honoris genus no stra fuerit oratio: quādoquidē latinā is linguā nō intel ligit. Et pperādum ē nihilominus dū nos uidet: dumq fere præterit: ut eum nostra hæc acceleratio item doceat quid maxīe uelimus. AEMY. Bene mones Hæde: Sed ego paululū de uia secedendū puto: ne qui a tergo instāt equi nos ut sunt feroces aut pterant: aut cœno in spargitēt. HAEDVS Sed iā iam uocē gradūq cōpri mite: Prætorē salutemus. AEMY. Exorauimus sa ne dilationē ut opinor. Potuimus eī intueri q̄ uultus li beralitate q̄q capitis humanitate adorātib nobis præ tor grām retulerit: tā & si paulū ante nos sese in portū naonis ē recepturus. Portas iā uidemus. Sed q̄s ad ædes diuertēdum ē? HAEDVS. Equidē ad meas. Nō eī decet senē noctu p oppidū uagari. Vos aūt ueniā īpe trabitis facilius: q̄q̄ ut nemini ī suspicionem ueniamus:

censeo quod reliquū est disputationis in crastinum diē
esse reiiciēdū: cū p̄senti noctes sint breuiores: & disputa
tio fortasse futura sit lōgior q̄ putamus: ac deniq; quie-
tis aliquid sit cōcedēdū senectuti: mihi uero maxīe quē
mūere sacerdotii etiā ante lucē fungi quotidie oporteat
AEMY. Idē ego sentio: quid tu Antoni? ANTO.
Nēpe istuc ipm. Sed nūc inter nos statuēdum est: & q̄
parte diei: & quē in locū cras conuēturi simus. HAE
DVS. Ad me uel mane uel post meridiē si uoletis: Sed
mane potius: ut si lōgior fortassis fuerit disputatio: eāq;
totā esuries tediū ue nō tulerit: quod erit reliquū sermo
nis: id ī postmeridianū tēpus differamus. i. post diurnā
solitāq; quietē: q̄ maxīe senes occupant: q; & noctu pa
rum dormiūt: & diluculo exurgūt: q̄ q̄ ne iuuenes qui-
dē nō interdiu somnus opprimit: cum p̄senti post cibum
mox aut legūt quicq̄ diutius aut audiūt. AEMY. Ni
hil ista uerius snīa q̄re nō appellādū ē antoni. ANT.
Quī etiā parēdū ē oīo. HAEDVS. Valete ambo. nūc
eī ut lectū quisq; repetat & natura ipa & tēpus postu-
lat. Valete rursus. ANT. Et tu itē. AEMY. Vale.

PETRI HAEDI SACERDOTIS POR
TVSNAENSIS AD ALEXANDRVM
EX FRATRE NEPOTEM IN SECVN
DVM ANTEROTICORVM LIBRVM
PROOEMIVM. XXXIIII.

XXVIII.

u Tinam Alexāder prisca illa tempora eorum redirēt philosophorum: quorum studium omne non solum cogitatio in ueri inuestigatione uersabatur. Nulla illis diuitiæ cordi erant: nulla magistratus: nulla imperii cupiditas: nullus deniq; luxus: quippe qui solo sapientiæ desiderio flagrantes: externas res contemnerent. Nec iniuria. Non enim nesciebant nihilo indigere posse sapientē. Deinde hoīs dignitatē eo maxīe cōstare: ut se ipē cognoscat: q̄tūq; differat a brutis Præterea motus animi regere ac subiicere rōni: sibiq; īperare summū imperiū putabāt. Tātū uero ab illis aberat luxuria q̄ potissimū scirēt hebetari hominū ingenia frāgiq; aīos: ut quicquid ad Venerē aut fouēdā aut excitandam ptinere posse arbitrarent: id omne negligere uitare p cōtenderent: sequerent aūt ea quæ tum ad fugandas uoluptates: tum ad apprehendendam disciplinam accommodata uiderent. Itaq; eorum plurimi aut ciuium frequentias: aut etiam ciuitates reliquerunt: ut Pythagorei: ut Stoici: Quorum alteri ex urbibus egressi: in solitudines perfugere: alteri quamquam athenis: secreta tamen quadam in porticu: ubi Zeno quondam legere soleret: commorabantur: ut semoti a uulgo: operam expeditius darent philosophiæ. Plato quoq; ipse cum non pauper esset: ut refert Hieronymus: elegit

Academiā uillā ab urbē ꝓcul: non solū desertā sed etiā pestilentē: ut cura assiduitateq; morborꝫ libidis impetus frāgerent: eiusq; discipuli nullā aliā sentirēt uoluptatē q̄ earꝫ rerꝫ q̄s discerēt. Qui aūt sic essent instituti: poterant ne intēperanter uiuere? Nulla igit̄ illis (ut opinor) diligētia erat uictus cultusq; corporis: qui p̄ter quercus & fagos: quarꝫ consuetudīe umbra iucūditateq; utebātur: nullū uitæ suæ testē cēsorē ue sortirent̄. Nā fastidiū si quod fortasse nimio intētoq; studio nōnunq̄ cōtraxissent: id aut cāporꝫ siluarūq; pagratiōe: aut speculatione fontiū: aut deniq; riuorꝫ fluminūq; murmure leuabant. Poterāt quoq; uarias uel ex auium cātu: uel ex uenatu nōnunq̄: præterea ex aucupiis piscationib; ue cape oblectationes: q̄q̄ nō ita illis existimo neq; a præceptorib; neq; a seipsis scire ꝑcupiētib; indultā ꝑmissam ue fuisse itermissionē studiorꝫ: ut nō paulo post ad ea esset redeundū. Fuerat eī fastidiū nō etiā aīus dissoluēdus. Nō igit̄ mirꝫ: si eruditi: si sapiētes: si fortunati demū euadebāt. Nā his postea siue ī ocio siue ī negocio esse mallēt uix deerat potestas alterꝫ adipiscēdi. Itaq; aut doctrīæ aut foro sese alii dediderunt. quidā uero ad rē publicā admīstrandā gerēdū ue magistratū suscepti sunt. Qui aūt aīo essent angustiore: hi se ad priuata quædā mūera & ad cōdēdas historias: uel ad dāda p̄cepta quædā uiuēdi cōtulerūt: ne nihil aut didicisse aut fuisse putarē

tur: Quare ſæpenumero conſideráti mihí quæ inſtituta
qui mores: qui ſtatus ſit huius ætatis diſcipuloꝝ: uiden
tur illi quidē de quibꝰ diximus philoſophi ꝑbeati fuiſ-
ſe: qui tã & ſi nulla dei ueri cognitionē: ſed ſcíæ ſãtũ-
mõ cupiditate ac gloria ĩuitati erãt: tã cõtinēter nihilo-
minus tēperãterqꝫ uixere: ut nõ aliter exiſtimarent ſe ſa
pientíã cõſecuturos: niſi ab illecebris ſe corporis uídicaſ
ſent. Nequeo igiť nõ admirari ne dicam nõ dolere: cur
christiani cũ ſimus: ĩ eã tamē miſeri deciderimus: uel cæ
citatē uel ĩpudentiã: ut nõ illud nobis & turpitudini eſ
ſe uideamus & ſceleri: qꝫ a gentibꝰ cæteriſqꝫ a deo alie-
nis natíonibꝰ in diſcēdis artibꝰ uitæqꝫ moderatione ſu
peramur. Itaqꝫ qui primus ex ĩnocēti ac líbera ſolitudi
ne: e qꝫ ſyluaꝝ opacitate atqꝫ ſilētio ſcholã ĩ urbes trã-
ſtulit. neſcio an is hactenus debitas pœnas necne dede
rit. Admiſit eĩ ſcelus ĩexpiabile: quod quidem multoꝝ
extitit maloꝝ cauſa. Nec extitit ſolum: ſed & exiſtit &
extiterit. Vidit eĩ ille quid tũ ſibi utile foret: tum ciuibꝰ
quíd etiã ꝑiucundum: quid deniqꝫ glorioſum: nõ etiam
quid ſibí mœroris: quid erũnaꝝ: quid ignominiæ plerũ
qꝫ afferre poſſet alliciens illa ꝑegrinæ iuuētutis cõſuetu
do. Sciebat igiť ille quidē ſtudioſoꝝ iuuenũ frequētia
atqꝫ ſumptu: publice priuateqꝫ augeri opes ciuitatís. Cul
tu aũt & diſciplinis ipſoꝝqꝫ gymnaſii noíe nõ mõ exor-
nari urbem: uerumetiam celebrari eſſeqꝫ memorabilem

& laude dignã. Non etiã illud uidebat fœminas urba-
nas plerũq; incolis q̃ ciuib⁹ magis delectari: sed iis præ
sertim quos cũ uestis tum morum elegãtia preditos esse
cerneret & facie liberali. Quas quidẽ ad res quantum
corruptelarũ atq; ĩfamiæ sæpenũero accedat: quis nesci
re potest: cum nihil aliud fere præter uiciatas uirgines
& adulteria non anguli urbis mõ: uerumetiã theatra so
nent. Non est igit̃ pobscurum q̃tum incõmodi: q̃tumq;
dispendii sapientiæ studiosis inferat incolatus urbium.
Qui cum sint hoĩes: facile iis rebus capiunt̃: quibus affi
citur natura: commouetur q; appetitus: Quem mox se-
qui solet cupiditas placendi quædam: cui nempe cura
inest earum rerum: quæ feris etiam animis blandiant̃.
Quare plurimum & operæ & tẽporis in seipsis polien-
dis comandisq; conterunt: multum præterea pecuniarũ
in omni supellectilis genere consumunt. Quis uero pla
ne recenseat eos sumptus: quos exquisiti immoderatiq;
uestitus ac uictus nitor atq; põpa exhaurit? Quæ nimi
rum omnia siluarum montiumq; solitudines nõ modo
non postulant: sed ne cogitant quidem. Satis esse pu-
tant ea sibi non deesse: quibus tum famem: tum nudita-
tem aeris ue intemperiem depellent. Sed quid ego fru-
stra deploro miserias huius temporis: cum uincat arro-
gãtia radixq; malorum omnium auaritia: & suã quisq;
sequat̃ utilitatẽ. si etiã nõnũq̃ sit cũ turpitudĩe cõiuncta

In urbibus igitur cōmorari discipuli uersariq; coganē: quādoquidē nō tā præceptores q̄ hoꝝ cōductores prīcipes tyrāni ue id & cupiūt & uolūt. In urbibꝫ inq̄ studiosi sapiæ cōmorenē: audiāt: ediscāt: mō doctores adhibeāt in his instituēdis & curā & diligentiā: neq; tam frequēs sit tāq; diuturna ītermissio docēdi: q̄q̄ ipis quoq; auditoribꝫ plerūq; succēsendū esse iudico: qui & nouas quot annis ferias instituūt: & ueteres efficiūt lōgiores: ut taceam quanto illis sit impedimēto annua illa factiosaq; sui: uel rectoris: uel sēductoris potius electio: quam sæpe sumptus immoderatiores: semper contentiones atq; odia: nonnunquā etiam uulnera sequuntur. Quibus de causis illud iam effectum usurpatumq; est: ut septennium quod olim omnibus iuri uel pontificio: uel ciuili studentibus datum esset ad cathedram suscipiendam: id ne duplicatum quidem satis esse uideaē: tam & si idipsum profecto perstringere debuit tum copia librorum: qui ꝑ hoc sane tempus uilissimo emunē: impssorisq; diligentia non minus emendati reperiunē q̄ elegantes: tum titulorum tractatuum ue nonnulloꝝ ꝑtermissio ac negligentia: sed eorum ꝑsertim qui aut contraria cōsuetudine desuetudine ue abrogati uiderenē: aut non difficiles intellectu essent: aut deniq; ad diuitias parandas non multum habere uirium iudicarentur. Quod quidē nullo modo probo. Nā ꝑspicuum ē illis

ex titulis sicut ex cæteris colligi permulta posse: quæ nõ alibi offendas: & scitu digna sint: & ad eas fortasse quæ sunt in usu materias apte ac commode applicari que-ant: uel exempli gratia: uel similitudinis: quæ in quo-uis disputandi genere ualet plurimum. Sed cum isti gymnosophistæ meo neq; iudicio ducantur neq; sensu & te atq; cæteros mediocres iis maxime morem gere-re: cedereq; oporteat: qui maxime: facultatibus & poten-tia excellunt: illud tantummodo esse tibi obseruandum cupio: ut quoniam nihil ingenio magis est inimicum q̃ uoluptas: eaq; q̃ turpis q̃q; misera sit: satis (ut opinor) est explicatum superiore libro: nullo cũ hoste magis ac diutius tibi certãdum esse putes: q̃ cũ ipsa uoluptate quæ ne uicta quidẽ cedit. Sed obstinatior quod ui nõ potest instaurare bellum: id blanditiis & indicit & molitur. Quibus in contemnendis si fueris remissior: se illa sen-sim explicabit: eriget: aggredietur te tandẽ: subiiciet: com-primet: coget etiam seruire. Sed insidiosa ista pniciosa-q; blandimenta quemadmodum uitare queas: superare-q; surrepentia: ea te docebit disputatio: quæ postera die in quam genus hoc distulimus quæstionis: ab Antonio mecum & cum Aemyliano est habita. Nam simul ac ad me illi mane uenerunt: nostramq; in porticum omẽs una cõcessimus: q; is locus & a tumultu & ab æstu alie-nus esset: sic ab Aemyliano cœpta res est.

.XXXI.

PETRI HEDI SACERDOTIS ANTEROTICORVM LIBER SECVNDVS: DE ANTEROTIS NATVRA ET MVNERE. XXXV.

EMYLIANVS.

h Aud iniquum fuerit Antoni: si quam heri uespe ꝓposuisti de Anterote quæstionem: istã nunc (ut es pollicitus) explicabis. Sed illud nõ omnino ꝓbo quod dixisti de Hippolyto: quem eundem esse Anterotem uoluisti. ANTO. Ego ne id Hede dixi? HEDVS Dixisti alterũ (nisi memoria me fallit) nõ dissimilem alteri uideri: non etiã eundem esse. ANTO. Plane uideo Emyliane mihi nõ licere sine testibus tecum quicq̃ agere: ita sæpenumero quæ cum ab aliis tum a me maxime sunt dicta: hæc simulas te aliter accipere: deq; his multo aliter sentire q̃ uel dicant̃ uel intelligant̃ a nobis: ne tibi unq̃ desit arguendi causa. EMY. Velim hoc isto modo factum existimes: si semp integro esse animo quisquã potest: q̃q̃ nõ plane uideo quæ Anterotis esse possit ad Hippolytum collatio: cum priorem illum nullus adhuc (ut inquis) effinxerit poetarum: eamq; ob rem cui similis existat: cum nihil sit omnino: ne cogitari quidẽ potest: q nulla sit entis ad non ens cõparatio. ANTO. Recte tu quidem: si Anterotem poetæ nec

esse dicerēt: nec singularē ꝑpetuūq; alterius Cupidinis aduersariū. Est igit̄ Anteros. est sane. Et ea forsitan de causa nullam huic imaginem poetæ excogitarūt: q iam Hippolytum finxissent: Cui tantum temperātiæ cōstantiæq; tribuerunt: ut in eo posset Anterotis natura facile intelligi & uis omnis. Non igit̄ mirandum: si hunc illi q̄simillimum esse diximus: quē hac potissimum rōne eundem etiam fortasse dicere nō iniuria potuissemus nisi aliud Hippolytus: atq; aliud is qui in illo uigens elucescensq; regnabat Anteros fuisset. Non itaq; hic ualuit effingi commodius q̄ ut talis esset: qualem Hippolytus & habitu expressisset & moribus. Quæ quidem res quid significent: heri explicauissemus: nisi nocte (ut scitis) impediti: hunc in diem distulissemus omnia. AEMY. Incipe igitur iamiam uel ꝓsequere potius quod cœpisti. ANTO. Perseqūr: absoluā etiā si prius omnes sederimus: q̄q̄ Hædum suis in ædibus id præcipere decebat. HAEDVS. Facio tibi Antoni hoc loco potestatem præcipiendi etiam maiora: cum munere præceptoris maxime nunc fungi uideare. Sedeo igitur. Non enim hoc facio inuitus. Tu uero Aemyliane hic asside mihi. E cōspectu sedeat Antonius. Siquidē hoc modo quicquid dixerit: audiemus facilius.

XXXVI. ANTO. Recte tu quidē. Videt̄ aūt in primis de nostri huius cupidīs genealogia disserēdū

quē Venere tercia natū ferūt. Hāc ego Ioue genitā & Dione interptor hūani generis naturā. Qui quidē homo ex aīa cōstat & corpore: ex quib9 altera Ioue. i. æthere orit: alterꝝ Dione: hoc ē: parētib9. quos duos esse liquet. Icciꝛco aūt Vulcano. i. spiritui nupsisse Venus dicit: ex eaq3 & Marte Anterotē gigni: q̄ is imago sit eorum: qui ueluti ex mēte rōni nō etiā sensib9 cōiūcta ꝓcreati: cōtinuū cū uoluptatib9 bellū gerūt. Quos eosdē euāgelista Ioānes: nō ex sanguinib9 nec ex uoluntatē hoīs: sed ex deo natos esse scribit: atq3 hunc deū Martē esse: sed quē Psalmista: & fortē dominū & potentē in prælio appellat. Sit igit hic cupido motus animí ab intellectu ꝓficiscēs: rōniq3 obtēperans: ac nō aliud explēs q̄ frugalitatē. Quæ tamē cæteras uirtutes q̄ oēs inter se nexe sint cōplectit. Frugalitatis aūt ut ait Cicero uidet esse ꝓpriū semꝑ aduersari libidini: moderatāq3 in oī re seruare cōstātiā: quā quiddē ī hippolyto scriptū ē fuisse XXXVII. Huic primū rigidus capillus atq3 ab iectus extitisse dicitur: q̄ sperneret exhorreretq3 non necessariam uoluptatem: Quæ utiq3 negligentia atq3 contemptus quia rarius inueniť: cerniť q3 in paucis: homīes in primis admirantes facit: deīde excitat ad laudē emulationēq3 uirtutis. Non ab re igit Hippolyti hirsutū caput floribus honestandum cēsuerunt: q̄ & uarietas florū pulcherrima spectatissimaq3 sit: & odor suauissimus.

Nam florum honorem populus Romanus P. Scipioni Aphricano tantum adhibuit: q̄ is patriæ inimicissimam ac infestissimam carthaginem deleuisset. Siquidē alii imperatores qui hostes cecidissent: laurea donabantur. Neq; uero capillus solum fert̄ ornatus floribus fuisse: sed uitta etiam obstrictus: q̄ sicut imperatoris (ut diximus) insigne laurea est: sed eius qui magnifice gesserit imperiū: ita uitta sacerdotis: sed eius qui sanctissime atq; optime sacerdotio functus sit: quod ꝓculdubio castus celibatus maxime illustrat. Quem nimirum uitta significari reor: quandoquidem Hippolyti capillus hac ipsa pressus dicit̄. Comprimit enim luxuriam continētia.

XXXVIII. Iam uero q̄ ferocium equoꝝ colla freno flecteret: sibiq; cogeret parere quid significet: planum esse puto consideranti quod de Cupidinis superioris equis in frenibus ac præcipitibus est dictū. Vt enī ille qui nihil est aliud q̄ stulticia: affectibus non solum non repugnat: sed etiam obedit eosq; sequit̄ furentes: uel ab his trahit̄ potius q̄ carens habenis rationis nequeat cohibere: ita noster hic cupido cum intelligat & quales sæpe fiant: & quo ruere festinent: nisi comprimantur nō sine labore uiq; maxima uagantem eorum lasciuiam atq; impetum ratione frenat frangitq;: tum autem multo magis cum cogitat nō solum quæ uitet incōmoda atq; uicia si eos suā redegerit in potestatem: sed etiā

quæ bona adipiscat. Quæ uero ille sint uel incommo-
ditates uel defectiones: ex iis colligi satis potest: quæ he-
ri diximus ipsis ab affectibus oriri. Parit enim seruiture
metus: ardorem libido: læticia leuitatem: dolor aute ma-
iora quædam ac molestiora: tabe: cruciatu: afflictionem:
fœditatem. Ad hæc omnia cum miseria ac uituperio co
iuncta ee quis nesciat? E regione uero quæ sunt his con
traria: ut animi libertas: modestia: grauitas: indolentia:
atq; idem semp uultus: nemo recte dixerit: nemo iudica
uerit non esse sapientis & magni uiri: ac continuo p-
digna laudis & glorie. HAEDVS. Præclare ista
quidem diceres Antoni: si quos equos frenare Hippo-
lytus & comprimere studebat: eos potius sensuum titil-
lationes interptarere: q morbos ptrurbationes ue animi:
hoc est affectus illos qtuor: qui coniucti uoluptati uicia
planius appellant a nostris.

XXXIX. Nam p mentis qualitate naturam no
menq; commutant. Non enim bonæ mentis affectus es-
se malus potest: sicut ne malæ quidem bonus. Vt igitur
si menti appetitus dominet: sunt affectus illi quide pas
siones irritametaq; uiciorum: ita si ratio & uirtutes sunt
q sine præmio non erunt: & charitatis tum insignia
quædam: tum munera. Itaq; pudica mens non sua solu:
sed etiam aliena gaudet lætaturq; pudicicia: cupit hanc
conseruari: timet ne amittatur. Dolet deniq; si fortassis

eam aut periclitari cognouerit aut tuere. Quis ergo ne-
gauerit has hoc loco affectiones esse uirtutes? Non igit̄
Hippolytus equorum colla q̄si uim quandam affectuū fe
rocitatemq; comprimebat: sed horum potius ratione mu-
nereq; ductus: blandientium titillationes sensuum (ut
dixi) cohiberi nitebatur ac frangere. ANTO. Fateor
errorem meū. Non enim putabam affectus quos græci
morbos: quidam autem pturbationes appellare malue-
runt: in uirtutibus poni posse. Nunc uero ita sum isto
exemplo psuasus confirmatusq;: ut nulla me argumen-
ta: nullaq; uis orōnis hac de sentētia unq̄ deiectura sit.
XL. Sed quoniam pudicicia difficile retinetur con-
seruaturq; in urbibus: ubi lenociniorum plena sunt om-
nia: recte Hippolitus ut tuto uiueret: relinquēda quoq;
mœnia putauit. Quis enim tam constantis est animi:
quem nunq̄ tetigerit: nunquā mouerit tibiarum sonus:
& uocum ac neruorum cantus? Quis sine animi ægri-
tudine accedat ad circum: ad choreas: ad theatri ludos
scænam ue: cæteraq; spectacula: quibus in locis nō tam
cernitur q̄ discitur libido? Sed ne ibi quidem desunt
fœminarum insidie: aspectus procax: formæ uenustiores
luxuriosa ornamenta: odores q̄ suauissimi: gloriosa elo-
gia: nuncii: comites: multaq; id genus: quibus facile peri
clitatur pudicicia. Quæ si fortassis ea tempestate: nec pe-
rit: nec mouetur: plerūq; tamen haud multo post concutitur.

atque ita: ut naufragium aut uix euitet: aut faciat. Nam cum fieri nō possit quin proxime audita & uisa diutius animo inhæreant: ac prope in oculis uersent̄: fit sæpenumero: ut qui in acie fortiter certauerit: in ocio frangatur: nisi hoc ipsum quouis studio liberali exercitioque sustulerit.

XLI. Parꝝ igit̄ Hippolyto syluarꝝ solitudīes atque ardua montium iuga cōtulissent: nisi feris multifariam insectandis occidendisque uacauisset. Quamq̄ possumus eos dicere ad syluas montesque pfugisse: qui studiis uel philosophiæ uel theologiæ sese dederūt. Quib9 ī disciplinis omnis tranquille recteque uiuendi ratio uersat̄. Sed quoniam nō omēs his studiis delectant̄: nec semp dare operam queūt qui delectant̄. (Nā uel recreādorꝝ aīorꝝ uel rerꝝ agēdarꝝ causa nōnunq̄ eiusmōi ītermittunt̄ studia) cauēdum est oīo: ne quid nō agat̄.

XLII. Nihil aūt est tā aduersum uoluptati q̄ negociū: mō id sit ingenuū & liberale. Itaque curabat Hippolytus modo rætia laqueosque tendere: modo in prædam excitare canes: clamoreque & gestibus hortari: tum feras insequi: cumque his pugnare: ac demum arcu teloque perfodere: sternere: occupare. Equidem eum arbitror rætia: laqueosque tetendisse feræ omnium immanissimæ: qui insidianti uoluptati insidias struxerit. Quod quidem tamen fieri existimo: cum neque gulæ nimium

indulgemus: neq; somno: uel tum potius cum horum fu
gimus sacietatem: eaq; corpori negamus alimenta: quæ
id inflammant incitantq; ad coitum: ut lautiora salita
ue esculenta: ut crebra immoderataq; uini potio: ut legu
mina: ut carnes: sed porcorum præsertim: & si qua sunt
eiusmodi alia. Horum enim omnium abstinentia &
parcitate quasi rætibus quibusdam atq; laqueis uinciũ-
tur: comprimunturq; uoluptates: si nullo animi motu
sed solo corporis oriantur: quamq̃ utrouis eueniãt erũt
canes. (Dicturus sum profecto quod abhorreat quidẽ
ab opinione populari: non etiam ab eorum qui sacras
litteras nouerunt: quæ sanctissimos homines qui diui-
nam legem: tum uerbis: tum moribus uitaq; docuere: ca
nes nonnunq̃ appellauit: q a dei grege lupum ac feras
cæteras. i. diabolum huiusq; satellites abegerit. erunt in
quam canes. hoc est. omnes cælites. ipseq; potissimum Ie
sus optimus maximus: qui noster est & patronus & ad
iutor: non modo clamore. i. supplicatione: uerumetiam
gestibus. i. ieiuniis benignitateq; in pauperes: ac demũ
lachrymis inuocandi excitandiq; in prædam: hoc est:
in concupiscentiam uel fugandam uel comprimendam
Nam hæc omnino extingui dum uiuimus non potest:
q ea ut domesticus quidam hostis in corpore uersetur:
huicq; inhæreat: atq; ideo magis cohiberi possit q̃ euel-
li: Tum autem cohibetur maxime: cum multiformes fe-

ras.i. cogitationes diuersi quidem generis: sed feritate .i.
turpitudĩe ac prauitate pares nõ solũ obseruamus ĩsecta
murq;: sed etiã oppugnamus: ac deniq; arcu teloq; per
fodimus: sternimus: occupamus. Quæ omĩa quemadmo
dum fiant: quid ue significẽt explicandũ est. Cum igit̃
concupiscẽs ille appetitus(ut dudum dixi) corporis ori
atur ex sensib9: si præsertim cogitatio accedat: eaq; in-
honesta & turpis.(Siquidem raro euenit: ut ea in re co
gitatio uersetur: quam nõ antea sensuum perceperis ex
aliquo: quamq̃ ex se nonnunq̃ corpus etiam mouetur:
ut cum ea ultro appetit quæ illi a natura cõciliata sunt
atq; insita: quietem: epulas: ægestionem: coitum: & quæ-
dam alia.) in primis summa diligentia obseruandũ est:
ut non tactum modo: uerumetiam oculos aaresq; auer-
tamus ab iis rebus: quib9 uel molles effici possumus: uel
detineri. Sed maxime uisui est repugnandum: qui est
sensus acerrimus: quiq; ponit pene in conspectu animi
ea quæ iam uisa tum cernere & uidere non possumus.
Et q̃q̃ aures nõ parũ nocẽt: facilius tamẽ ad ea quæ ui
sa q̃ ad illa quæ audita sunt: mẽtis oculi ferunt̃.

XLIII. AEMY. Quis id negaret: si colloquium
quod utiq; auribus percipitur: non in secundo esset amo
ris ineundi & concipiendi gradu? Nam in primo po-
nit̃ aspectus: cuius in crebra suauiq; motione: & si quæ
dam amoris significatio apparet: ubi tamen familiaris

illa fabulatio accessit de aspectu fere actũ est. Sola deinceps quae dicta quaeque audita sunt: aĩo uoluuntur: prima ueniunt in mentẽ haerent: abire non possunt: que spẽ uideantur afferre certiorẽ. ANTO. Afferant sane: sed tũ demũ cũ ea aut praeuenit aspectus: aut subsequitur: idque saepius: in quo iudiciũ mẽtis maxĩe uersatur. Cur enĩ Heliã heri offendere pcupiebas. AEMY. Nẽpe ut spectarẽ. ANTO Sed quã ob rẽ. AEMY. Vt me recordaretur: teneretque mẽoria. Vt se deinde intelligeret a me diligi: amari: appeti. Vt aliquã demũ caperem illius ex aspectu uoluptatẽ. ANTO. Quid tũ? AEMY. Vt me quoque amaret: inflãmaretur: arderet. ANTO. Fateris ergo te haud ab ea diligi: quae tui absentis nõ modo non recordetur: sed ne adhuc quidem intelligat amorem erga se tuum. Quo fit: ut non facile uideam: quid eam prospectando percipias uoluptatis: cũ amor praesertim nisi reciprocus non oblectet: nisi forte (ut inquis) amas: ut redamere: quasi uero perspicuũ sit uiros a foeminis antea dilectis amari oportere. Quae quidẽ & si gaudent: laetantur etiam amantium: tum multitudine: tum elegantia. (Factitant enim hoc ipm mares: quibus natura dedit ut essent constantiores.) eamque ob rẽ suauissimo prospectu eorum quẽ que cosolantur: maximamque in spem inducunt. quẽ tamen ex omnibus habeant peculiarẽ: haud facile discre-

ueris: q̃q̃ eorꝫ tanta est amentia: ut se non peramari ne mo putet. Est igitur aspectus pcipua uel suscipiẽdi amo- ris uel confirmãdi causa. Ergo primũ (ut dixi) ab eo de clinandũ. Deinde annitendũ est: ut nascẽtes undecũꝗ cogitationes illicitas atq; turpes continuo insectemur: iugulemusq;. Quod quidẽ haud difficile fuerit: si eas tanq̃ noxias oderimus: statimq; animũ ad honestas actio nes conuertemus. Sin uero in illis amputandis aut re missiores erimus aut tardiores: quorũ alterum negligen tia effecerit: alterum delectatio. non committendum est: quin ubi primum id speculabimur: continuo aduersus eiusmodi feras bellũ suscipiamus: cumq; his omni con tentione summisq; uiribus certemus: atq; ita: ut arcu te- loq; pfossas ac pstratas occupemus: ne si forte adoleue rint ac senuerint: & tanq̃ in uenis medullisq; insede- rint: tũ existat morbus ægritudoq; robustior. Quæ qui- dẽ cõcitatio animi inueterata uix curatur. Itaq; initiis ob sistẽdũ est: & arcus expedita promptaq; manu assidue tendendus .i. ut parati usq;quaq; ad repugnandum si- mus: sed eo telo præsertĩ quod sub arundine plũbũ ha- bere Naso dixit. Cuius metalli (ut inquit Plinius) in medicina usus est. cicatrices reprimere. Et cũ sit frigi- dũ natura: inhibere uenereos impetus. si eius laminæ lumborꝫ parti renumq; alligatæ sint. Nam uenerea in quietæ sponte naturæ erumpentia usq; in morbi genus

his laminis Caluus orator cohibuisse tradit̃: uiresq; cor
poris studiorꝫ labore custodisse. Sed hac medicina cor
pori medemur: Quæ ad animum ut transferri possit: hu
ic similem dicemus esse metum illum cõcucientem: qui
terror dicitur: quemq; tremor & palor sæpe consequun
tur: tam & si hi recte ad corpus: nõ etiam ad animum
referri solent.

XLIIII. Quamq̃ autem timor omnis atq; pauor
homini frigiditatem affert: id tamen ea formido magis
efficit: quæ uel ex imminentis instantisq; a tergo mor-
tis: uel diuini ultimiq; iudicii: uel deniq; suppliciorum
cum acerbissimorum: tum æternorum mẽoria recorda-
tioneq; proficiscitur. Nam cætere conturbationes quæ
ad corpus tantummodo uidentur pertinere: nec sæpe ad
sunt: nec forsitan adessent cum oporteret: etiam si opta-
rentur. Sunt enim incertæ: & possunt non accidere. At
mortis tempus diuorumq; reliquorum & si nos latet: ni-
hil tamen est certius q̃ id quandoq; fore: & citius for-
tasse q̃ suspicamur: sed mortis præsertim quæ propter in
certos casus nobis quotidie minatur: & propter breui-
tatem uitæ nunquã longius abesse potest. Cũ igit̃ nesci
amus nec quo pacto nec quo loco: nec quando nobis sit
ex hac uita migrãdum: sitq; in nostra potestate horum
quæ diximus maximorum periculorum meminisse: faci
le negligemus: cõtemnemusq; uoluptatem: si ubi nos ad

orietur: cõtinuo reminisci uoluerimus illo ipso puncto tẽ
poris posse nos etiam interire. Non enim dubium ẽ ex
mortis memoria frequẽti & terrorem & salubrem pauo
rem quẽdam in animo oriri: quorum alter frigiditate fe
ram illam beluam confodiat & sternat .i. debilitet per-
stringatq; libidinem: alter etiam occupet .i. superet & a-
nimo expellat. Id autem non tam ea de morte quam cõ
munem habemus cum animãtibus cæteris: q̃ de illa sen
tiendum est: quam cum diabolo habere omnino nemo
uelit. Nam mortẽ corporis minime propter se ꝑtimescẽ
dam puto. Stultum enim est timere: (ut Seneca inquit.)
quod uitare nõ possis: cum præsertim nequeat diu esse
mors. At propter secuturas pœnas & eas quidem sempi
ternas quis non paueat? nisi qui aut nihil arbitraẽ esse
post mortem: quippe qui putet una animam & corpus
occidere: animamq; in corpore extigui. aut ita uixit: ut
cum e corpore exierit: speret se beatum fore: atq; in cæ-
lum quasi in domicilium suum peruenire. Erit igiẽ hu
ic non fugienda aut metuenda mors: sed optanda poti-
us: quãdoquidem ea iter est ad bonum. Ex quo efficiẽ
ut ne ipsa quidẽ malum sit: quæ iis etiam bonum esse po
test: qui pessimæ aut uiuũt aut uixerunt. Illam enim te-
nẽtes memoria desinẽt (ut reor) formidabuntq; peccare
q; quales e corporibus migrabunt: continuo tales ante
iudicem deum afferendi sunt: proq; meritis æterno uel

gaudio uel supp'icio afficiendi. Hoꝝ utrūq; & si qua le quantūq; sit: quod ne cogitatione quidē cōprehende re quisquā potest: puto scire neminē præter eos qui iam experiunt: ipsa tamen perpetuitas declarat: quod infini tū & sempiternū sit: id summū esse siue bonū siue ma lum. Quis enī fruens uoluptatibus: si sine fastidio sem piternæ forent: non se fœlicē existimaret summeq; bea tum? Quis econtra non dico in phalaridis tauꝝ aut in uincula coniectus: sed uel apis aculeo uel muscæ assi due uexatus: non mallet emori: q̃ hoc perpetuo crucia tu quamuis minimo torqueri? Quid q; ne cum fatiga ti quidem sumus: sedere diu multumq; possumus? nec somno capti assidue quiescere? nec esurientes nec sitien tes usquequaq; bibere aut esse? nec deniq; quicquid uis tam & si uoluptuosum appetibile ue semper agere ua lemus?

XLV. Ex quo facile intelligitur q̃ excellat cæ leste illud ac supremum bonum: quod de deo bene me ritis debetur: quodq; iccirco summum singulareq; & appellatur & est: q; & sufficiens per se sit: & deesse nū quā possit. Habet igitur in se quicquid cupere homi nes & optare queunt. Et ut semel dicam: eo habito de siderari nihil unquā potest. Est ergo nobis magnope re formidandum: ne id omnino amittamus: dum sequi mur uoluptates huius temporis: quas paucissimi magna

cũ anxietate adipiſcuntur. Et tamen his etiã partis po
tiri nõ ſolũ ſemp: ſed ne ſæpe quidẽ poſſunt: prohibẽte
nõnunq̃ ſacietate: aut negãte natura.

XLVI. Nullũ enim uicium a deo magis homi
nem auertit q̃ uoluptas: ꝗ huius cupiditas & perti
nacior ſit & crebrior: atq; ideo malorum fere omnium
origo. Nam ut omittam ſcortationes: adulteria: inceſtus:
ſacrilegia: raptus: illudq; etiam fœdiſſimum & imma
ne ſcelus: quod ne nominare quidem auſim: quæ om
nia propria ſunt libidinis: hinc oriuntur ſæpenumero
diſcordiæ: (ut ante dixi: ſed dicendũ eſt ſæpius.) hinc
inuidiæ: iurgia: rixæ: homicidia: proditiones: bella: cæ
teraq; generis eiuſdem. Nullum deniq; flagicium (ut
Cicero inquit.) nullum magnum facinus eſt· ad quod
ſuſcipiendum non libido uoluptatis impellat. Quid
enim perfidiam hominibus periuriaq; ſuadet? quid ido
latriam? quid reliqua maleficiorum genera? niſi ea quæ
hũana omnia & diuina uiolat: peruertitq; libido? Le
gimus regem longe omniũ ſapientiſſimum Salomo
nem: non tã inductum q̃ coactum: ut idolis non mo
do ſacrificaret: uerumetiam templum conderet: ꝗ a
mulieribus eſſet deprauatus. Quo ſcelere effectum eſt: ut
& diuina ipſe gratia: & filius maxĩa regni parte ſpo
liaretur. Admonemur itaq; ut uel ſupplicia cũ huius
temporis: tũ æterna metuamus: qui perpetui pleniq;

gaudii contemplatione atq; spe abiecta: quam breuissimæ uoluptatis miseria furoreq; delectamur: quamquam huius uitæ calamitates hac ipsa uita nequeunt esse diuturniores: quam certe constat interitu corporis euanescere.

XLVII. Sed quem non moueat uel terreat potius non triplex apud inferos Cerbarus: non Cocyti fremitus: non transuectio Acherontis: ut poetæ ferunt Sed mors illa sempiterna: cuius est perpetuus minister: inextinguibilis & ater ignis: in quo nunc quidem animæ reorum: post autem etiam corpora cum diabolo eiusq; angelis æternum cruciabuntur? Istum autem ignem quidam acerbissimum esse autumant: longeq; hoc nostro acerbiorem: quod omnem cogitationis aciem: omnemq; ingenii humani uim: ut superna illa beatorum gaudia excedunt: ita dolores cruciatusq; inferorum. At sit sane uel huic uulgari par: uel omnino idem: num in eo toti semper uersantes: nihil sentient doloris: sine minimam quidem partem corporis in igne quisquam diu ferre potest? Sed quid diu dixerim: cum repente uixq; tactum hominem sæpe uel sintilla læserit? ut taceam quod nedum igneos: sed solis etiam calores nimios plerumq; omnes fugimus. Est igitur apud inferos illud etiam aduersi: quod nequeunt nec æstum quo circumsepti obrutiq; sunt effugere: nec ab igne sic absumi ut prorsus extinguantur: quandoquidem nullo

cruciatu immortales finiunt. Cupiunt illi quidem mo-
ri: sed nequeunt: Qui ob id maxime seruantur in uita:
ut semꝑ morientes nunq̃ desinant. Auget præterea pœ-
nitentia & sera & inanis cruciatum: cum præsertim ui-
dent (quod quidem semꝑ uident) ea mala p̄caueri po-
tuisse: seq; ob minima quædam ac breuissima oblecta-
menta in atrocissimas tandem pœnas incidisse atq; in
miseriam sempiternam. Deniq; adauget molestiam de-
speratio ipsa euadendi: & ut multa breui concludamus
ea omnium est eritq; ꝑpetua conditio reorum: ut in au-
ditis incredibilibusq; suppliciorum generibus addicti:
plangere: uociferari: gemere: lachrymare: suspirare pos-
sint: nunquã respirare: nunq̃ recreari nunq̃ requiescere.
Sed quid refrigerii capiant: qui semꝑ ardeant: nullum
habeant uel consolatorem: nihil uideant: nihil audiant:
præter tumultum luctusq; sociorum? Que si audiendo
exhorremus omnia totis uiribus enitendum est: ne illa
etiam uidendo sentiamus. AEMY. Sunt ista quidẽ
horribilia: quæ ut facile uitentur sæpe cogitanda sunt:
nec rarius q̃ ꝑtimescenda.

XLVIII. Sed nõ minima iam uenit mihi in men-
tem quæstio. Utrum ne animæ reorum nunc quoq; cru-
cient: an tantum post resumpta corpora. Sunt enim qui
eas negent corporibus exutas quicq̃ pœnarum pati pos-
se. ANTO. Ista Aemyliane nõ te capiet: quæ tenet

plurimos uel confidentia uel stoliditas: ut arbitreris animas. ꝙ sint incorporeæ: nequire ullo modo pati: quasi uero (id quod maxime ad illas pertinet) angi nequeāt dolore: quo sæpe afficiuntur etiam cum in corpore non læso sed incolumi uersanẽ. Quod quidem anima uacuū eum nihil doleat omnino: perspicuum est huius dolorem nisi ab anima esse nō posse: dolereq͡ꝫ cum corpore: animam eo in loco corporis ubi aliquid contingit ut doleat. AEMY. At negant corporeis ignibus aut cōstringi animas aut torqueri: quos spiritus esse constat. ANTO. Vtiq͡ꝫ ꝑinde negāt: quasi exploratum habeant ignem illum sempiternum: non nisi corporeum esse posse: aut si etiam talis sit nō posse diuinam omnipotentiam ei uim tribuere & continēdi animas & uexandi: cum aīæ ꝑsertim domicilio corporum: quæ cōstat ignibꝫ esse crassiora cōtineanẽ: sitq͡ꝫ ip̄e spiritus diabolus nullo assumpto corpore arsurus nō alio quidẽ igne q̄ quo homines ardebunt.

XLIX. AEMY. Præterea negāt corpora summis cruciatibꝫ summisq͡ꝫ doloribꝫ affecta diu posse uiuere. ANTO. Quasi uero diuīa ui nō ea sint resurrectura quæ & sufficere semꝑ queāt: & nullis doloribꝫ extīgui cū ip̄e aīus præsertī dolere & quidẽ uehemēter possit: interire aūt nullo mō. Quid ꝙ Salamādra (ut refert Augustinus) ī ignibꝫ uiuit? Quid ꝙ uermiū quoddā genus

in calidarum aquarum scaturigine repiūt: qui in eiusmodi
feruore cōtrectatiōi hoīum īimico: nō solū sine ulla sui
læsiōe uersant̄: sed extra esse nequeūt. AEMY. At
nō mirādū uidet̄ ea aīalia nō hoc elemēto cruciari: q͂
eo uegetent̄. ANTO. Sed īcredibilius ē ꝓfecto ue-
getari talibꝫ rebꝫ q̄ nō cruciari. Est eī mirabile ī igni-
bus dolere: & uiuere nihilominus. Sed certe mirabilius
uiuere ī ignibꝫ nec dolere.

L. Si aūt hoc credūt: cur nō illud etiā? Sed nequissi-
mi hoīes cū hæc & audiūt & ita ēē uel credūt uel sus-
picant̄: ꝓtinus īeptis quibusdā sese ꝑsuasiōibꝫ nō tam
cōsolari solēt q̄ fallere. Nam existimāt nō nisi post mi-
lia annorum futurum esse iudicium: ad quod oēs resur-
gemus. Atq̄ īterea si etiā cruciabunt̄ aīæ: sua tamē cor
pora quæ nihil pœnarum sentire possint requietura: q̄si
uero dolētibꝫ animis sine quibus corpora nō dolēt: nō
ipsi doleāt. Aut si etiā multa milia annorum resurrectio
corporum iudiciumq̄ differet̄: postea resurgētes multū
sibi uideantur quieuisse. Quod quidem omne tempus
cum præterierit: nec quicq̄ fuerit omnino: nec uidebi-
tur fuisse. Nam si nemo tam diu uixit: ut non se pa-
rum admodum existimet uixisse: seq̄ a puero in senem
tanquam a mane in uesperam: inopinate quodammo-
do repenteq̄ cucurrisse: si deinde nihil est morti tam
simillimum q̄ somnus: ex quo mortui dormire sæpe-

numero dicunt: atque ideo septem illi uiri quos sacrae litterae ferunt circiter tercentum an nos dormiuisse: una tantum nocte sese quieuisse arbitrabantur: quid insanis illis profuerit quies ista diuturna: quam non senserint: quamque finem habeat supplicium sempiternum?

LI. Sed nec uideo quemadmodum ista dilationis uel spes uel recreatio sine metu sit: cum diuinum illud ultimumque iudicium: non tam quousque quam quale sit futurum cogitatur. Quamquam id rei longius ab esse opinantur: sancti uero cupiunt adesse credo tamen ad eiusmodi spectaculum iam praestitutum esse diem: sed notum ut puto esse nemini. Quod quidem etiam uulgari hac de morte licet dicere: Quam eandem existimo iudicium recte appellari posse: quandoquidem qualis cuiusque erit animus cum e corpore excesserit: talis hoc ipso iam resumpto in iudicio sistetur. Ac nunc cogitanti mihi quale id sit futurum: ea mox occurrit imago fori & iudiciorum: quae in reos capitis ferri solent. Quo tandem animo istos esse arbitramini: cum in primis se iccirco carcere educi sciunt ut puniantur: cum deinde accurrentem undique populi multitudinem: praeterea iudicem maximo ac grauissimo assessorum coetu circumseptum insidentemque curruli: denique lictorem carnificem ue: & supplicii ac mortis genus uident? Quid quod iam conuicti scelerum conscientia: demisso uultu: deiectisque ad terram oculis: uix nisi

ꝙ trāsierit: sed ꝙ affuerit uoluptas. ANTO. At gaudium ē leue: uel nō est potius ea de re gaudere: quā cū bonis uiris partiri nō licet. O q̃ obscenū igiť gaudiū illud est miseraq; iactatio: qua uterq; coeuntiū nihil secū cogitare potest: nihil aliis enunciare: nisi ꝙ se subiecerit prostitueritq; alteri: ac se ipe alterūq; corruperit.

LIX. Quid ꝙ nihil est deo odibilius: nihil execrabilius q̃ gaudere scelere? Sed si te gaudiū eiusmodi delectat. certe dicerē nisi deo nō placeret: docerēq; quo pacto sine labore: sine molestia: sine piculo: quibus difficultatibus mulierosi sese crebrius exponūt: gaudere plane posses. AEMY. Obsecro ut dicas: ut explices: ut doceas: quandoquidē plus boni istud allaturū est q̃ mali. ANTO. Doceā aut explicem? Nō: si etiā quid uis boni eueniret. Nō enim mala faciēda sunt ut bona sequātur: q̃q̃ ne hoc quidem bonum esse potest. AEMY. Istud est ne aliquid insolitū inauditum ue: aut eiusmodi: ut qui id didicerit: cōtinuo huic ipi dare operam cogať? ANTO. Istiusmodi nihil est: sed tamē omnino malum. AEMY. At omībus cōducit nosse mala: sed hæc uitādi nō etiā ꝑpetrādi causa: q̃q̃ si suadeas nō peccabo: ne uel tibi uidear paruisse. ANTO. Suadeo igiť: hortor etiā uti tibi ipe ꝑsuadeas: te aut nudius tercius aut heri: aut (si magis placet) ꝓxima nocte: aut deniq; iāiam cū Helia tua cubuisse. cū præsenti gaudeās

sæpe homines non tã pcepta uoluptate q̃ ea quam non desperãt: & si fortasse nunq̃ sunt pcepturi. AEMY. Non nego id quidẽ. Sed ut nõ parx differt inter spem & lucrum: atq; inter imaginẽ umbram, ue & rem ipam ita (ut existimo) inter speratam fictamq; uoluptatem: & habitam atq; ueram: licet hæc ocius desierit. Gaudium igit̃ longe maius ex certis q̃ ex simulatis pcipitur uoluptatib: ut omittam q simulata fictaq; non possunt esse diuturna. ANTONIVS. At tam diu durabunt q̃ uoles: cum præsertim nihil sit fictione imaginationeq facilius. Quotiens igitur libebit: poteris appetitam formam effingere: qua frui tibi uideare: qua gaudeas: læteris: gestias: q̃q̃ id consulendum est nemini. Quod & si tolerabiliorem efficit cupiditatem: tamen non euellit. Quin potius incitat: roborat: redditq; acriorem.

LX. Fuerunt enim (ut accepi) qui nõ minore quidem ardore in effigies amicarum q̃ in has ipas si affuissent concitarentur: atq; ita ut sibi uideretur: iam non earum se imagines: sed corpora ipa potius complecti. Ex quo plerumq; accidit: ut non sine scelere fluor illæ uenereus sequeretur: qui nonnunq̃ sine culpa eiicitur in quietæ: ut cum is ex debilitate corporis illusione ue diaboli proficiscitur: non etiam ex crapula ebrietateq: aut ex præcedenti & impudico cogitatu. Vt uero ad

rogati quicq̄ audent dicere? Quid q plerię ne sup-
plicare quidē? At dū iudex ex tabella recitat sententiā
dūq tristis ille tubarꝝ clangor pstrepit: & iaiam appro
pinquantē mortē denūciat: quo eos terrore? q̄ formidie?
quo angore excruciari opinamur? cū ne nos quidē sine
perturbatione quadā ac horrore quicq̄ eiusmodi quea-
mus aut cernere aut audire. Quis denię tum nō facile
intelligat examinari eos: tremere: cōturbari: maxīa mo-
lestia afflictatiōeq uexari: cū ad necē rapiunt? Et tamē
hæc oīa q̄q̄ horrēda ptimescēdaq sunt: ut taceā de ipa
necis angustia summoq dolore: quo nihil ē nec terribi
lius (ut dicit) nec immanius. illis nihilominus suppliciis
& ppetuis cruciatib nō mō nō sunt paria: sed ne com
parari quidē possunt. Quæ enī collatio finiti ad infini
tum? Præterea iudices nostri tēporis nōnunq̄ erga reos
misericordia cōmouent: remittuut aliquid seueritatis: de
trahūtq & legib & suppliciis. Nā plerumq uidemus
eos qui q̄tuor in partes uiui scindi mererent: prius secu
ris ictu a tergo pcussos in corde uulnus pugionis acce-
pisse. Atq itē eos qui uiuētes ignib flagrare cōsumiq
debuissent: ante cesos esse capite ne forsitā atrocitate pœ
narum diuturnitate ue cruciari: oīo impatiētes efficeren
tur: a deoq discederēt. At summus ille iudex & deus
christus: quo nemo humilior: nemo benignior: nemo mi
sericordior unq̄ fuit. (Est enī ipa misericordia.) sicut in

primus homini præcepit ne peccaret: eiq; sæpe occasio-
nē sustulit peccandi locum: tēpus: sæpe etiā uoluntatē.
deinde lapsum ad pœnitētiam hortatus: q̄ mori nollet
eum: pro quo ipse cruci affixus necatusq; fuisset: nunquā
misericordiam ad se conuersis negandam existimauit.
sic in puersum contumacēq; hominē solam tum iustici
am exercēs: nulla prorsus misericordia utet. Quo enim
pacto misereatur eius iam mortui: qui dum uixit ne ad
monitus quidem uoluit ipse sui misereri? Nec tamen iu
dex suam illam maximam ineffabilemq; clementiā est
prorsus abiecturus: qua eos certe donaturus est: qui hac
in uita misericordes extiterunt benigniq; in proximos.
Accipiēt igitur hi quam dilexere misericordiam: sicut
illi iudicium: quod male uiuentes: maleq; decedētes ne
glexerunt. In quo ita omnium non modo facta uerbaq;
expendentur: sed etiam cogitatus: ut ne minimum qui
dem malum sine pœna sit: sicut nec ullum sine præmio
bonum. Nulla illic cuiq̄ uel sua uel patronorum astutia
ualebit: qui tamen nulli erunt. Nulla illic ignorantiæ
fragilitatis ue excusatio quicq̄ afferet adiumenti: ubi re
serante diuina ui: quæ neq; uitari neq; falli ullo mo-
do potest. omnes omnium libri (ut ꝓpheta Daniel pre-
dixit) apti erunt: patebuntq; omnibus. Frustra etiā quæ
uis fuerit orō: frustra ꝓstrationes: lachryme: ploratus: plā
ctus: q̄ qui nūc ueluti benignus impator parensq; sua-

uissimus p quã facile flectit̃: parcit: amplexat̃: expectat: & (ne id parũ sit) fungẽs etiã munere patroni p nobis apud patrẽ deum interpellat. is tũc inexorabilis erit iu/ dex summeq; seuerus. Siquidẽ adueniẽs ille inclytus (ut euangelium testat̃) sedensq; p tribunali maiestatis suæ: circumstãte militia cælesti: circũ sedẽtibusq; apostolis: ac tremente mundo: tandẽ in peccatores terribilẽ illam fe ret irreuocabilẽq; sententiã. Ite maledicti in ignẽ æter/ num. qui paratus ẽ diabolo & angelis eius. Hæc igitur qui meminerit. nescio ei ne libeat luxuriari. EMY. Libeat? nõ prorsus existimo: sed dũ ista cogitabit: dũ au diet: dum leget. Cũ uero nihil horum fecerit: quæ sem per facere potest nemo: cœperitq; ipse secum de amica co gitare in occurrentem ue fœminam figere oculos. me/ tus ille omnis euolabit. Quid q non metum modo: ue/ rumetiam ipsam metus causam ex animo præsens muli/ er expellet? si erit formosior præsertim: aut quæ fortassis & amet & ametur? Cedunt enim facile & præsenti/ bus futura: & formidolosa uoluptatibus: si non illa si/ mul adsint: quod qui incolumis sit ualeatq; uiribus: q̃q̃ repente mori potest. id tamen tum accidere nec credat nec suspicetur.

LII. ANTO. Tũ primũ oculi a mulieribꝰ detor/ quẽdi sunt: q̃rũ faciẽ Salomõ urẽtẽ ignẽ ẽẽ dixit. Utq; id fiat facilius. psuadere illud sibi quisq; potest: q haud

falsum est: obiectã fœminã amari a p'erisq; si fuerit ue-
nustior: nec amare paucos. Nõ ergo litem esse suscipiẽ-
dã: cuius sit dubius euẽtus. Sin uero sit turpis: nõ dignã
esse quæ amet̃. AEMY. Quid si iam qualiscũq; sit
amat̃? ANTO. Multo minus aspiciẽda. Si ei impos-
sibile sit quenq̃ nõ moueri: ubi senserit amicã siue adesse
siue aduentare: quid cum aspexerit? AEMY. Perdif-
ficile quidẽ ẽ Antoni: nõ aspicere quã ames. ANTO.
Tibi istud credo. Sed eos hortor qui libidĩe liberi esse
uolunt: ut quoniã nihil est difficile uolẽti. istiusmõi dif-
ficultatẽ incipiãt studeãtq; uincere.

LIII. Cum uero sexus ipe muliebris etiã si nondum
amet̃: moueat animum natura: mox eo de loco est disce
dendũ: q eiusmodi mora cuiq; noceat. Nihil aũt æque
ualet ad fugandã libidinem q̃ fugere. Nã cum cæteris
in bellis is iure uictor appellet̃: qui acriter in acie perti
naciterq; pugnans: nunq̃ neq; fugit: neq; loco aut hosti
cedit. nemo tamẽ hoc in certamine nisi fugiens: aut uin
cere aut tutus esse potest. Neq; uero ipa tãtũmodo ami-
ca fugienda est: sed huius etiã ædes: hortuli: uicinia: &
ea demum loca omĩa in quibus uersari solet: & ad quæ
istam suspicare ꝓfecturam. Fugiendum igit̃ nonnunq̃
etiã e templis: ne interea suaue aliquid uideat̃: dicatur:
audiatur: fiat: quod illiciat animum: teneatq; diutius.
AEMY. Quid si ante discessum fugã ue accidat isto-

num quicq̃? ANTO. Ne respondendum est quidem. Dissimulanda omnia: sed recedendum nihilominus. AEMY. Nimis durus es: ne dicam ferus aut etiam ferreus. ANTO. Ego uero me hoc modo siue ferum siue ferreum esse malim q̃ (ut optas) facilem mollem: fractũq; potius: q; mihi iam psuaserim istiusmodi duriciẽ feritatem ue & magni esse animi & excelsi. AEMY. Haud erras profecto si id potes. ANTO. Scio igitur expertus omnem hanc potentiam a uoluntate proficisci ac nihil horum fieri nõ posse si uelimus: q̃q̃ fateor esse rem non facilem: naturæ reluctari: consuetudini uero q̃ difficilimam: si his inferre uim nolimus. Sed nullus tã indomitus equus est natura tamq; ferox: quem si calcaribus urgere fustibusq; cœperis: non paulo post subiicias efficiasq; tractabilẽ. Cuiuslibet enim rei potissima pars principium est. Incipe igitur obstare appetitui: sq; ut rationi pareat enitere. Non enim difficilis fuerit pseuerãtia: modo fugias quæ dixi. AEMY. At quem uirũ dabis: qui elegantissimæ fœminæ nũcios: litteras: munuscula: salutationes: plausus: cæteraq; eiusmodi cõtemnat: negligat: oderit? ANTO. Nempe eum de quo multa iam diximus Hippolytum: quem litteris proditum est: non modo uirum: sed uirum etiam graui uultu ac uerecundo extitisse. Quippe qui nec ullo nutricis lenocinio: nulla Phedræ procacitate: nullis deinde precibus

nullo præterea nec munere: nec principatu: neqꝫ deniqꝫ
complexu ipso fœmineo potuit induci: ut obstinatam
desereret pudiciciam. Quinimo nouercam reiecit am
plexantem: obiurgauit: summoqꝫ est odio prosecutus:
atqꝫ ita: ut districto iam ense: non quidem occidendi
causa: sed inuisam illam ut terreret cogeretqꝫ cedere:
primum doceret humanæ naturæ non etiam uicio esse
ignoscendum: deinde innocentiam puritatemqꝫ tenen-
dam: quam candidum tanti uiri uestimentum significa
ret. AEMYLIANVS. Deliras nunc Antoni: qui
in re maxime dubia testem duxeris ex fabulis. Ego sa
ne hunc etiam si non fictus esset: non tam cõmendan-
dum putarẽ q̄ a libidine abstinuisset: q̃ omnino mul-
tumqꝫ uituperandũ: si ne ab illo quidem scelere absti-
nendum esse iudicasset: a quo ipa abhorret etiam na-
tura? ANTONIVS. Exhibebo igitur ex Genesi
pudicum illum sanctumqꝫ adolescentẽ Ioseph: qui ab
ægyptia regina petulantissimis sæpe uerbis prouoca-
tus: tandemqꝫ apprehensus: mox relicto pallio effugit.
AEMYLIANVS. Atqui istiusmodi exemplo satis
sum confirmatus q̃q̃ eã rẽ uix puto in multos posse ca-
dere. Sed restat aliud piculum (ut mihi uidetur.) longe
omnium maximũ. Quod si uitare modo aliquo posse-
mus nihil esse existimarẽ tã difficile natura: quod &
hoĩs ingenio & arbitrio subiici nõ posset. Illud aũt est

ut fingamus quēpiā in primis ita loco clausum: ut ne-
queat effugere deinde renitentē & inuitū a pulcherri-
ma foemina: nō tā procacitate oculorum & uenustate ora
tionis: q̃ assiduis osculis: amplexu: impudicis deniq; ob
scœnisq; obtrectationibus diu fatigari. putas ne hunc tā
constantē fore: ut inter ista quæ non modo ad allicien-
dū & incitandū: uerū etiā ad impellendū ualent: nul-
lo prorsus moueatur appetitu uoluptatis? Ego si is essem
(Fateor de me quod sentio) uincerer profecto. Quis enī
tantā in angustiā coactus: naturæ tandē reluctari pos-
set? nisi qui aut frigidus omnino: aut eunuchus esset: aut
certe non hūanus. Quid tu igitur Antoni? Qui tibi es-
set animus? ANTO. Scio ego quidē quid me facere
deceret. quid autē facturus essem nescio. Existimo uero
tū uictorē euasurum neminē: nisi quē deus ipe adiuuis-
set. Esset igitur auxiliū diuinū nō tā orōne diuturna: q̃
omni prorsus ui animi intētioneq; implorandū. Quod
sanctissimus ille adolescēs Chrysantus Alexandrinus
Pollemii illustrissimi potentissimiq; uiri filius cū facti
tasset: primū ancillas quinq; formosissimas ornatasq;
ueste q̃ accuratissima: deinde Dariam nobilissimam uir
ginem Romanam: iam deæ uestæ consecratam: quas
ad illū oēs pater miserat: ut suis illæ eū iocis: lasciuiisq;
blandiendo flecterent ad uoluptatē in primis: deinde
ad simulachrorum cultū nō modo contēpsit: uerū etiā ita

uicit: ut omnibus tandem pudore admirationeq; deter-
ritis: Dariæ persuaderet nihil esse nec fœlicius christia
no: nec martyre illustrius. Sed ut nulla remaneat dubi-
tatio: fiatq; tandē sermonis huius finis: illud quoq; af-
feram exemplum: quod a Hieronymo exaratum est in
eo libro: quem de Pauli heremitæ principio fineq; in-
scripsit. Refert igitur sub Decio ac Valeriano perse-
cutoribus nominis christiani: quendam iuuenili ætate
florentem in amœnissimos hortulos adductum: ibiq; in
ter candentia lilia & rubentes rosas cum leni iuxta
murmure serperet riuus: & molli sibilo arborum folia
uentus stringeret: super structum plumis lectulum fuis-
se supinatum: & ne se inde posset excutere: blandis ser-
torum nexibus irretitum. Quo cum recedentibus cun-
ctis speciosa meretrix uenisset: cœpit delicatis stringe-
re colla complexibus: & (id quod dictu quoq; scelus
est.) manibus attrectare uirilia: ut corpore in libidinem
concitato: se uictrix impudica superiaceret. Quid age-
ret miles christi? Quo se conferret? Quem tormenta non
uicerant: superabat uoluptas. Tandem cælitus inspira-
tus: præcisam morsibus linguam in osculantis faciem
expuit: ac si libidinis sensum succedens doloris magni
tudo calcauit. AEMYLIANVS. Hæc cum audio
Antoni: non admiror solum sed etiā stupeo: & (ut reor)
multi christiani dicimur: nec sumus. Quis enī hac tem

pēstate reperiri possit: qui non dicam emori: non exula
re: non uel minimam mēbri partem sanguinis ue amit-
tere: sed spoliari malit q̄ peccare? ANTO. Si qui
sunt usquā huiuscemodi hoīes: hos certe & paucos es-
se puto & cælo dignos: q̄q̄ nihil prohibet: quin nos
quoq; tales possimus esse: modo adsit uoluntas: cum præ
sertim ne illi quidem quicq̄ aliud sint q̄ homines: & ui
deamus perditos q̄ plurimos tam elato esse animo: ut ac
cipere plagas malint q̄ turpiter uitare. Quid igitur nos
facere debemus: quibus fortiter decertantibus proposi-
tum est præmium sempiternum: si gladiatores illi ut si-
bi populo ue fortassis satisfaciant. periculum corporis:
animæq; suscipere non timent? AEMY. Vera ista
quidem: & a martyribus nostris (ut legimus) factitata:
qui quidem animo excelso: non fortunas solum: sed sum
mos etiam cruciatus corporis mortemq; spreuerunt. Sed
nescio quonam modo ita hoc tempore molles sumus: de
licatiq;: ut ne minimum dolorem quidem nos pati pos-
se arbitremur. ANTO. Et arbitraremur (ut existi-
mo) & possemus: si deo fidentes ab hoc ipō fidelissimo
potentissimoq; principe: patientiæ: arma constantiæ (ut
martyres fecere) posceremus. Qui enim hortat̄ homīes
ut petant. is ꝑfecto postulantem spernet neminem: q̄q̄
non est hac ætate pertimescendum: ut de quo proxime
diximus: discrimē incidamus. Quænā est tā libidinosa

mulier tãq; sui prodiga: ut ultro uirũ quemq̃ contrecta-
re ne dicã amplexari audeat: nisi eũ fortasse qui cũ fa-
miliaritatẽ consuetudinẽq; habuerit? AEMY. Parũ
ne id uidetur? Quã igitur tandẽ huic morbo medicinã
afferes? ANTO. Ita pinde rogas: quasi uero iam aio
exciderit: quid in nouercã fecerit Hippolytus: quid ue
Ioseph in egyptiã: aut quasi te amica domi uinctũ sit oc
cupatura. AEMY. Non id metuo profecto: quippe
qui nulla prorsus potiar. Sed ut mihi uidetur difficilius
carent hoĩes experta consuetaq; libidine. Itaq; facile cũ
ea species fuerit obiecta: mouẽtur illi: deiiciunturq; re-
cordatione præteritarũ uoluptatũ: si præsertim eiusmodi
amicæ aut domesticæ sunt: aut domesticorum familia-
res. Tectius enim tum insidiantur: seq; offerunt impu-
dẽtius q; pudore semel abiecto (ut dicitur) si quid etiã
egerint intẽperanter aut proterue: paulũ admodum cu-
randũ putant: modo appetitis non careãt uoluptatibus.
Tanta uero fertur earũ esse tãq; impatiẽs libido: ut ar-
dentius uiros appetant q̃ appetantur. Quin etiã defati
gari hæ quidem possunt: expleri nunq̃. Nam teste Sa-
lomone. Neq; inferno quicq̃: neq; igni: neq; uuluæ sa-
tis est. ANTO. Moueri sæpe uiros earum præsentia
quibus olim potiti sunt nõ negauerim: q; ad id ipa eos
natura fere cogit. Frãgi uero ac deiici nisi uelint: nego.
Nã & si his fortasse spes ẽ certior consequẽdæ uolupta

tis:ꝙ sibi ꝑsuadeāt:modo locus & tēpus adsit:eas nō re
pugnaturas:quas uel semel corrupere: has tamen tanto
neꝗ furore neꝗ feruore prosequuntur:quanto quæ ad
huc a se illibatæ intactæꝗ sunt:ꝙ & assiduis rara:& a
liena suis: & habitis spirata: & ueteribus sæpenumero
noua præferuntur:solentꝗ esse chariora. Quāobrē ple-
rosꝗ quotidie cernimus maritos uilissima ac turpissi-
ma scorta ingenuis formosissimisꝗ uxoribus ante tulis
se:quasi uero sapor ille: odorꝗ uenereus non omnibus
in fœminis idem sit:neꝗ eodem omnes ritu subagiten-
tur. Nequeo igitur uidere quid in non suis hi quærant
amplius:nisi forte pudorem quendam ac uerecundiam
quæ in ipso quoꝗ pudēdo fœdissimoꝗ negocio: si qua
fuerit: displicere nullo modo potest: cum præsertim &
uetita & honesta soleant appeti ardentius. Atqui hæc
plerumꝗ in uxore reperire quisquā potest: in scorto cer-
te nemo.

LIIII. Petulātius eī scorta efferuntur:sibiꝗ uident
minime suis fungi moribus:nisi insaniāt. Nihil igit̄ ne
gāt etiā turpe & obscœnū: quæ uiros præterea tū uerbo
rum proteruia:tum gestuū lacescūt. Quibus lasciuiis &
si de quib9 ꝓxime ē dictū:mariti fortasse delectātur eas
tamē suis inesse uxorib9 nō optāt ꝙ eiusmōi ꝓcacitates
atꝗ īeptias :ne ī scortis quidē ipis ꝓbare recte possunt.

LV. AEMY. At quærit plerūꝗ maritus aut qui-

nis alius in alterã quod uoluptuosius opinaṛ fore q̃ in prima: ut singularem fœminæ elegantiam atq; formam: ut uirginei corporis integritates: & si qua sunt alia. ANTO. Quid memoras formam? quid elegantiam corporis: si oculorum tantũmodo ea est uolupt as? nec tu orum solum: sed etiam omnium qui æque atq; tu affecti sunt. Conijce igitur oculos in illam quantum uales: cõ templare diutius: pascare dum fastidias. Quod si quid optas amplius: necesse est fateare: non tam formam a te corporis desiderari q̃ corpus ipsum. Quare ad concubi tum nihil attinet: formosa ne sit mulier: an mediocris uenustatis: an etiam deformis: cum præsertim de indu stria latebras quærant: qui eiusmodi in negocio uersan tur: possitq; accidere: ut turpis: q̃ pulcherrima & suaui or tactu sit & mollior: q̃q̃ non intelligo quid in amica quisquã quæritet: quam opinari debet æque plerisq; ex positam esse fuisseq;: aut si etiam primus uiciauit expo nendã: seq; ideo eã ipsam cũ multis habere communẽ. Quis eĩ dubitauerit quæ frontẽ semel ꝑfricuit: præterq; maritum quempiam admisit. eandem ꝑ q̃ facile multos suscepturam? Sed fac eam uno excepto qui cum peccat charum habere neminem. an propterea non erit scortũ Quod si erit quid inter hãc atq; illã quæ in lustris est: putas interesse præter habitaculum? Quid uero de ado lescẽtularũ integritate loquar: quas detracta uirginitate

nihil a ueteranis differre aiunt qui uiciarunt? Quid quod Ouidius affirmat tum a priores esse foem: as: cũ ad septimum lustrum. i. ad quinque & triginta annos puenere? Sed fingamus summa pulchritudine mulierem: summo loco natã: & omnib9 appetibilem soli tibi sui facere potestatem: quãti (quæso te) tum ista æstimabis omnia: cum expleta libidine: ne ipsam quidẽ foeminã curabis? Atque ut singulos pcurramus huius uoluptatis gradus: in quibus putat esse aliquid suaue. Qui cum amica fuerit locutus: qui hãc tetigerit: qui osculatus: qui amplexus: qui denique potitus ea sit. is ne quicquam aliud in illa ipsa aut optare potest: aut cõsequi?

LVI. AEMY. Nihil prorsus: quod uideam. ANTO. Non mediocris igit hæc quoque fuerit ratio abstinendi: si luxuria commoti mox cogitabimus: nihil nos præterea effecturos adepturos ue: quam idipsum nihil: quod olim effecimus & cõsecuti sumus. Ergo & si fuga discessu ue aut exercicio nõ tã animi quam corporis: sed præsertim laborioso & graui comprimit libido: tum ratione multo magis: cum est intellectũ non modo nõ bonum esse uoluptatem: quippe quæ corpori (ut sæpe diximus) animæque noceat: sed pbreuem etiam & nihil esse. Quid enim est in lucro: cũ præceps ille impetus libidinis repẽte probrosusque trãsierit: nisi langor quidã lassitudoque membrorum: pollutio: fetor: stupor: hebetudo? Quem

deinde non confeſtim & pigẽt & pœnitet: cum ſecũ ipſe
cogitãs quærit quid egerit: curq; tã anxie: tã diu: tãtoq;
cum ꝑiculo id appetierit cõſecutuſq; ſit: quod tam celeri
ter deſierit: euanueritq; tam miſere? AEMY. Primũ
quis nõ rideat Antoni: cũ inquis poſſe rõne cõprimi li-
bidinẽ: quæ rõni oĩo nõ obtemꝑat? Deinde parꝝ ne ui
det tibi in lucro eſſe: ſi quis geſtiat læteturq; eo bono
adepto: quod diu multumq; appetiuerit: tam& ſi mix-
tæ ſint illæ quas commemoraſti: quæq; ſequuntur de-
fectiones? quas ideo nihilipendendas putat: q; ut ad eas
aliquando perueniret: multo intolerabiliora ꝑpeſſus ſit.
Potitus enim eſt ea re: qua niſi eſſet: nec lætaretur: nec
ſe rurſus confideret potiturum. ANTO. Non eũ qui
dem negauerim egere ratione: qui aut ĩpo in actu ſit li-
bidinis: aut proxime quauis de cauſa concitatus inflam
matuſq; ſit: atq; iccirco ea uti nullo pacto poſſe. Sed de
eo loquor: qui aut nondum: aut uix quidem amat: aut
qui demum multos fruſtra labores pertulit & graues &
diuturnos: q̃q̃ ne eos quidem excipiendos puto: qui iam
iam expleta libidine debilitati: ueluti ſordidæ quædam
ſues emergentes e cœno: ſeſeq; in latus alterum uerten-
tes: concidunt fereq; ſopiuntur. Putas ne hos cũ id eue-
nit: nihil de turpitudine obſcœnitateq; concubitus: ni-
hil deniq; de breuiſſimæ uoluptatis interitu ac detri-
mento cogitare? Cogitant profecto: ſciuntq; & ſe feciſ-

se nihil & peccasse: q̃q̃ nisi se subtraxerint. (Nequit enim ignis proximam arentemq; stipulam non inuadere: cum præsertim diabolicus uentus ille spirare nunquam desinat excitareq; incendia.) nisi inquam se subtraxerint declinauerintq; a feminis: rursus accenduntur: rursusq; id agunt: quod eis iterum doleat & molestum sit: nihilq; fuisse uideatur. Non igitur paruipendunt in hos incidere defectus atq; miserias: in quas nimirum nisi dolentes nequeunt incidere: Sed harum limite metam exitumq; libidinis (ut opinor) tua significare uoluit oratio. AEMYLIANVS. Istuc ipsum. ANTONIVS. Concedo uero posse quemqiam lætari perceptione uoluptatis: sed non nisi q̃ diu ita fuerit affectus: ut non tam opinetur q̃ uelit esse bonum uoluptatem. Nemo enim nescit esse malum quod fieri aut publico in loco: aut non remoto teste pudor uetat.

LVII. AEMY. Erit igitur etiam coniugiũ isto pacto malum. cum coniunx ne blandiri quidẽ cõiugi fas esse ducat: nisi e cubiculo emissis qui fuerint omnibus. ANTO. Non condemno coniugium: quod cũ a deo institutum sit: nullo mõ esse malũ potest: tã&si non boni sunt qui eo abutuntur: ut qui non procreandorum liberorũ: non debiti reddẽdi: sed libidinis explẽdæ causa feruntᷓ ad coitũ. Hos eĩ Hieronymus adulteros appellat

ꝙ ardentiores sint uxorum amatores.

LVIII. Quod si ii quoqꝫ qui recte cõiugio utunt᷑: naturali quodã pudore ducti: semotum ab arbitris cubile inuestigãt: facile intelligit᷑ libidinẽ nec bonum esse posse nec uideri: q̃q̃ ꝙ habet speciẽ boni: atqꝫ ideo delectat: blãdum malum appellat᷑. Sed ne ii quidem errãt: qui iccirco libidinẽ ita nciari uolũt: ꝙ corpori blãdiatur: animæ aũt detrimento sit: magisqꝫ seuiat cum uidet᷑ esse blandior. Nemo enim proditorem patit᷑ pestilentiorem q̃ uoluptatẽ: qua nihil est corpori nec familiarius nec coniũctius. Neqꝫ enim fur domesticus facile uitat᷑. Igit᷑ si malum est uoluptas: nõ uideo cur qui amica potitus sit: nõ potius debeat mœrere q̃ lætari: cum ꝑcepta iã uoluptas (ut ante diximus) nõ trãsierit solum: nihilqꝫ sit oĩo: sed eum etiã langore (ut de scelere taceam) ineptitudineqꝫ affecerit. AEMY. At ista quoqꝫ nõ multo post deficiũt. Sed læticia nihilominus ꝑceptæ remanebit uoluptatis: atqꝫ ita: ut gaudeas exultesqꝫ quotiẽs eiusmodi tibi in mentem uenerit uoluptas. ANTO. At qui (ut taceã ꝙ sæpenumero relinquit causas potius pœnitẽdi q̃ reminiscendi.) lætari gaudere ue illecebris iis quibus non fruare: quæqꝫ nullo modo existũt: q̃ sit temerarium tuipse uideris: tam& si quale gaudium est: quod ne amicis quidẽ patefacere sine rubore: sine dedecore: sine peccato queas? AEMY. Tacebo igit᷑ gaudeboqꝫ nõ

omnia respondeam: nego illud tandem eum qui amica potitus sit: hac semp proq; arbitratu potiturũ. AEMYLIANVS. At maxima est uis consuetudinis. ANTONIVS. Fateor: Sed ipa quoq; fastidium parit cõsuetudo: ꝙ omnis res assiduitate uilior fit: perditq; quotidie aliquid charitatis: atq; in eam tãdem incidit conditionem: ut omnino negligatᷓ.

LXI. Sed ut taceam ꝙ multæ incidunt sæpe causæ quæ consuetudinem non impediunt solum: sed etiam dissoluunt. nihil est fœmina leuius: nihil ĩconstantius: nihil fallacius. An non Sansonem quo fortior fuit nemo: Dalida tandem prodidit: in hostiumq; manibus reliquit? Quod si uiri quibus plus ingenii datum ẽ: plus etiam roboris & constantiæ: instabiles nonnunq̃ inconstantesq; sunt. quid meretrices: quæ nisi liberalem hominem neq; admittunt: neq; amant? Neq; satis est fuisse liberalem: ꝙ Thaidis beniuolentia usu pecuniæ consumptioneq; finitur. Nam ubi defecere largitiones: deficiat amor necesse est: ꝙ Thais munificentiam diligat: non hominem: illamq; assidue cupiat: curet: extorqueat. Ex quo intelligimus non promissiones promissoresq; munerum: sed præmissiones tãtummodo meretricibus gratas esse: AEMYLIANVS. Nõ nego istum morem esse meretricũ: earum autẽ maxime quibus egestas domi ẽ. ANTO. At placẽt oĩbꝫ mũera

AEMY. Ne id quidem nego. Sed quædã dari utriq;
solẽt amoris uel conciliãdi uel retinẽdi gratia. Eos enĩ
facile memoria tenemus: quorum res plerũq; nostris in
oculis uersant̃. ANTO. Fateris igit̃ imprudẽs amã
tum animos nõ nisi conciliante liberalitate diu stabiles
esse posse. Quæ si desierit: necesse est (ut diximus) amor
desinat. Neq; tamẽ si illa extabit: ideo extabit amor: quo
niam cum sint diuersa: potest alterum ꝓfecto esse sine
altero. Poterit itaq; abire amor manente liberalitate: si
quid se obtulerit elegãtius: si quid ue nouũ: quod ama-
bile uideat̃. Quamq̃ (ut concludamus) quis debitus libi
dini potest esse constantior? cum nũq̃ ea finem reptura
sit: quippe quæ non recentes modo & nouas: sed etiam
ignotas ac uarias semp̃ appetit quæritq; uoluptates: si
præsertim habitis satiata sit? Quãobrem inter remedia
quidã posuere & nouos amores & satietatẽ uoluptatis.
LXII. Siquidem putauerunt eum qui amicã dese-
rere aliter nequiret: nouo amore ueterẽ quasi clauo cla
uum eiicere oportere: & tã diu defluere luxuria dum
fastidiret: Quorum utrumq; & falsum est & turpe. Cũ
enim amor iudicio & uolũtate suscipiat̃: nõ dubium ẽ
hoc eodem modo deponi posse. Poterit igit̃ extenuari
successione commutari ue potius: intermitti autem satie
tate: extingui uero nullo modo: nisi accedat (ut diximus)
uoluntas & adiutrix uolũtatis diuina quædam uis &

ratio:quā uirtutem appellamus. Nō enim uicio sed uir-
tute uicium curat̃. Volunt autē illi quidem nō pellere:
nō deserere:sed mutare uoluptatē:ideoq; scelere nō tam
uitare scelus q̄ augere. Sed ne tum quidem sunt audien
di cum præcipiūt ut ab iis quas relinquere optamus:fie
ri petamus aliquid egregium & spectabile: quod aut
nesciāt efficere aut non queāt:quasi uero nō corpus ip-
sum appetat̃ potius q̄ mores:aut q̄si nō illas sine his cœ
perimus adamare:diuq; amauerimus.

LXIII. Illud quoq; nego tutū esse:quod a plerisq;
receptum est.ad amicas repēte salutādas accedere opor
tere:mane præsertim ꝙ tum soleāt & uideri & esse non
tā inuenustæ q̄ turpes. Quippe quæ nondū lotæ tersæq;
nondum oblitæ unguētis:nōdum cerusā purpurisso ue
ac fucis aliis affectæ. Nō tum pectine compta & distin-
cta gēmis coma:nec calamistro crispati & inuoluti au-
ro crines neq; ueri nonnunq̄ neq; sui. Non tum a collo
margaritæ pendēt:nō compositi armillis humeri. Non
tum fasciis artatum pectus tumētes exprimit mamillas:
quas plerumq; subtilissimis sudariolis quasi aranearum
telis tegunt:ut quod apperi cupiūt:id occultare uelle ui
deant̃. Ceterum ut dixi nō est ista tuta medicina ꝙ &
pleræq; q̄ pulcherrimæ natura nullo indigēt ornatu:&
(id quod mirabile quoq;:sed uerū est.)nulla neq; re ne-
q; arte apparēt uenustiores:ut taceā ꝙ q̄lecūq; sit amatū

nequit amator id odisse. Pertinent igitur eiusmodi prae-
cepta non ad curationem quidem: sed ad quandam for
tassis remissionem perturbatorum animorum: nonnunq̃
etiam ad inflãmationem idq̃ magis. Quis enim nescit
praesentia & colloquio amicarum concitari hoïes fla-
grareq̃ uehementius? AEMY. At illa forsitan de iis
dicuntur: qui siue iam deserti decepti ue a foeminis: siue
tandem pulsi: has ipas cupiunt odisse uel inuiti. Quibꝰ
item Naso praecipit: ut earũ mendas notent: uoluãt ani-
mo: saepe ante oculos constituãt: saepe damnẽt. AN-
TO. Vult nimirum eos Naso consolari: non etiam sa
nare. Et recte quidem. Optant enĩ iccirco auferri mor-
bum: hoc est: ardorem uoluptatis: q̃ hac frui nequeant:
non q̃ nolĩt. Quare ne illi quidem non sunt miseri:
qui cum se negligi opinent̃: ardent tamen: ideoq̃ fin-
gunt nolle se neq̃ cernere amicas: neq̃ ab his cerni.
Quod si facere perseuerauerint: uoluntasq̃ accesserit.
non nego eos sanari plane posse. Ab his quoq̃ nõ lon-
ge absunt: qui cum spernẽdas esse amicas iudicarint: iã
q̃ animo (ut sibi uidetur) eieeerint. aspiciũt tamen non
nunq̃ tentandi gratia. Volunt scilicet facere periculum
respiciant̃ ne adhuc: non negligentur: ament̃. Quod
quide n q̃stulte fiat ipi uiderint: q̃q̃ quid non stulte fa
ciunt amãtes? quibus nihil est tam stabile q̃ ipa instabi
litas & uicissi tudo rerum. Si amicas neglexissent: si as-

pernâti essent: si denique omnino planeque deseruissent. non quid facerent illæ: aut ubi essent: cuperent ignosce-re: Quin potius dolerent: si forte accideret se in eam incidisse necessitatem: ut illas quouis modo cernere audi-re ue cogerentur. Non autem multum differt in uicio capi ne quis uelit: an periclitetur. Si quando igitur cõ-templandæ foeminæ titillet animum cogitatio: quæ quidem facile & a diabolo propter molliciem inclinationẽ que sensuum immittitur: & recipitur ab incautis propter iam aut speratas aut expertas uoluptates: cõtinuo illud quoque de amica secum disputandum si respexerit: capi-ar. sin nõ respexerit: dolebo pigebitque aspexisse. Nõ igitur aspiciã. Hoc autẽ ita semel definiendũ est ac cõstituẽ-dum: ut uel habitu semper maneat sentẽtia.

LXIIII. Et item illud quod quidam non præter-mittẽdum putauerunt: qui ut foeminis inuidiam facerẽt sibi in primis proponendas censuere foeditates mulie-bres: menstrua: pedores: situs: partus effusiones: & post unum duos ue ad summum editos liberos: mammarum fractionem distentionemque: rugatum uentrem: laxam cutem: & in dies deficiẽtẽ magis uenustatẽ. Deinde uilitatẽ: hũilitatẽ: summissionẽ: mollitudinẽ: leuitatẽ. Præterea asturias: dolos: fallacias: ac fletũ ipm insidiarum crudelitatisque plenissimũ. Denique arrogãtiã: illusiões: ac cætera iiuriarum genera. Atque ideo idignas & æstiari & ẽẽ

que uel præficerent a uiris uel amarent. Sunt ista quidem ueluti diu cōcepta: meditataq; animo retinēda: nō ut hæc primum occurrāt: primumq; his utamur in depellēdis libidinibus: sed ita demum succurrant: si neq; auertēdo & oculos & aures: neq; fugiēdo: tum ocium: tum fœminas: neq; deum ipm deniq; orando: nos uictores fore cōfidemus. Omnis siquidem sermo: sensus: ingenium: cogitatio si fieri potest) nō ab amica solum: sed ab eo etiam sexu omnino auocāda est: ne unius rei occasione fortasse fiat ad similem regressio.

LXV. Nō minus autem q̄ fœminarum fugiēda sunt mulierosorum omnium cōsortia. Qui cum lasciue uiuant ne aliter quidā loqui possunt. Nihil autem tam efficax est ad corrumpendā negligēdamq; pudiciciā: q̄ protertuorum colloquia atq; mores. Quod si(ut eruditissimus ille sanctissimusq; pōtifex Prosper inquit) iccirco fortassis a religiosissimis patribus olim decretū est: ne qui adolescētium legerēt Genesis librū: neq; quādam Ezechielis ꝓphetæ partē: nec Cātica canticorum: nec præterea multa id genus. In quib⁹ generationes & quarundam mulierum actus ac nomina sunt scripta. Quas & si secūdum historiā credimus fuisse: earum tamē nominib⁹ uirtutes figuratas accipimus: quoniā ut illæ nō solum maritis ob morum grauitatem: sed uiris etiam externis absq; dispēdio pudoris sui ob eximiā pulchritudinē placue-

re. ita uirtutes quoq; & suos reddũt omnibus mirabiles & externos quadam sui admiratione pstringũt. Si fuit inquã prohibitum: ne quædam sacrarũ etiam literarum uolumina legerent. quid sentiendum est de Catulli: Propercii: Tibulli: Galli: Nasonis: multorumq; præterea mollium poetarum libris: quibus non modo faciles ad amorem adolescẽtes: sed modesti quoq; uiri atq; constantes & excitari ad libidinẽ & incitari ualẽt? Summo igitur studio uitanda sunt lenocinia omĩa: In quæ si forsitã inciderimus: nõ committẽdum est: quĩ ea mox aut abiiciamus aut deseramus. Sic enim imitabimur uel Hippolytum uel Ioseph: de quibus dicere iam dudum ubi de amatoribus sermo haberi cœpit: intermisimus. AEMY. Hos ne imitabor scilicet qui tam bene meriti sunt de cælibatu: ut ob istum ipm colendum ac tuendum: alter ab iis quos sæpe domuisset: diuq; rexisset equis tãdem discerptus necaret. alter daret in carcerẽ: & teterrimum & diuturnum.

LXVI. ANTO. O nos fœlices si eiusmõi de causa pateremur. AEMY. At mihi multo aliter uidet. ANTO. Nempe q supplicium tantũmodo ponderãdum: nõ etiã causam putas. AEMY. An nõ est pati miserum? ANTO. Miserum pfecto: si merito patiare. Cõtraq; laudabile: gloriosum: si propter tutandã cõseruãdãq; uirtutẽ. Quod si nõ sunt hi beati sed miseri:

nihil a latronibus certe differūt. AEMY. Sit ita sa ne: quandoquidem ipsa me ratio cedere compellit. Sed nescio utrum magis accusem inconstātiæ: Hippolitum ne quem iccirco iterisse aiūt: q̄ equos regere desierit: an te potius qui huic simillimū esse uolueris Anterotē.

LXVII. Docemur hoc quidem loco Aemyliane: neq̄ tutum esse: iam transactæ castitati fidere: neq̄ nō posse illius diuturnum obstīatumq̄ propositum: euentu casu ue aliquo: maxime autem externa ui mutari atq̄ extingui. Itaq̄ Hippolytus quod liber noluit efficere: ne fortassis occideret̄. id coactus post effecit: & necatus est nihilominus. Nā & si is e fluctibus emergenti mon stro sese ostendit impauidū: & animo elato atq̄ magno equos monstroso iam impetu concitatos pauoreq̄ aber rantes nunc sistere habenarum retractu conabat̄: nunc uerbere assiduo coercere: ubi tamen aliena ui eademq̄ maxima exanimati equi neglecto dirigētis gubernan tisq̄ imperio eo pergere cœperunt: quo furor metu inie ctus impellebat trahebatq̄. protinus auriga e curru eie ctus est in eum laquæum: quem cum soluere nequicq̄ niteretur. (hoc enim ligabatur magis.) membratim deni q̄ diuisus occubuit. AEMY. At scimus ista. ANTO. Sed nō etiā fortasse quid sibi uelint. AEMY. Confirmo id quidē & scire opto. ANTO. Dicā igit̄ Hippolytus (ut mihi uidet̄) & si figurā Anterotis tan

tisper recte gessit: dum hũc emulabat᷑ tamen rectius te-
nuit eoꝝ: qui cũ nunq̃ neq͛ blãdiciis: neq͛ terrore me-
tu ue a proposito castitatis amoueri potuissent. tandem
uim passi: quãuis suadẽtem illicientemq͛ coitum respu
ere conarent᷑. præualẽte tamen ea quæ & assidua esset:
& ipo reluctationis motu augeret᷑: oblectatione genita
liũ: uicti cesserũt: seq͛ uoluptati dedidere: cuius mox ab
equis distracti interire: hoc est: peccauere: atq͛ ideo effe
cti digni morte sempiterna.

LXVIII. AEMY. Dãnari eum quí uim passus
coactusq͛ coierit: iniquum est profecto. Nõ ení sine cul-
pa quis recte patit᷑. ANTO. Recte tu quidẽ: si oio
nullus sceleri accessit í coitu cõsensus. AEMY. Sed
qui fieri potest: ut naturalẽ illã Veneris uoluptatẽ quis
etiã nolens íter coeundũ nõ sentiat? ANTO. Sentit
quidẽ: nec ideo peccat: si ea nõ placet: nõ grata ẽ: sed ex
osa uolũtati & molestia. Is ení ne uirginitatẽ quidẽ ꝑ-
dit: quã ne amittat: nõ tã corporís q̃ animi uiribꝰ (quod
quidẽ fortitudinis est ꝓpriũ) nunq̃ desinit certare: nunq̃
cedit: etiã si uiolet᷑. Quo igit᷑ diademate hic Anterotis
miles donandus sit: qui in hoc tã periculoso tãq͛ intesti
no prælio uersatus: non euaserit solum: sed uictor etiam
euaserit: uidetis. AEMYLIANVS. Glorioso utiq͛
& immortali: quippe qui superauerit humanam forti-
tudinem atq͛ constantiam Quare mihi ꝑsuadeo id nisi

diuina ui fieri nõ posse. ANTO. Nõ equidem mentiris. Fuerit ergo semp deus: modo nõ negligatᷓ: summũ quibus uis in malis remedium: adiumentum: salus: & (id quod est omnium maximũ) ipse corona: ipse præmium: ipse deniq̧ gloria: & uera & sempiterna. Hæc habui de utroq̧ Cupidíe quæ dicerem. Tu uero si non aliter sentis Aemyliane: nostram hanc sententiam confirmato. AEMY. Ego uero aliter: qui simul ac p ætatem potui discernere quid inter bonum malumq̧ interesset. istuc ipm semp sensi: probaui: tenui: dumq̧ uixero: tenebo. Nõ igitur cupidinis heri simulachrum intuebar: ꝙ eo delectarer: sed ꝙ ea considerarẽ omnia: quæ sunt a te nõ inepte disputata. Quare ut eiusmodi nobis imaginem sæpenumero impuneq̧ aspectandam esse: ita iis qui figmẽti rationem atq̧ causam neq̧ sciũt neq̧ suspicanᷓ: prorsus abiiciẽdam censeo: ꝙ hi rudiores aut ante capti magis inflammanᷓ: aut decepti psuasiq̧ capiuntur. Visus sum autẽ tibi sæpe contradicere. Quod quidem duabus maxime de causis facere uolui: ut terciam omittã: ꝗꝗ ne hãc quidem opinor tibi nõ placere. Vna igitur fuit: ut meis argumẽtis siue a te siue ab Hædo ratione debilitatis: dubia tollerẽtur omnia: fieretq̧ ueritas dilucidior. Nõ est ergo cur desideres cõfirmationẽ meã cũ ista sententia satis ipa p se firma sit: suisq̧ rationibꝫ quasi profundis quibusdã robustisq̧ radicibꝫ ita initaᷓ

ut nullis euelli turbinibus possit. Porro altera causa ex
titit ut tentarem esses ne constantior: & an irritatus lo-
co cederes. Tercia: ut explorarem: utrum ne quanti te fa
ciunt: tāti esses. Sed cum te uiderim eodem semp̄ uultu
atq; uoce non constāter modo: uerumetiam erudite re-
spondisse: non dubitauerim profecto te & uirum appel
lare: & eum quidem uirum qui poetica inuēta obscuri
tatesq; fabularum facile aperias interp̄terisq; uerissime.
ANTO. Vtinam Aemyliane talis essem: qualem di
cis: & (ut opinor) existimas. Sed mihi nihil arrogo: neq;
fido. AEMY. Facis sane q̄ omēs eruditi solēt. Sem
per enim uerentur: ne aut omiserint aliquid negligēter
aut non apte dixerint. Sed Hædum cōsulamus. Quid
tu tādem Hæde tota hac de disputatiōe sentis? HAE
DVS. Mihi quidem uidentur nō improbanda: quæ
pro frugi Cupidine in libidinosum illum collegit An
tonius: cum præsertim in explicādis poetarum figmen-
tis multa sæpe sacris ex litteris mutuatus sit: q̄q̄ de amo
ris generibus (modo uelitis) nobis altius exquisitiusq;
disputandum est. ANTO. Immo id & uolo & cu-
pio. AEMY. Ego uero tibi nō assentior solum: sed
etiam supplico. HAEDVS. Faciam id quidem: non
tam mea frœtus industria atq; sensu: q̄ eorū qui probā
tur theologorum. Sed quoniam satis multa hodie a no-
bis ultro citroq; dicta sunt: & ad prandium iam uocati

ſumus: idq; temporis eſt: ualitudini aliquid tribuamus. Poſt meridiem uero cum quieuerimus ad ædem (ſi uo bis placet.) euangeliſtæ Marci diuertemus. Quod ſane templum & ſuaptæ natura opacum eſt ac frigidum: & ſermoni quem habituri ſumus: haud parum acommo datum. AEMY. Placet nimirum. HAEDVS Tu uero quid tecum murmuras antoni? Tibi ne aliud uidetur? ANTONIVS. Venerat mihi iam in mẽ tem ſuburbanum meum: in quo locus eſt ſecundum pu riſſimum & ſcatentem aſſidue fontem: tum amœniſſi mus: tum denſiſſimis patuliſq; arborum comis opaca tus. Sed ut tibi cedã: extrema ratio tua illa me & hor tatur & cogit. Nec minus quæ nunc occurrit alia quæ dam. Nam cum hoc ipſm prædium non ſatis proximũ ſit. uideo nos plus laſſitudinis fortaſſe cum ex itinere: tum ex ardore ſolis: q̃ inde refrigerii contracturos. Sed iã ſurgamus: & naturæ fragilitati neceſſitatiq; conſula mus.

PETRI HAEDI SACERDOTIS POR TVSNAENSIS AD ALEXANDRVM EX FRATRE NEPOTEM IN TER CIVM DE AMORE LIBRVM PRO OEMIVM. LXIX.

.LVI.

e T si multo ante natũ dominum Iesum Christũ plurimi fuerunt excellenti & ingenio & doctrina uiri: ut Socrates: ut Pythagoras: ut Plato: ut huius discipulus facile omniũ (meo iudicio) philosophoꝝ prĩceps Aristoteles: nẽ de poetis deq; cæteris doctrĩæ liberalis ꝓfessoribꝫ nõ paucis facio mẽtionẽ: quoꝝ omnis ars & elegãtia ex philosophoꝝ scriptis & ĩstitutis profecta & sumpta ẽ. aurea tamẽ illa ætas in q̃ ueritatis lumẽ illud singulare ac diuinũ erat orituꝝ: quo recta uiuẽdi uia patefieret. multo plures habuit ĩn oĩ genere disciplĩaꝝ qui florerẽt: & ea quæ a græcis accepissent. nõ mõ litteris latinis illustrarẽt (ut inquit Cicero) ueꝝ etiã efficerẽt meliora: ac nõnulla quoq; p se ipsi subtilius inuenirent tractarentq; commodius. Sed tamen eorum sapiens fuit nemo: quandoquidẽ in ueritatis cognitione defecerunt quæ nisi a deo nequit proficisci. Non igitur mirandũ si a deo alieni homines: q̃q̃ ab eo ip̃o admirabilis incredibilisq; ingenii beneficio ac munere donati: in rerum inuestigatione maxime elaborabãt: tamẽ quid ueꝝ esset ne in rebus quidem humanis omnino cognouere. Itaq; hanc ad uitam referentes omnia: in qua maxime cupiditas non solum pecuniarum: sed laudis etiam & gloriæ uersatur: in his assequendis plæriq; omnem

operam industriamq; ponebant: nec tam ut essent q̃ ut & haberentur sapientes & appellarentur. Ac non penitus eos sua illa ratio fefellit. Magnos enim illos adhuc & præclaros uiros dicimus fuisse: plurimumq; humanis rebus fatemur contulisse. Quod si forrasse uoluerunt. ne id quidem a summa illa diuinaq; iusticia sine quapiam gratiæ relatione prætermissum esse reor: si tamen ulla boni merces iis deberi potest: qui de deo nũq̃ bene meriti fuere. Nam & si ex his quidam leguntur fictorum falsorumq; deorum religionem nõ animo solum factoq; neglexisse: uerumetiam rationibꝰ sustulisse. tamen de uno ueroq; deo quid esset sentiendum: aut non omnino aut non recte iudicauerunt. Quare illos esse saluos dicere non ausim: sicut ne immunes quidem ab iis cruciatibus: quæ ueritatis ignaris inferuntur. Optare uero illi sibi salutem: sed frustra possunt. Quos si excitari ab inferis liceret: ab eisq; quæreremus: utrum ne se morum: legum: institutionumq; suarum monumenta mandata litteris delectẽt: quæ nos sæpenumero & suspicimus & miramur. mox uel ille latinæ linguæ princeps Cicero suspirans (ut opinor) responderet: neq; se apud inferos ullam huiusce gloriæ noticiam unq̃ habuisse: quam hic semel reliquisset: neq; si habuisset: ea se oblectari potuisse: cuius quoq; causa sese & damnatum intelligeret: & sine fine cruciandum. Nos enim si

caput dolet: si dens: si stomachus: si alia demum quali-
bet excruciamur corporis molestia. id tantummodo co-
gitamus quod angit: id curamus: id querulo quoq; mur
mure leuare consolari ue conamur: cætera q̄q̄ iucunda
q̄q̄ læta negligimus omnia. Sed multo infœlicior: mul-
toq; miserior conditio est statusq; damnatorum: quibus
nulla iam restat: neq; spes euadēdi: neq; suppliciorum
finis. Quis igitur si non insanit: non malit se hic ani-
mæ cum salute: aut prorsus esse ignotum: aut neglectum
ab omnibus: aut etiam abiectum: q̄ cum interitu sempi-
terno: sempiternam quoq; huius mundi gloriam adi-
pisci: quæ profecto ad illam quæ futura est uitam: nec
aspirare potest: nec pertinere. Quare si Ciceroni cæte-
risq; clarissimis: uel philosophis: uel oratoribus poetis
ue daretur: ut nunc etiam possent aliquo suæ laudis &
gloriæ uento fumo ue gaudere. omnis tamen illa oble-
ctatio & pompa q̄q̄ diuturna: mundo tandem exusto
terminatoq; euanesceret. Admonemur igitur Alexan
der: ut non huius mundi gloriæ captandæ: sed perpe-
tuæ illius salutis adipiscendæ causa: in studiis uerse-
mur litterarum: eaq; maxime in arte elaboremus: quæ
procreatrix quodammodo ac parens beatitudinis esse
iudicatur: quam nos Theologiam dicimus. Cui nimi-
rum tanq̄ diuinæ legi reliqua iura omnia adhærere: &
obsequi peræquum est: tam&si nō ab hac procul abest

ea cui studes decretorũ disciplina. In qua si perfectus esse cupis: illud in primis tibi obseruandũ esse censeo: quod sacræ litteræ faciundũ & suadent & hortantur. Inquit enĩ apostolus Iacobus: eũ qui indigeat sapientia: (omnes autẽ indigemus:) hanc a deo petere oportere Sed ita: ut fide petat: nihil hæsitet. Is autẽ mihi uidetur hæsitare: qui deum non recte amat. Non enim se id existimat exoraturum: quod ab eo quem non diligit ex postulat. Igitur primũ & amandus est deus: & uerendus: ꝙ diuino ex timore præsertim oriatur sapientia. Sapientes autem eos non ab re appellauerim: qui penitus iis se studiis doctrinisq; dedidere: quæ ad salutem non modo suam: uerumetiam alioꝝ comparandã ualent: Qui charitatæ ducti: quod didicere: id omnibus prodesse: nocere uolunt nemini. Econtra uero insipientissimos qui rectissimis quoq; honestissimisq; artibus non alia sane ratione student: q̃ ut sciant: scientesq; inflentᷣ. Vnde apostolicum illud dictum existimo. Scientia inflat: ædificat charitas. Qua si afflueris. modeste uiuas oportebit: eoq; fiet: ut sis charus acceptusq; uiris oĩbus: qui uiri sunt: nec difficile sit: cum id & res & tempus postulabit. te in clarissimum illud iurisconsultorum celeberrimumq; collegium assumi. Qui non tam eorum eruditionem: qui sibi poscunt doctoratus gradum dignitatemq; conferri: q̃ mores expendere ac uitã solẽt. Quam

professo scio non esse improbandam: si non a charitatis uirtute proprietateq; abhorrueris. De qua est a me post meridiem disputatū eo ipo die: quo noster Antonius ante prandium de Anterotis sermonem habuisset Quam ego disputationem referre: & huic tercio mandare libro: q hoc non inutile futurū sit instituí. Igitur ubi post cibū oēs paulū requieuimus: & inclinato iam sole Aemylianus cum Antonio ad me uenit. admonuerunt ut ad præstitutū locū concederemus. Quod cum placuisset: & in templum iam destinatum uentū esset: ibiq; consedissemus. tū ego illis efflagitātibus magnoq; audiēdi desiderio affectis: ita cœpi.

INTERLOCVTORES.
HAEDVS: AEMYLI
ANVS: ANTONIVS.

HAEDVS.

c

Vm a me hodie māe discessisseris: ego q; lōge post prādiū: in quo multa eorū quæ mihi hoc loco dicēda essent: acerrima atq; attētissima cogitatiōe mecū disputaui: tādē ī cubiculū uenissē. mox uisum ē quiæscēti mihi uidere nō tā cupidīs imaginē eā quā ī bibliotheca tua heri æmyliāe pspexissem. & mutā & exanguē: q̄ illū ipm cupidinē ueluti uiuētē astitisse.

Credo propterea: q quibus de rebus proxime aut locuti sumus: aut cogitauimus: eædē nonnunq̄ soleāt nobis sese offerre p quietem. Itaq ille quæstus est. (Nam & quid esset amor: & quo ex fonte orriretur: ac quot eius essent genera: & quis finis: paulo ante inter cogitādum sciscitatus eram.) queri inquam cœpit sese a plerisq: sed potissimū ab Antonio haud recte icusari: q efficiēs esset libidinis malorūq plurimorꝝ.

LXX. Sum enim inquit ita insitus naturæ: ut tamē per me ipē nihil efficiā: nihil moliar: nihil tētem. Quippe qui subiaceam uoluntati: a qua omnis est uis & animi & corporis. Nō ab re igitur me poetæ geminum appellauerunt: q mihi pro arbitrio uoluntatis: proq mētis qualitate atq habitu: necesse sit nunc unam nunc alteram in partem flecti. Cum igitur me quidem esse morigerum obsequiq oporteat: cur mihi iure quisquā succensurus sit fungenti hoc munere: si causa præsertim: non etiam effectus laudem uituperationem ue meretᷣ! Que Cupido cum dixisset: ego ueluti uehementi quodam repentinoq strepitu perculssus: mox somnium cum somno perdidi. AEMYLIANVS. Doleo quietem istam non fuisse longiorem. Declarasse illo præterea fortasse multa scitu digna. ANTONIVS. Quasi uero aut omni somnio credendum assentiendumq sit: aut non plane iamiam audieris: quam

ob rem noster hic præceptor somniauerit. AEMY.
Sed siue illa Cupidinis siue senis huius fuerit oratio: obiecta in te quæstio est: qui Cupidinẽ heri dixeris auctorem esse ministrũ ue libidinis: nec in eũ cadere frugalitatẽ posse: ꝙ nequeat res eadẽ natura ullo modo effectus parere contrarios. Itaq; te aut cedere oportet: aut ita respõdere: ne quouis pacto reus uideare. ANTO.
Si memoria teneres Aemyliane quæ a me heri sunt hac de re disputata: neq; somniis prorsus adhibẽdã fidem. (Inania enĩ esse solent.) neq; me tãtopere culpandum existimares. Ego enĩ aliud Cupidinem esse dixi: quẽ interpretatus sum appetitũ: atq; aliud amorẽ eũ qui a Cupidine appetitui ue ministraretur: q̃q̃ Cupido ipse nõnunq̃ amor dicitur. Sed tamen is amor qui effectus est: Cupido recte appellari nullo modo potest: ꝙ ab effectu causa differat. Patet igiť falsum somniũ fuisse: quãdoquidẽ falso ista de Cupidine dicunť: quæ profecto ad illũ nequaq̃. ad amorẽ uero ab eo genitũ omnino uideñť ꝑtinere. Nã ipsa quoq; Cupidinis imago aptitudinẽ præ se fert agendi: nõ etiã patiẽdi. Quæ cum ita sint: opinor me quantũ sat est: & meã expurgasse mentẽ & defendisse sentẽtiam. Tu uero Hæde si quid minus dictum est suppleto: & propositum tuum sequitor.
AEMY. Recte nunc tu quidem bone uir. Auditurí enĩ hũc conuenimus: nõ rursus ĩter nos certaturi.

HAEDVS. Si non ægre fers antoni: res ista uestiganda est acutius. ANTO. Egre? qui nihil cupio magis quam te audire nõ uulgaribus de rebus disputantẽ? HAEDVS. Fuerat sane iuxta ppositionẽ nostrã ante omĩa definiendum quid amor esset: deinde seriatim psequenda cætera. Sed quoniã iam in eam quæ secundo tractãda erat loco quæstionem incidimus: & qua quæritur unde ducatur amor non illam intermittendam existimaui: ne fortassis ad eam ipsam apte post hac redire nequæamus: aut præposterus hic ordo definitioni non sit accõmodatior.

LXXI. Multa igitur disseruisti hactenus Antoni: quasi appetitus auctor sit causaque libidĩs: ac circa uenereos tãtummodo uersari actus possit. Sed appetimus præterea: opes: honores: dignitates: potentiã: ualetudinem: infinitaque id genus: quæ aut bona sunt aut uidentur. Nec tamẽ dubium est: quin hæc omnia possimus bene maleue appetere: quod ita sit rationis capax appetitus: ut huic & obsequi ualeamus & refragari: modo id uelimus. Ex quo apparet non mali causam esse appetitum: quo bene quoque uti possumus: cum is præsertim non nisi ad desideranda conquirendaque uitæ necessaria: animo insitus sit a deo: naturæque tributus. Est igitur non ille in culpa: sed eo male utẽtis hominis uoluntas. Nam & si uidetur appetitus inclinatio esse quædam ad effectus: ad ea ue

omnia quæ cuiusq; rei postulat natura. ut re tamē quis
afficiat aliqua: oportet nō abesse uolūtatem: sine qua ni
hil oīo ualet appetitus.

LXXII. ANTO. At non difficile fuerit docere
uoluntatē ab appetitu præueniri posse: subiici etiā for-
tasse: si nōnullas considerabimus naturæ necessitates: fa
mem: sitim: somnū: cæteraq; id genus: ut genitalia omit-
tam: quæ sua spōte plerumq; appetēdo excitant. Quis
igit in his recte dixerit appetitum non antecedere so-
lere uolūtatē? quā tū quidē ille quodāmodo ad se tra-
here: & ut sibi morē gerat cogere uidet.

LXXIII. HAEDVS. Non uideo antoni quē-
admodum tuo isti respondeam argumēto: ni fatear tria
esse appetitus genera. Vnum quidē eius qui tātummo-
do ad esse ptinet naturamq; corporis: & ob eam rē ap-
pellatur naturalis. Alterū eius qui ad corporeos sensus
atq; ideo sensitiuus animalis ue nuncupat: sensualitas
etiam a plerisq;. Tercium uero genus est eius appetitus
qui ad intellectum rationemq; refertur: quam eandem
esse uoluntatē dicunt. Itaq; hunc non ab re quidē tum
intellectiuū tum rationalē uocant. Sed primi generis ap
petitus illud ē ppriū: ut is apphensionē haud cōsequat
appetentis: sed alterius. i. dei: qui singulatim quibusq;
rebus præcipuam naturam quandam dedit atq; indi-
dit. Fit aūt eiusmodi appetitus nō modo uegetabilibus

ſenſibilibuſq; in rebus:ex quo uegetabilis quoq; dicit᷑:
uerũ etiã motu ſuo ſenſuq; carẽtibus:ut in lapidibꝰ quí
centrum appetũt natura. Ex quo illud plane declarat᷑:
nullã huius appetitus eſſe nec rationẽ nec uolũtatem.
Qui uero eſt a ſenſibus appetitus:is quidem neceſſitate
nõ etiã libero iudicio apprehẽſionem cõſequit᷑ appetẽ-
tis:q̃q̃ in hominibus particeps :ut rationis ita libertatis
eſſe poteſt. Nam & ſi ſenſitiua in parte ac irrationabili
uerſat᷑:quia tamẽ aptus eſt obedire parereq; rationi. nõ
iniuria rationalis quoq; appellat᷑:ſed tum demum:cum
illi præſidẽti quemadmodum patri filius:amico ue ami
cus obtemperat. Qui autem appetitus eſt rationis:is ap-
prehẽſionem appetẽtis pro libero iudicio electiõeq; cõ-
ſequit᷑. Differt tamẽ a cæteris haud aliter q̃ a corrupti
bili ꝑpetuum. Hæc uero appetitus genera in homĩe re-
periri om̃ia certum eſt: quãdoquidem cum om̃ibus cre
atis rebus homini nõ nihil eſt promiſcuum atq; ſimile.
Siquidem (ut Gregorius inquit) eſſe habet homo cum
lapidibus cõmune:uiuere uegetariq; cum arboribus:ſen
tire autem etiã cum brutis: intelligere deniq; cum ange
lis. Quamobrẽ, ut tãdem ad quæſtionem iſtam tuã rede
amus nõ diffitẽdum eſt in eo qui eſuriat:qui ſitiat: qui
ſomno ſit oppreſſus:appetitum illum naturalẽ ac uege-
tabilẽ q̃q̃ præuenire poteſt: & tẽtare quodãmodo uolũ
tatem, tamẽ hãc ſubiicere nõ poſſe: ꝙ ea ſola in homĩe

sit libera: nec cogi queat. Quantumlibet igitur quis esu-riat: sitiat: somno etiã grauet᷑ non comedet: non bibet: non dormiet: nisi uelit: modo uolũtas adesse possit: quã utiq; nouimus ut a dormiẽtibus: ita ab iis quoq; quib; somnus repẽte surrepit abesse.

LXXIIII. Verũ appetitus ille quoq; qui est a sensibus: & si in hoĩe antecedere uoluntatẽ ex eo maxi-me uidet᷑ q nonnunq̃ deliberationem præstolat᷑ rationis: eiq; tandem uel paret uel repugnat. nihil tamẽ horum efficere sine uolũtatæ potest: quam eũ sequi oportet. Itaq; & si amor ẽ in eiusmodi appetitu: nec tamẽ appetitus: ut paulo ante sentiebas: est amoris causa: nec amor utiq; effectus. Est igit᷑ his appetitus cũ amore uel uti affectus quidã: qui nõ minus in bonã q̃ in malam partẽ inclinari possit.

LXXV. Vt aũt mane diximus: ea est affectuũ omnium natura: ut pro facie mẽtis tũ uirtutes esse queant: tũ uicia. Sed ne illud quoq; nõ falsum erit: amorem nõ esse passionẽ: cũ constet cupiditatẽ affectũ esse: omnem uero affectũ passionẽ. Quare Cupidinẽ istũ non aliud q̃ amorẽ esse censeo: cũ præsertim ipa Cupidinis imago nihil aliud referre q̃ amantis affectũ moresq; uideatur. ANTO. At non istud profecto sibi uult ratio illa sagittandi feriendiq;. Non enĩ perobscurũ est (ut ante dixi.) & sagittare & ferire ad agentẽ: non etiam ad

patientem ꝑtinere. HAEDVS. Non nego id quidē. Sed nō eā ob rem ita fingitur Cupido: ꝙ uel iaculetur uel feriat: ſed ꝙ ipſo amoris actu ictuq; ꝗ celerrime animus ſe ipſe afficiat non inuitus: atq; ita patiat̃ id quod egit. Igitur Cupidinem amorem ue non agere: ſed actū eſſe dixerim: & animi quidem actum: ut facile intelligas quod ab alio non etiam a ſeipſo ſit: id paſſionem dici eſſeq; oportere. Eſt autem in animo appetitus: eumq; ſequit̃ ut uolentem: ita ne uolentem quidem. Subeſt igitur uoluntati. Itaq; nō alia de amore ꝗ de appetitu fuerit ſententia: quādoquidem is appetitui ineſſe dicit̃. Si enim utit̃ uoluntas appetitu: non etiam appetitus uolūtate: eſtq; in appetitu amor: is proculdubio uidet̃ e uoluntate proficiſci. Non igit̃ appetitus (ut heri diſputabas) aut ſubiicere: aut in agēdo præuenire quam ille ſequit̃ uoluntatem: aut cauſa eſſe amori: ullo modo poteſt.

LXXVI. ANTONIVS Si etiā iure tibi Hæde cæteris in rebus cedendū eſſet: non illud tamen cōcedendum uideret̃: amoris cauſam eſſe uoluntatē: quādoquidem nihil uolumus omnino: nihil cupimus ſine qualibet: aut alliciente: aut ſuadēte cauſa: quā nōnunꝗ eſſe alienam: non modo a uoluntate: uerumetiā a uolente cōſtat: ut ſi amemus bonum uirꝫ: ſi cognatum: ſi affinem. Nempe nō uoluntas noſtra: ſed illius uel uirtus:

uel cognatio: affinitas ue fuerit amoris causa. HAEDVS. Istud pinde opponis: quasi uero dixerim amoris esse causam uoluntatem. Quid si dicerem? Istiusmodi ne quos memorasti homines amare compellemur: si noluerimus? Efficiet ne igit̃ uirtus necessitudo ue: ut ue limus? Minime profecto. Quot enim uidemus quotidie bonos & sanctos uiros a suis etiam propinquis nõ tam odio haberi: q̃ iniuriis affici atrocioribus? ut taceam plurimorum & uulnera & cedes. Cur ita quæso te? nisi qꝛ non dubium est: amorem non nisi a uoluntate nasci. ex qua est: & sine q̃ esse nequit Quis ení amare potest: nisi uelit? Nõ igit̃ amoris causa quicq̃ esse potest: quod a uoluntate menteqꝫ abhorreat.

LXXVII. ANTONIVS. Fateor id quidem: Ideoqꝫ tibi cedere iam cogor Hæde: si non ipsa quæ aliqua ex re capitur uoluptas: causa est amoris: quando quidem nihil menti magis consentaneum uidetur: nihil ue expetibilius uoluptate. HAEDVS. Quocũqꝫ te uerteris Antoni: in salebram incidas oportet. Nã isto pacto præcederet effectus causam. Quo enim modo fieri potest: ut quæ uoluptas sequit̃ amorẽ: ea ante sit q̃ amor? ANTO. At cupimus in primis quod iucundum uoluptuosumqꝫ sit. Quod nisi cupiuerimus: ne amamus quidẽ. Cõstat igit̃ amoris causam esse eã quã speramus uoluptatẽ. HAEDVS. Quí potius dixerĩ

amorē causam esse uoluptatis. Eā enī ob rem amamus ut uoluptate potiamur. Non igit̄ potiremur: nisi prius amaremus Ergo causa est potiundi amor: q̄q̄ neq; tibi hoc loco neq; mihi concedendum arbitror: q; utrumq; haud uer̄ esse uideat̄. Non enim (ut exempli gratia quicq̄ afferā.) ea quæ pcipi ualet ex amicitia uoluptas: causa ut diximus amoris recte aut esse aut dici potest: si cut ne amor quidē uoluptatis: q; nisi uolenti nihil tam & si iucūdum est natura: cuiq̄ uoluptati esse potest. Nō enī quælibet grata est oībus uoluptas. Est aūt nō incertū nos neq; quicq̄ cupe: neq; amare ullo modo: nisi id efficiat uolūtas.

LXXVIII. Hæc igitur sola uidet̄ esse & amoris & uoluptatis causa. Itaq; si quid aliud fortasse præter uoluntatē esse potest amoris aut occasio: aut causa: id ego quidē existimo tale esse oportere: ut & ante extiterit q̄ amor: & bonū sit: speciem ue boni habere uideat̄. Proinde considerāti mihi hoīs naturam: nihil proculdubio uisum est inesse huic tā præcipuū & excellēs tanq; proprium q̄ amorē. Nec homini solum: sed etiam animātibus cæteris. Quippe quæ simul ac natæ sunt: nō aliā ob rem expetūt: quærūtq; profutura. uitāt autem fugiuntq; cōtraria: q̄ uitæ tuēdæ & cōseruādæ gratia: quā utiq; in primis amāt. In hoīe uero maximæ amorē semper esse cōstat: quādoquidem semp bonū: & appetit &

amat. Nihil igitur antiquius amore: nihil etiam uiolentius. Vincit enim amor omnia. Quod si poeta ille celeberrimus recte dixit: nõ minusq̃ q̃ uere: constat uictorẽ nisi qui amauerit esse neminẽ. Omnes autem tales sumus natura: ut uincere uelimus. Nam ne ipm quidem liberum arbitrium: quod primum est hominis ac peculiare: si non aut uolendo: aut nolẽdo uinceret esset ullum. Est igit amor naturæ inditus: q uincere nemo nolit. Et sane q impossibile sit humanum animum non aliquid amare: (ut Hieronymus inquit.) nihil magis ẽ hominis q̃ amor. Qui nimirũ ab illo ipo incipiens: manare in plurimos p uoluntate potest. AEMY. At sese ii non amant: qui manus ipi sibi iniiciunt: mortemq̃ cõsciscunt. HAEDVS. Solent id quidem maxime efficere: qui aut acerbioris longiorisq̃ cruciatus: aut summi perpetuiq̃ dedecoris effugiendi causa: his erumnis ideo mortem anteponendam putant: q quietem tranquillitatemq̃ ament: & animi: & corporis: quam sane ueluti magnum bonum ipa expetit natura. Quamq̃ igitur falsa illa existimatio est: aberratq̃ longius: nõ tamẽ ab sui amore non proficiscitur. Itaq̃ fitq̃ iustissime: ut impiissimi scelestissimiq̃ paricidæ ne id quidem quod arbitrabantur consequi aliq̃ ex parte possint. Nam & apud nos obscurissima diutissimaq̃ infamia notantur: & apud inferos eo cruciatur atrocius: quo in se hic

fiere crudeliores.

LXXIX. ANTO. Amorem(ut inquis Hæde) aſſentior quidem a natura proficiſci: ſed eum præſertim quo ſeſe quiſq; diligit: ꝙ nõ modo & eſſe & uiuere omnes appetant & amẽt: ſed etiam ſine dolore uiuere. Bonum autem ſimpliciter amoris cauſam eſſe nego: ꝙ nõ ſemꝑ amamus ea quæ bõa ſunt: ſed quæ maxime delectant. Eæ autem potiſſimum delectãt: quæ percipiuntur ex ſenſibus uoluptates. Nõ ergo iniuria dixerim: omnes quidem ſenſus afferre uoluptatem: atq; ideo quemuis eorum amoris cauſam eſſe poſſe: cum id præſertim nequeat amari: quod omnino quale ſit ignorat̃: rerũq; cognitio incipiat a ſenſib9. Itaq; nõ ab re quidem illud maxime probatur: ꝑcipiturq; ab omnibus: qui de remedio in amorem illum laſciuum atq; turpem aliquid ſcripſere: eum qui optet uel deſere amorem uel nõ admittere: ante omĩa fugere oportere: ne quouis pacto tãgat: audiat: cernat ue aliquid: quo ad concupiſcendum laceſſiri poſſit. Neq; uero id nõ uere. Nam ne Ieſus quidem noſter fruſtra declarauit: tum lucidum noſtrum eſſe corpus: cũ oculus purus ac ſimplex eſſet. Et rurſus. Scandalizantẽ oculum eſſe eruẽdum: qͣſi uero in oculis præſertim uis cõcupiſcẽdi maxima uerſetur. HAEDVS. Quicquid antea de uoluntate argumẽtatus ſim Antoni: illud tenendum puto nihilominus nihil aliud ꝗ̃ bonum recte

amoris causam: aut esse aut dici posse: quãdoquidem id in primis expetit natura. Nã & si (ut ĩquis) quæ delectãt ea sola desideranť: amanť q ab oĩbꝰ: si etiã nõnunꝗ cõtingat eiusmõi nõ solũ nõ esse bona: sed oĩo mala & flagiciosa. nõ aliã ob rẽ tamen quis illa & diligit & cupit nisi q opinatur maxĩa ea bõa esse quibꝰ oblectať gaudetq maxĩe. Quã obrẽ uideť boni ratio quædã ĩesse uoluptati: q hãc oẽs quasi bonum quoddam conenť adipisci. Sed haud recte amoris causa quiuis sensuũ iccirco fuerit: q aut p eos quãdam reꝝ noticiam habemus: aut nõnullas ex his ĩpis pcipimus uoluptates. Nã isto pacto in beluaꝝ morẽ nihil amareť præter id quod aliquo cognosci sensu posset. Atq ita ne summũ quidẽ illum auctorẽ reꝝ omniũ deũ sup oĩa diligendũ diligeremus. Præterea ꝗꝗ uidenť sensus quædã occasiões esse uoluptatis potius ꝗ causæ: q nõ prorsus ex sensibus: sed p hos nihilominus obiectis ex rebꝰ capiť uoluptas nulla tamẽ capereť: nisi aĩus prius capiendã esse censuisset. Illã igiť domini Iesu christi sñiam: q̃ dixit simplicẽ puꝝq oculũ eius esse oportere: qui cupet lucidũ habere corpus: nõ de corporali profecto: sed de spũali magis oculo .i. de mẽtis intẽtione atq ꝓposito ĩtelligendũ puto Sicut enim sincero corporis oculo mẽbra cætera suã ad operationem ministeriumq diriguntur: sic recta nimirum intẽtiõe dirigiť corpus illud cõgeries ue opationũ

humanarum. Neq; uero si de corporis quoq; membris contẽderis illam accipiendam esse sentẽtiam: ideo scan-dalizans oculus erit eruẽdus: aut truncanda manus: aut pes deniq; abscidendus. Hæc enim ꝑmittunt᷑ nemini: sicut ne sui quidem interfectio. Non enim propterea in terior illa in qua peccatũ maxime uersatur: concupiscẽ-tia excluderetur. Ad quam utiq; reprimendam alia re-media inuenta instituta q; sunt. Nam concupiscẽtiæ uis omnis: tum ratione: tum etiam libero arbitrio comprimi & frangi potest. Est igitur abstinendum non a uisu: nõ a tactu gressu ue quolibet: non ab omni deniq; cætero-rum sensuum membrorumq; exercitio & munere: sed ab illicito tantummodo & minime decenti. Quæ qui-dem boni mali ue qualitates cum ex animi habitibus ducantur: nõ etiam ex sensibus. ꝑspicuum est ip̃m ꝑ se sensum nõ amoris causam esse posse: tam&si res huma-nas quarum amore desiderioq; afficimur: mens in pri-mis sensuum ex aliquo & hauriat & agnoscat. Quid q; animus nullo sensuum indicio: sed cupiditate ductus plerumq; confingit eas quas amet: quasq; uel cogitatio-ne complectatur: imagines uoluptariarꝫ rerꝫ? Precipit᷑ autem ab illecebris sensus abducendos esse ac cohiben-dos: ne ꝑ hos forte mens alliciat᷑: fiatq; deterior. Nã & si nõ semꝑ tũ capit᷑: cum quid sentit etiã delectabile: q; sensus (ut diximus) existunt nõ affectuũ: sed solius agni-

tionis causa: illud tamen ipm memoria repetendo: non nunq̃ ita irretitur: ut id q̃ ardentissime cupiat: quod quidem antea cum sensisset: nulla omnino cura: nulloq; amore affecta est. Quare illud haud falso dixerim: eos plane deprauatos esse: & iam pridem corruptos: qui blādimenta corporis p sensus irrepentia: aut libenter suscipere cum adsunt: aut optare solent quærere ue absentia Neq; enim sensus ipi p se quicq̃ habent potestatis. Nā quæ sunt externa: siue bona illa sint: siue mala: menti tātūmodo nunciant: ac quodāmodo afferūt in conspectu: nō etiam imprimunt. Vt enim homini mēbra ideo sunt tributa: ut his bene utatur: tam& si male uti potest. ita quoq; & affectus & sensus. Nō igitur animum sensus mouent: sed ostendūt propria illū uolūtate: uel sanū esse uel corruptū. Quæ cū sit libera: nullā habere cogētem causam potest.

LXXX. His igi expositis unde ducatur amor: satis intellectū reor. Ex quo tandem aliquādo ad eius definitionem facile progrediemur: tā& si hunc tu quidē pro Senecæ Maronisq; sentētia nihil aliud esse uoluisti q̃ occultum quēdam ignem: qui a pectore in omnes uenas elaberetur: inhæreretq; ossibus: atq; ita: ut uoraret etiā medullas. Fuerunt itē qui dicerent amorē esse blandū animi calorē. Quidā uero blandū etiā malum. Alii tū clādestinū malū: tū merē damnū. Nōnulli passionē

animi uehementiorem. Quas ego definitiones nõ omni no improbãdas existimarem: si nõ aliud esset amoris genus q̃ quod ex cõcupiscẽtia ꝓficiscitur: ut omittã q ex his ipsis pleraq; nõ magis amoris q̃ iræ uident̃ esse affectuũq; plurimoꝝ. Præterea nequit ea nõ inepta definitio uideri: quæ de rei fine a quo definire ductum est ne mentionẽ quidẽ fecerit. Quis eĩ tãtũmodo eã ob rem amet: ut intus calefiat: ut ardeat. ut ea deniq; mala patiatur oĩa: de quibꝫ heri Antoni diu multũq; dixisti? Est igit̃ amor (ut mihi quidem uidet̃) uolũtarius quidã motus actusq; animi ad eas res desiderãdas ac parãdas quaꝝ cognitiõe fruitiõeq; delectamur. Nõ eĩ (ut dudũ q̃uerissime dixisti) amari potest quod oĩo ignorat̃. Perspicuũ est aũt eiusmodi cognitionẽ plerumq; a sensibꝫ: nõnũq̃ a cogitatiõe & rõne ꝓficisci.

LXXXI. Nã cũ duo sint reꝝ genera. Vnũ corporeaꝝ. Incorporeaꝝ alteꝝ. Corporea quidẽ sensibꝫ potissimũ cognoscunt̃. Cõtraria uero nõ tam cogitatiõe ꝑcipiunt̃ q̃ rõne: q̃q̃ cognitio intellectus oĩs (ut tu quoq; sentis) incipit a sensibꝫ. Nisi enim ab his oblatas res intellectus apprehendere nõ potest: discernere autem lõge minus. Itaq; fit: ut inuisibilem quoq; deum esse (ut ĩquit apostolus) ꝑ ea ĩtelligamus quæ facta sunt: fieriq; a nullo præterq̃ ab uno deo possunt. Ex rebꝫ aũt cognitis illeꝫ potissimũ delectãt: quæ uidẽtur amabiles.

LXXXII. Videt̃ aũt id omẽ: quod bonũ esse opinamur. Bonũ uero id præserti: quod aut utile appareat: aut iucundum. Multo aũt magis si nõ utriq; desit alterum: q̃q̃ nõ etiã tale bonũ erit: nisi deceat honestũ q̃ sit planeq; laudabile. Nihil igit̃ quod sua natura sit turpe: faciemq; nõ habeat honesti: recte bonum appellaueris. Quod si nõ est bonum: ne amabile quidem: tam&si pleriq; id sæpenumero & amãt & sequũtur: q̃ opinant̃ ne modo bonum esse: sed etiã magnũ bonũ. Que quidẽ opinatio nõ aliũde orit̃: q̃ ex ea parte animi quæ rationis est expers: quãq; sensualitatẽ appellamus. Quib; oĩbus ex reb; illud colligit̃: amorẽ unũ esse natura: semp̃ q̃ ad bonũ tẽdere: q̃ ea a quo nascit̃ uolũtas sit una: nihilq; aliud requirat nisi bonum: tam&si sæpe fallit̃ opinione boni.

LXXXIII. Igit̃ amor & si unus ẽ natura: p̃ eorum tamẽ que amãtur uarietate: p̃q; amãtis affectu: qui ut hoẽstus ita turpis esse potest. solet uariari nec simplex esse. Atq; ideo Cupido nõ iiuria geminus dici potest. Quãq̃ ei instinctu naturæ atq; fœdere suas quisq; tum propiquas cæteras: tũ sorores q̃ honestissime diligit: si tamen subacta rõne sensitiuus ille appetitus iualuerit: obliterata tãdem cognatiõe natura ĩpetu suo utit̃. Ex quo plane illud quoq; cõiicit̃: quiduis & honeste amari & turpiter posse. Sed tamẽ nõ eodẽ aut pũcto tẽporis: aut

gẽnere amoris. Verum hoc loco ne illud quidem præ-
termiserim: quod quibusdam solet impossibile uideri: eã-
dem amoris in quouis genere naturam & uim eosdẽq;
mores esse posse: quasi uero nõ utrobiq; Cupidinis simu-
lachrum significatione locum habere uideatr. Quam
tu quidem Antoni ad eos tantũmodo existimasti per-
tinere: qui corporis uoluptati adhæsissent. Ego uero ne
eos quidem excipiendos puto: qui deum ipm unum &
uerum amant. Nam si fingamus & eorum amorem qui
deum quæritant & mulierosorum: uehementia magni-
tudineq; omnino parem esse: quid faciunt illi amatæ
rei fruendi causa quod hi non faciant? Pariter enim
cupiunt: gaudent: ludunt: iocantur: exultant: lætantur:
orant: precantur: supplicant: implorant: obsecrant: timẽt:
dolent: obsequuntur: seruiunt: ac quicquid agunt pro-
bant: idq; licere & recte fieri existimant. Aeque sese or-
nant: eaq; agere conãtur: quibus & placere & redama-
ri iure queãt. Nec oĩo curãt quid de se iudicet orbis etiã
uniuersus: mõ quod cupiũt adipiscantr. Præterea cũ re-
rũ cæterarum: tũ sui obliuiscuntr: quorum aĩus atq; ĩgeniũ
nõ ĩ alio penitus uersatr elaborat ue: q̃ in cogitãdo cõtẽ-
plãdo ue id quod amat. Tũ spernunt corporis cõmoda
fortunas: ignominiã: laudẽ: gloriã. Postremo famẽ: sitĩ: al-
gores: æstus: labores: uigilias: erumnas: dolores perpetiun-
tur. Pericula deniq; mortemq; ipsam non formidant.

Superat enim amor (ut ante diximus) omīa. Sunt igit̄
utrisq; mores actusq; cōmunes. Nec mirū profecto quā-
doquidē utriq; quod amāt: quod cupiūt: quod sperant:
uiribusq; oībus prosequunt̄: ac student adipisci: id bo-
num esse opinant̄. Hoc aūt tantūmodo differunt: q̄ nō
tā diuersa q̄ aduersa est ratio modusq; fruēdi. Nam ho
neste alteri & bene amant: atq; ideo beate. Alteri uero
ut turpiter: ita male ac misere.

LXXXIIII. Quare nō difficile intelligit̄: (ut est
sæpe dictū) duo omnino esse amoris genera. Vnū qui-
dem honestū: quod est rōnis. Alterū turpe: quod est ir-
rationabilis sensualis ue appetitus: q̄q̄ prioris generis q̄
druplex est partitio. Vnus enim est amor ille peculiaris
quo sese in primis quisq; amat: sibiq; bene uult. Alter
itē naturalis: quē a cōiugio incipientē manātēq; in libe
ros: cū pecoribus habemus beluisq; cōmunē. Tercius est
propinquorū: qui & ipse ptinet ad corpus. Amicorum
quartus: si tamē non ex iā acceptis speratis ue beneficiis:
sed ex uitæ bene constitutæ similitudine descendit. Qui
quidē omnes & si honesti sunt amores & probandi: ta
men q̄ ad summū optimūq; finē nō pueh unt: uix susci
piunt̄ a nostris. Sunt enī humani: & cum corpore defi
cientes: eāq; ob rem nullatenus cū diuino illo atq; ideo
perpetuo ac singulari comparādi: Qui quidē cū amplis
simus pstātissimusq; sit: illos omnes & complectitur &

perficit Erit igiť amoris alia diuisio & uniuersalior & uerior. Dicemus enim itẽ duo esse amoris genera. Vnũ quidẽ diuinũ Alterũ humanũ. Sed extremi huius eam esse. quam supra posuimus partitionem amoris: & honesti: & turpis. AEMY. Quasi uero diuinus ille amor nõ honestus sit.

LXXXV. Fuerit sane nõ honestus solum: sed etiam honestissimus: modo id uerbi genus diuinis in rebus soleret usurpari: nec ad humanas esset accommodatius. Non enĩ pobscurũ est diuinum amorem quam nostri charitatẽ uocãt: nõ inhonestũ esse posse: quãdoquidẽ nõ modo est is a deo: uerũ etiã ipse deus. Ait enĩ euãgelista Ioãnes: deum esse charitatẽ.

LXXXVI. AEMY. Si igiť charitas est amor: quem affectum esse atq; ideo passionem dixeris: non est utiq; negandum in deo quoq;: tum affectionem existere: tũ passionem: in quo esse amorem nemo negat. Aut ergo non erit amor passio: aut ne in deo quidem amor. HAEDVS. Atqui hæc hactenus de amore hoĩs: nõ etiã de dei senserim. Multum enĩ tantũq; inter se differũt: quãtũ inter ipm deũ & humanũ genus. Dicimus aũt amorẽ ita in deo esse: ut ipse(quemadmodũ pxime diximus.) amor sit. Quod si ita ẽ: & id de hoĩe dici nullo mõ potest. si deĩde nõ mutabilis ẽ deus: si nõ creatus. restat ut moueri nequeat subiici ue affectibus: quos &

motus & creatos esse liquet: atq; ideo ne pati quidẽ. Est igit̃ diuinus amor: & is utiq; sine affectu sineq; passiõe q̃ hæc ĩ incõmutabilẽ deũ cadere nõ possunt: in hoĩem uero possunt: quippe cui mutabili datũ ẽ: ut ꝓ arbitratu amare: cæterosq; & suscipe & deponere affectus queat. Qui tamẽ ut ante disseruimus) neq; uirtutes existũt: neq; uicia: nisi cũ quis bene ad hos ipos male ue se habet.

LXXXVII. ANTO. At ista rõne: ne illa quidem quã supra posuisti amoris definitio ad diuinũ ptinebit: cuius nimirũ particeps ẽ homo. Si eĩ deus (ut inquit Augustinus) ea ẽ charitas: q̃ nos ipe diligit: q̃q; & illũ diligimus & ꝓxĩos. utiq; sicut nõ in illo: ita ne ĩ nobis quidẽ charitas erit motus animi: aut affectio habitus ue. HAEDVS. Nõ id tibi tãtummodo Antoni: sed præterea plerisq; uisum ẽ. Qui faterent̃ quidẽ charitatẽ recte quoq; dici posse animi motũ & affectũ & uirtutẽ: nõ iccirco tamẽ q̃ ea ipa quicq̃ sit huiusmodi: sed q̃ p illã ueluti uirtus esset: moueat̃ aĩus: afficiat̃q; ad diligẽdũ. Sed certe nõ aĩaduerterunt quid incõuenientiæ cõtradictiõisq; sequeret̃. Si eĩ a deo solum mens humana ita moueret̃: ut eiusmõi motus principium ipa nullo mõ esset: ꝓculdubio cessaret rõ uoluntarii: cuius principium in se ipo sit oportet. Deinde sequeret̃ incõpatibile quoddã: ut cum de sui ratione illud amor ĩmportet ut actus sit uoluntatis. diligere tamẽ uoluntarium

nō esset: Quo quidē sublato: ne meritum quidē homini esset ullum. Nō enī est pot obscurior: merendi radicem esse charitatē. Quare necesse est ita ad diligendū moueri a deo uoluntatem: ut hæc quoq; illiusmodi actus sit effe-ctrix. Restat igit: ut charitas ea qua deum proximūq; diligimus: (ut tu ipse quoq; dudum fatebare) participa-tio quædā sit diuinæ charitatis. Qua scilicet habituali forma uolūtas ad amoris actū inclinat: operaturq; pro prie ac iucunde. Quod nō efficeret pfecto: si mens di-uinitus solū nō etiā sponte moueret. Nihil enī libenter facile ue agimus: quod nō spōte agimus. Esset deniq; in nobis dilectionis actus ipse oībus & naturalibus & uir tutum cæterarum actibus imperfectior: cum manifestum sit nihilominus eiusmodi actum excedere naturam uo luntatis: nullāq; uirtutem suū ad actū magis inclinari q̄ charitatem.

LXXXVIII. Hāc aūt Augustinus in tercio de doctrina christiana libro sic definit. Charitatem uoco motū animi ad fruēdum deo propter ipm: & se ac pxi-mo propter deum. Et alio loco. Charitas dicta est uirtus quæ animi nostri rectissima affectio ē: quæ cōiungit nos deo: q̄ eū diligimus. Est igit charitas nō quilibet: sed re ctissimus animi affectus. ANTONIVS. Sit ita sa-ne: modo adhuc nihil obstet. HAEDVS. Quid istud est?

LXXXIX. ANTO. Nempe si affectus est charitas: affectuũ aũt (ut paulo ante memorasti.) ea est natura: ut ꝑ bõa mala uè hoĩs uolũtate fieri uirtutes uiciaq; possint: necesse est charitatem quoq; uicium esse fieriq; posse: modo id uelimus. Nõ igitur semp fuerit rectissimus animi affectus. HAEDVS. Sed si charitas est uirtus: infunditurq; a deo: certe talis animi affectio nullo modo aut uiciosa aut praua esse potest: sed rectissima sit oportet. Quod reliquis de affectibus qui a natura tãtummodo ꝓficiscũtur: plãe dici nequit. Inclĩari enĩ possunt ĩ utrãq; partẽ: ut de amore ip̃o dicimus: quo quid uis possumus amare & honeste quidem & turpiter. ANTONIVS. Quasi uero charitas aliud sit q̃ amor HAEDVS. Fateor charitatem recte quidem amorẽ appellari: nõ etiã omnẽ itẽ amorẽ charitatẽ: sed eũ solũ quæ eadẽ est charitatis uirtus.

XC. ANTO. Sed neq; uirtus esse charitas uidet̃ Nã cum uirtus omĩs sit accidẽtalis habitus quidã: nullumq; accidẽs subiecto nobilius sit. apparet charitatem quæ nimirũ est animo nobilior: uirtutem nõ esse posse. HAEDVS. Verũ humana uirtus in eo maxime cõsistit: ut actuũ regulã attingat humanorũ: quã quidem duplicẽ esse cõstat. deum ipm humanãq; rõnem. Cum igit̃ deum charitas attingat: nos illi coniungẽdo: consequẽs certe fuerit uirtutẽ esse charitatẽ. Quæ tam& si est

animo dignior eo modo quo spiritus sancti participatio est quædã: ea tamẽ speciei rõne q̃ ex subiecti principiis accidens causatur erit id subiecto utiq̃ idignius. Est igitur charitas nõ solũ uirtus: sed uirtutum etiã maxima. Quod de amore quidem semp dicere nõ licet: tam& si hunc cũ est turpis: uel cõcupiscentiã: uel insaniã potius appellauerim. Ex quo fit ut & diligere & amare honesta proprie dicamur: cõcupiscereq̃ cõtraria: q̃q̃ ne illud quidem ad cõcupiscentiã nõ ptiebit: si forte quod suapte natura bonũ sit id amare (ut ante dixi) turpiter malemus q̃ sincere.

XCI. AEMY. Quod igitur bonum est natura: fuerit turpiter amãti malum? HAEDVS. Fuerit plane. AEMY. Est igitur id nõ simpliciter bonũ: quod afferre malum potest. HAEDVS. Cõcederem istuc ipm quidem: si bono illo in se firmiter psistente: nõ nostra nobis cupiditas noceret: quam ex appetitu illo irrationabili sensualitati ue: quemadmodum amorem ex ratione mentisq̃ consilio proficisci constat. Sed tamen nisi deo mens ipa subiiciatur: facile deterior fit: ceditq̃ corpori. Quare fieri non potest: ut sine diuino adiumento atq̃ ui: aut honesta in actione pseueremus: aut diutius abstineamus a scelere. Qui ne incipere quidem recta possumus: nisi a deo primũ ut ante diximus moueamur: isq̃ nobiscum opetur. Sed de hoc postea. AEMY.

Quin etiã a flagitiis abstinẽt pleriq; uel metus causa.

XCII. HAEDVS. Sed interest Aemyliane qualis sit iste metus. Nam huiusce tria sunt genera. Quorũ primum omnium ẽ animantium: quæ cõmonente natura quicquid eis contrariari obesse ue quouis modo potest: maxime formidant. Qui sane metus cum hanc ob rem & naturalis sit & appelletur. merito minime ascribitur: sicut ne culpæ quidem. Alterum genus est eorum qui nimia sui suarum ue rerum cupiditate ducti: sese in quamlibet malunt iniquitatem q̃ in mortẽ corporis perniciem ue aliquam etiam rerum incidisse. Sed hoc pertimescendi genus siue humanum appellaueris q; ad ipsum corpus referri possit: siue q; ad res quoq; cæteras mundanum: Iesus noster maxime uitu perat: ac pœna punit sempiterna. Tercium autem metuendi genus: donũ dei dicitur a nostris. Nam e spiritus sancti gratia procedit: idq; trifariam. Siquidem eiusmodi timor: aut seruilis est: aut initialis: aut consumatæ perfectæq; uirtutis. Qui autem timor seruilis appellatᷣ: is ẽ eorũ qui nõ ue summũ illud bonũ nõ amittãt: quod nõ amãt quidẽ: sed ne dãnenᷣ crucienᷣq; ppetuo quicq̃ recte agunt abstinẽt ue a scelere: culpasq; deuitãt. Qui & si dicitᷣ seruilis q; serui nullo erga dominũ amore afficiunᷣ: sed minarum ac suppliciorũ metu cauent ne hunc aut lædãt aut lacessant: eam p obrem nullo præmio donanᷣ. est tamẽ

utilis: & quidam ad charitatem callis initiumq; sapien
tiæ. Eo enim fit: ut iusticiæ consuetudo quædam sensim
inualescat: atq; (ut ita dixerim) inolescat: fiatq; robustior
in dies. Is autē timor ꝑficiscit̃ ex fidē maxīe.

XCIII. Nam simul ac cœpit homo iudicii extre-
mi diem: pœnasq; credere ꝑpetuas (ut inquit Augusti-
nus) cœpit etiam timere. Quis enī metueret ea quæ post
hanc uitā reis supplicia debent̃: si nō eadem iam esse p̃
parata & meditaret̃ & crederet. Idemq; licet de glo-
ria cuiq; bono tribuēda dicere. Itaq; nō nisi ꝑ fidē neq;
summū bonū neq; summum malum quid sit: intelligi a
nobis potest. Excitat quippe hominem ad honeste re-
ctеq; uiuēdum: tum indeficientium præmiorꝫ spes: tum
pœnarꝫ metus. Quæ profecto fidei argumēto certa esse
nullo præterea pacto possunt.

XCIIII. Est autem triplex credendi genus. Nam
credimus in primis deum esse: in quo quidem a beluis
omnino: nō etiam a demonibus distamus. Credūt enim
& contremiscunt. Credimus deinde deo: ꝙ quæ fecit:
quæ iussit: quæ deniq; prædixit: ea uera esse foreq; non
dubitamus. Credimus deniq; in deum: cum ipm̄ diligi
mus: quo quidem aliquando frui & cupimus & spera
mus. Credunt itaq; deo: non etiam in deum: qui ne dā
nentur aut abstinent a malo: aut bonum oꝑant̃. Quod
tamen quale bonum sit: uiderint ii quoq; qui id faciunt

inuiti. Fit enim ab inuito: quod a timente fit. Sed non ideo is metus nihil prodest. Præparat enim charitati locum: eamq; haud secus introducit q̃ acus aut seta linũ. Vt enim cum quid suitur: uidemus setam prius ingredi q̃ linum: immo non hoc ante succedere q̃ illa egrediatur: sic mentem principio metus occupat: deinde sensim inuehit charitatem. Sed tamen ita: ut cum inuexerit discedat: immo eiiciatur. Nam (ut inquit Ioannes ille euangelista.) Perfecta charitas foras mittit timorem. Hanc autem inuectionem nos initium appellamus: inchoationem ue charitatis. Quod quidem fit omnino: cum mens humana (id quod olim durum erat: quodq; difficile uidebatur:) deum incipit amare. Tum enim non tam pœnam metuit: q̃ ne deum quem iam diligit offendat: ab eoq; separet̃. At is qui proficiscit̃ ex gratia metus tercius: quiq; in dei reuerentia cultuq; uersatur: ad filios nõ etiam ad seruos pertinet. Nam quemadmodum illud in parentes optime instituti liberi obseruant: ut non solum iussa faciant: sed etiam timore quodam afficiuntur: ne aut eos quouis modo lædant: aut debitam illis reuerentiam non exhibuisse uideantur: sic utiq; quos perfecta charitas absorbuit: ii nullas iam pœnas timent: quãdoquidem eos delectat nõ peccare: nec tam deum offendere formidant q̃ reuerent̃. Vnum enim hic timor oculum in culpam tendit: hanc

ipsam ut fugiat & uitet: alterum in deum: ut hunc usq; quaq; uereatur & colat. sed id potissimum magisq; & curat & satagit. Quod ne in superna quidem illa patria desinet efficere. Quamobrem inquit propheta: sanctum domini timorem æternum pmanere. Verum hæc res ut clarius eluceat. duas (si placet) constituamus coniugatas: quarum altera nolit adulterari: uelit altera: modo huic maritus non timori foret. Hæc illius semp præsentiam execratur: optat absentiam. Et si fortassis: non honeste uiuit: utiq; timet ne ueniat maritus: ne ab eo depræhendatur: ne uapulet: ne denicq; occidatur. At quæ maritum amat: sentitq; sese illi amplexus tantummodo debere: nec alteri placere cupit: nempe desiderat semp adesse uirum: præterea contemplari & audire illum & alloqui: eoq; tandem omnino frui. Itaq; timet ne is discedat: ne abeat longius: ne se deserat. Quæ quidem ne forsitan sequantur: studet illi placere: parere: obsequi. Cauet deniq; ne quid committat: quo ualeat a sponso: aut odio haberi: aut amari tepidius. Cum igitur ambæ timeant. quid tamē inter eiusmodi timores differat: facile cognoueris. Sane timet una pœnam atq; supplicium: q2 præmatur sceleris consciētia. Culpam timet altera: q2 a sponso separari pœnā esse putet. Sed si ut hæc ita illa cœperit amare uirum: si negliget alienos: si & suo & solo potietur ac delectabitur. nulla deinceps il-

Iam uexabit conſciētiæ moleſtia: eamqꝫ ob rem ne ſup
plicii quidem timor ullus: quem perfecta iam beniuolē
tia eiecerit atqꝫ fugarit. Sed uerebitur potius: ne ſibi aut
peregrinatione: aut morbo: aut alio quouis infortunio
maritus auferatur quem ſemꝑ adeſſe uelit & cernere.
Qua quidem ex propoſitione comparatione ue facile
(ut opinor) intelligetur. quod maxime de tercio timoris
genere diſſeruimus: ſi hæc ad animam transferent̃ om-
nia. Nã animæ ſpõſum ſeſe christus & ĩ euãgelio aſſe
rit & reprobat.

XCV. ANTONIVS. Duo mihi uidentur a te
hoc loco non ſatis plane ne dicam repugnãter eſſe di-
cta. Primum ꝙ ſeruilem metum quem poſt introductam
charitatem non tam diſcedere uolueris q̃ fugari. dixi-
ſti a ſpiritu ſancto ꝓficiſci: quaſi uero is ſpiritus ſua uel
proiicere mũera: uel abhominari poſſit. & (id quod nõ
minus eſt mirandum:) ipſa inter ſe dona ita pugnent: ut
quod extiterit alterius cauſa: id ipſum a cauſato eiicia-
tur. Deinde ꝙ perfecta quoqꝫ in charitate timorem eſſe
quendam aſſerueris: quo metuit amans: ne a deo aut
deſeratur: aut ſeparetur. Quod quidem fieri: niſi per
peccatum nequit. Sed ſi cæleſti illa in Hieruſalem.
hoc eſt. in ſanctiſſimis beatiſſimiſqꝫ hominibus cha-
ritas erit ulla: quam exiſtimamus fore maximam: quan
doquidem ex uirtutibus illa cæteris ſola ibi remanebit:

eritq; ꝑpetua. si præterea secura ibi trāquillitas minime
deerit: ubi summa pax ē incredibilisq; concordia. si de
mum non ibi poterunt pccare: qui semel deo suo iun-
cti unum fuerint cum illo: non uideo quid timoris illic
aut esse fore ue: aut fingi queat: ubi uita & inclyta fu-
rit & immortalis. Non enim cælicolæ illi tum formida-
bunt ne a deo deserantur: ne illo priuent̄: ne ue nō per
fruant̄. Relinquit̄ ergo neq; perfectæ charitati ullū ad
esse metum: neq; eum hac in uita ubi semper culpa me
tuenda est: perfectam esse posse. HAEDVS. Et per-
acute certe argumentatus es & grauiter. Nam in pri-
mis haud cōsentaneum uidetur: ut quod a spiritu san-
cto munus ducitur: id quasi malum sit: nō etiam cum
spiritu sancto esse queat. Sed nō nesciendum est: quæ
munera ab hoc ip̄o spiritu emanant: ea inter se differre:
q nō eūdem effectum habēt omīa. Nam a spiritu san-
cto munus quoddam & nascitur & cōtinetur: qualis
est charitas. Quæ ita quidem a deo proficiscitur: ut sit
ip̄a deus: mētemq; hominis sibi habitaculum constituat
atq; consecret. Est aliud deinde muneris diuini genus:
quod & cum deo esse & sine potest. Cuius illud ē pro-
prium: ut quæ sunt utilia patefaciendo: & sibi prodes-
se ualeat & cæteris. Tale uero ē acre perspicaxq; in-
genium: talis sciētia: talis etiā prophecia. Quæ utiq; bo-
nis malisq; cōmunia esse cernimus. Reperit̄ præterea

doni genus tercium: quod tam&si a spiritu sancto ex-
orit̃: cũ eo tamẽ dicit̃ nõ cõmorari. Eiusmodi ẽ aũt ser
uilis ille timor: de quo ante diximus. Id uero fit: non ꝙ
munus suũ deus: aut abiiciat: aut oderit: sed ꝙ negligat
timeri nisi etiã amet̃. Nã sine amore timor esse potest:
sine timore nullus esse amor potest. Est igit̃ in amore ti
mor: sed nõ is quẽ seruilẽ appellamus: quẽq; deus mẽti
suggerit humanae: ut hãc ipsam admoneat atq; excitet:
praeparetq; ad ea expetẽda: quae ad salutẽ ꝑtinent adi-
piscẽdam. hoc est. ad effectum exercitationẽq; uirtutis:
sed charitatis praesertim: qua caeterae oẽs cõtinent̃. Qua
re timor hic seruilis quoniã charitatẽ introducit: ut &
bonus substãtia & a bono sit necesse est: q̃q̃ habet ma-
lam seruitutẽ. Sed ita quidem (ut ante diximus) introdu
cit charitatem: ut id peragẽs discedat. Nõ enim aliam
ob rem datur homini: nisi ut charitatem introducat.
Itaq; ubi est officio functus suo: ut abeat nõ tam ipse q̃
eius seruitus oportet. Quo enim magis ingredit̃ chari-
tas: eo magis ille uel egreditur uel desinit. Quo ꝙ illa
maior fit: eo minor timor. Cum igit̃ fuerit ꝑfecta: restat
ut nullus huiusmodi ibi sit omnino metus: in quo non
modo inest seruitus: uerumetiam supplicium. Sit autem
semꝑ ille qui & sanctus dicit̃ & castus: sine quo esse
charitas nõ potest. Nequit enim nõ uereri dum hic su-
mus: ne a deo separet̃: cum ualeamus facile peccare. Sed

dum sic quis metuet: profecto non peccabit. Si non ergo peccabit: ne seruiet quidem. Nulla igitur eiusmodi in timore seruitus: atq; ideo ne pœna quidem ulla esse potest. Sic enim charitatis ẽ proprium libertas: ut peccati seruitus. Nam Iesus noster inquit: eum peccati seruum effici qui peccat. Ei uero qui peccauerit: non dubium est mox suppliciũ deberi: quod ꝓfecto nequit nõ timere Inest igiẽ peccãti seruilis ille metus: quẽ cõstituta pœna inducit atq; admouet.

XCVI. Amãti uero nõ is omnino: sed (ut ita dixerim: & recte quidem:) liber ille timor: quem peccati non tam pœna q̃ seruitus: ipsaq; turpitudo ac pudor gignit ac tueẽ. Erubescit enim quis in eum peccare quẽ amat. Sed quem nõ pudeat offendere nõ modo facto dictoq;: uerum etiam cogitationibus amicum? Nam inter deum atq; homines charitate quædam amicitia conflaẽ. Quã etiam charitas recte quidem appellatur amicitia. Nam si charitas ẽ amor: ab amore uero amicitia est nominata. quis dubitet charitatẽ & proprie dici amicitiam & esse? Non enim discipulos nisi ratione charitatis dominus Iesus amicos uocat. Iam non dicam inquit uos seruos: sed amicos meos. Sed tamen non amor omnis habet amicitiæ rationem: sed is tantũmodo quam beniuolentiã uocamus: ut cum quempiã sic diligimus: ut ei uelimus bonũ. Nã si ita quidẽ res amamus: ut nõ his: sed

nobis ipm earum malimus bonum.non hic amor fuerit
amicitiæ: sed concupiscẽtiæ cuiusdam. Est enim ridi-
culum ut ad uinum equum canẽ ue habere amicitiam
dicamur. Quæ certe oĩa cæteraq; id genus non illorum
sed utilitatis nostræ gratia optamus salua fore. Quamq̃
ad amicitiæ rõnem ne beniuolentia quidẽ satis esse iu-
dicatur. Postulat enim amicitia mutuum quendam re
ciprocumq; amorem. Qui si acciderit: necesse est eũ esse
sincerum & innocentem: atq; ideo liberum. Cur autem
is non uere liber sit: qui peccatum detestet: in quo certe
solo & seruitutis & supplicii rõ uersat. Itaq; illud his
ex oĩbus efficit: ut charitas neq; seruili cũ timore: neq;
sine sancto casto ue pfecta: aut ẽẽ: aut dici recte possit.
Quẽ pculdubio ex q̃dã erga deũ reuerẽtia proficisci cõ
stat. Quare charitas & si eo timoris sui officio nõ nisi ĩ
hac utit mortali uita: quandoquidẽ in cælesti illa curia
peccat nemo. eã tamẽ quã diximus reuerẽtiã quis dubi
tat illo in regno ẽẽ foreq; ĩcredibilẽ atq; summã: si cha
ritas illic pfectissima ẽ: ubi deo non pfrui nemo potest:
nemo gratias debet: nõ & agere & habere ĩmortales: ne
mo tandẽ eũ nõ summope uenerari? Sed ne lõge aber
rasse uideamur: redeũdũ ẽ ad id tãdẽ: ob quod tã multa
de timore: q̃q̃ nõ ĩepte diximus. Fuerãt eĩ hac in dispu
tatiõe non ptermittẽda. Dudum dixeras Aemyliane a
scelere plerosq; abstĩere uel metus causa. Quãobrẽ huius

de generibus censui disputandum: ut inde animaduerti posset: qui metus careret culpa: qui ue obligatus esset. Nõ igit̃ dubiũ est eos qui nõ deũ sed hominẽ uerẽtes: abstinẽt a flagiciis: nõ iccirco carere culpa: ꝙ scelus pficere nõ audẽt: quãdoquidẽ id iam & meditati sunt & cõcepere. AEMY. Quid ꝙ plerosq; legimus: qui ne deũ quidẽ esse putauerũt: nullius pœnæ metu: sed solo decore ductos honestatis a peccato abstinuisse.

XCVII. HAEDVS. Istud pinde dicis: quasi uero nõ etiã gẽtibus deus adiumẽto esse queat: qui naturæ bona indifferẽter bonis malisq; distribuit: q̃q̃ si quid hi unq̃ egerũt agẽt ue honestius: id uirtutis potius simulachrum appellabimus q̃ uirtutem: ꝙ fundamento careat quæ ueri dei cognitio est: quam nuncupamus fidem: sine qua nemo deo aut placuit unq̃: aut placebit. Aedificium enim sine fundamento neq; firmiter stare potest: neq; diu. Ex quo intelligitur cæteras uirtutes sine fide nec ualidas esse: nec diuturnas: atq; ideo ne uirtutes quidem. Deest enim illis quæ a nobis expetitur finis & merces honeste recteq; uiuendi. Quid igitur est infidelitate peruersius? quid ue miserius? quid deniq; abiectius? quandoquidem nihil illis tandem profuit honestius uixisse: qui præbitorem aut ignorassent: aut neglexissent honestatis. Quid ꝙ ne nobis quidem proderit: si nobisipsis potius q̃ deo placendi causa colemus

honestatẽ: aut uim honeste recteq; uiuẽdi nobis tribue re q̃ deo maluerimus.

XCVIII. Est igit̃ a deo uera uirtus omnis: & in primis fides: sine qua ad hunc ipm proficisci nemo potest. Ex quo efficit̃: ut illa nõ immerito quidem ad summum bonum uia nominetur: q̃q̃ charitatem apostolus omnium uirtutũ principem esse uoluit. Quam nõ uiam solum esse: sed uiã etiã supeminentiorem & sentire ausus est & dicere. Idq; nõ iniuria. Nihil enim hac detracta cæteræ mœrent̃. Quæ quidẽ omnes etiam si bonum expetant summum illud: quod & p se sufficiens indeficiensq; sit: & quo habito nihil ulterius desiderari queat ad hoc tamen puenire ea neglecta quæ illarum forma est charitate: nullo pacto possunt.

XCIX. AEMY. Videris Hæde nũc mihi quidem tecum dissidere: ne dicam præliari. Qui cum dixeris uirtutum fundamẽtum esse fidem: & hac qui careat placere deo nunq̃ posse. paulo post tamen tanti feceris charitatem: ut fidei relinquere aut nihil fere: aut certe nõ multũ loci uideare. HAEDVS. Esse sane maximam omniũ uirtutũ fidem diximus: q; huic quasi cuidã fundamẽto cæteræ innixæ: uim decoremq; sortiant̃. Sed tamẽ hac ipa maiorem esse charitatem: facile aĩad uerti potest: quãdoquidem nisi p dilectionem fides nihil opat̃: nihil efficit: nihil prodest. Nã ne fundamẽtũ

quidem recte dicitur: aut potest esse utile nisi superædifi catio sequatur: quã esse utiliorem certe nemo nescit. In hoc igit͛ spirituale diuinũq; ædificiũ & si coopant͛ uir tutes oẽs: potissimũ tamẽ caritas quippe quæ reliquarũ tũ parens duxq; ẽ: tũ tutela & uita: atq; ideo perpætua quædã hostis expultrixq; uiciorum. Non igitur improbandi sunt Antoni quos hodie dicebas inter luxuriæ remedia illud quoq; posuisse: amorem amore quasi clauo clauum expelli oportere. Non inquã non sunt recipiendi si turpem amorẽ illum ab hoc honestissimo atq; sanctissimo intelligant eiiciendum. AEMY. Sed respõsione ista tua Hæde non omnino mihi satis esse factum puto: qua conatus es declarare fide maiorem esse charitatem. Nam inter cæteras illam attulisti rationem: q̃ fides nisi per charitatem operari nihil possit. Quæ quidem ratio uidetur meam non etiã tuam confirmasse sententiã. Quis enĩ non intelligat id p̱ quod quispiam operatur: hoc ipõ & dici inferius & esse: quemadmodũ dicimus ministrum: per quem dominus quicq̃ facit: esse inferiorẽ? HAEDVS. At longe alia ratio ẽ fidei: q̃ istius domini operantis. Non enĩ ut hic p̱ seruũ quasi per instrumentũ: ita per charitatẽ fides operatur: sed ueluti ꝓpriã p̱ formã: sine qua neq; operari potest neq; uiuere. Eget igitur charitate: quæ sola deũ ita quidem attingit: ut in illo sistat: uirtutumq; cæterarum & for-

ma & uita sit. Ex quo fit ut longe sit omnium excellentissima.

C. AEMY. Facile nunc Hæde istis assentior. Sed tamẽ ne adhuc quidẽ plane uideo solutã eã quã ꝓposui dudũ quæstionẽ. Cũ enĩ in hac uita iuxta Ioannis euangelistæ sententiã: nemo sine culpa esse queat: & teste apostolo Paulo in ea quã ad Philippẽses scribit epistola: charitas ualeat non augeri solũ: sed in infinitum etiã augeri. Sequor inquit: si quomodo apphendã: pspicuũ est eã hic minime pfectã esse: quæ peccato augmẽto ue ꝑpediẽte pfici nõ potest.

CI. HAEDVS. Istã ego quæstionẽ si soluere oĩo uelim: necesse ẽ Aemyliane ut præter intẽtionẽ de culparũ generibꝫ quicq̃ dicã. Duo igit̃ esse peccatorũ genera nostri disputãt. Quorũ alterũ originale ꝙ id trahens ab Adã originẽ transeat in posteritatẽ e carnis libidine cõceptã. Alterũ actuale uocãt: ꝙ animi actus sit. Est aũt id quoq; duplex. Nam uel ueniale id esse: uel mortiferũ oportet. Fit autẽ quibusdã gradibus a ueniali ad mortiferũ ꝑ partes animi ꝓgressio. Quibus quidẽ de partibꝫ & si ẽ ab Antonio heri quicq̃ dictũ: non tamen ẽ plenissime disputatũ.

CII. Sunt igitur (ut is quoq; professus est:) animi partes duæ. Vna: quam rationem appellant. Altera: quam sensualitatem. Rationem autem dicunt uim esse

animi superiorem: quã duas item ĩ partes diuidũt. Quarum alteram quæ summa est: supernarum æternarumq rerum participem faciũt: q in his contemplãdis consulendisq tantũmodo uersetur: eamq ob rẽ sapientiæ deputata sit. Alteram uero quæ huic subest præficiũt bene gerendis huius uitæ rebus: eãq deputãt scientiæ. Sensualitatẽ uero esse uim animi inferiorem uolũt: ex qua is motus sit: qui intẽditur in sensus corporis: queq dudum appetitum esse diximus earum rerum quæ ptinẽt ad corpus. Inter rationem autẽ & sensualitatẽ illud interest. q hãc nõ etiam illam habemus cũ beluis cõmunẽ. Quicquid igitur nobis partes animi gradatim cõsiderãtibꝫ occurrit: quod a brutorum natura longe absit: id rationis initium est. Porro cum tres sint pèccãdi gradus: Quorum primus est suggestio: Delectatio alter: Tercius cõsensus: ut actũ illum prætereamus exteriorẽ: qui ipa in cõsumatiõe patratiõeq opis cõsistit. pèccatum nõ ante absolutum morti ferum ue dicitur: q̃ præcedentẽ suggestionem delectatio sequatur: ad quã accedat deniq cõsensus. Est igitur peccati exordium suggestio. Quæ siue p cogitationem siue per sensus corporis in animum labatur: eũq moueat: si modo nostra nõ ultra cupiditas pgrediatur: a ratione cõtinuo phibita & repressa: uix culpa dicitur. A qua præter unũ christũ nõ humano semine conceptũ: eiusq genitricẽ: quã quidẽ & esse sanctam & immaculatam

oportuit: existimo immunẽ fuisse aut futurum neminẽ. Atq̃ ideo neq̃ apostolũ paulũ: neq̃ Ioannẽ euãgelistã Quorꝫ alter: Quod odi inquit malũ hoc facio. Alter uero. Si dixerimus: quia peccatũ nõ habemus: nos ipos seducimus: & ueritas in nobis nõ est.

CIII. Hoc aũt ueniale peccatum appellaẽ: quia uel facile ueniam exoret: uel hac nõ indignũ esse uideatur q̃ semp̃ nequeat uitari: q̃ q̃ charitatis fini nõ cõtrarius sit. Quare nõ illã excludit nec extinguit: a qua ipm po tius tanq̃ ab igni aquæ stillula cõsumi solet. Sed ne gra tiam quidẽ eiicit: a qua illud ipm nimirꝫ pstratum de bilitatũq̃ negligiẽ. Quod si forte suggestioni cõsenserit pars illa rõnis inferior: quã ad sciẽtiam diximus ptine re rerꝫ gerendarꝫ: quod tum quidẽ fit: cũ animus solũ oblectaẽ eius cogitatione mali: quod nullo tamẽ modo decernit esse faciẽdum partis illius supioris iam cohibi tus auctoritate: nõ dubiũ est cõtractum esse peccatũ ni hilominus: idẽq̃ mortiferum: q̃ improbis cogitationibus mens plibẽter suauiterq̃ adhæserit: easq̃ diu tenuerit memoria: quæ ubi attigerũt animũ: mox respui cõtemni q̃ debuere. Ex quo pspicue intelligiẽ quid eo de malo sentiẽdum sit: quod supior pars illa rõnis: penes quam summa ẽ potestas: uel cohibẽdi mẽbra: uel mouẽdi: nõ modo suauiter cogitãdum: uerꝫ etiã pficiũdum esse iu dicauerit si etiã nõ possit. Est quidẽ id supiore illo lõge

maius: sed minus eo certe quod impletur. Sed tamen utrumlibet mortiferum esse constat: quod homini mortem inferat sempiternam. AEMY. Quid igitur refert malum ne tantummodo cogitem uoluptuose: an etiam id perficiam: si est utrumque perpetua (ut inquis) punitione mortisque plectendum? HAEDUS. Ista perinde dicis: quasi uero non memineris diuinam aequitatem: ut non apud superos. ita ne apud inferos quidem deesse posse: si praesertim his quoque uariae hominum leges scelera diuersa: sed suo quaeque supplicio ulciscuntur. Non est igitur negandum illic pro culparum qualitate quantitate ue staturas esse poenas reis debitas: nisi priusquam hinc decedant uera illas redemerit poenitentia: tamen & si hoc de iis tantummodo peccatis sentiendum puto: quae mortifera sunt: ut luxuria & eiusmodi. Nam quae suapte natura uenialia dicuntur: ut ociosum uerbum aliaque id genus: nisi crebro fiant: faciendaque decernantur. quodam, praesertim adiuncto contemptu uel negligentia: damnationi sunt nemini. Et ut breui uelut epilogo rem omnem perstringam primi illi motus qui a fomite ineuitabili proficiscuntur: clamque menti sumministrantur humanae: ac subito exiliunt: si confestim comprimantur repudientur ue a ratione. poenae tantummodo non etiam culpae tribuuntur. Existunt enim permittunturque uirtutis exercendae causa. Sic enim luctantes denique post aliquantum concertationis coronamur. Sed

nõ minus illi quidem motus nos exercẽt: qui nõ semel solum: sed (id quod iam ueluti quadam ex appræhẽsio-ne & usu fit.) iterum & tercio ac deinceps ueniunt in mentem: si modo ĩpura de his cogitatio nõ nos oblectet quam ne sancti quidem semp effugere plane possunt. Tum enĩ culpa & si q̃ minima inficimur: si tamen nõ negligentes in reprimendis motibus sumus. Quod qui dem tum fieri certum est: cum animus postea q̃ satis de liberando piculum animaduertit: abiicit cogitationem. Sin uero in hac ipa nihilominus q᷑ ea placeat immora tur: quod quidem sine rationis consensu quodam uide tur nõ esse posse: eo certe accedente (ut est ante dictum) in mortiferum labimur. Sed fit nonnunq̃ ut diuinitus adiuta rõ in iam excitatam cupiditatem fortiter ĩsurgat eamq́ cohibeat et frangat. In quo magna quidem uirtu tis nostræ gloria uersatur. Quæ cum ita sint corruptaq́ ab origine natura sit ad malum: nõ etiam ad bonum p clíuior in hac utiq́ uita sine culpa mortifera esse quis-quam potest: sine ueniali nemo potest. Quæ quidem (ut ante diximus) neq́ tollit neq́ ĩpedit charitatẽ quo mi-nus ardeat. Sed ab hac tollit᷑ potius: eoq́ citius absumit᷑ quo hæc ipa extiterit ardentior. Quod nõ item licet de mortifera culpa dicere. Quæ cũ charitati ueluti uenenũ quoddam aduerset᷑: eam omnino corrumpit ac extĩguit. Itaq́ ueniali cum peccato quod quidẽ actui charitatis

non etiam habitui cōtrariat̃: charitas pfecta esse potest cū mortifero aūt ne esse quidē potest: ꝗ nequeūt cōtraria cōiungi simul ue psistere.

CIIII. Nam a supueniēte altero pelli alterꝝ tolliq; necesse ē. Quare nō dubiū fuerit charitatē posse mortifera uel una culpa auferri atq; amitti. minui aūt nunꝗ̃: modo extet. sicut nec lampadis quidē ignis cui illa cōparat̃ cessat ascēdere ꝗ̃ diu extat: tā&si nisi quis malicia labat̃ cito resipiscit: in eoq; nō multo post recupat̃ charitas: quæ quōdā in negāte beato Petro potius sopita dicit̃ fuisse ꝗ̃ extincta.

CV. Nā aut errore ignorātia ue: aut infirmitate fragilitate ue: aut deniq; astu studio ue peccat̃. Sed primū illud peccādi genus ueniā facilius meret̃ ꝗ̃ secundum. Terciū aūt uix meret̃: nō ꝗ nequeat: sed ꝗ uel nunꝗ̃ uel rarissime quidē uelit. Id enī maliciæ ꝓpriū esse solet ut peccatū negari malit ꝗ̃ fateri: tueri ꝗ̃ emēdare: emori deniq; ꝗ̃ pœnitere.

CVI. Verꝝ ut ad rem intermissam redeamus: illud hoc loco nō nesciēdū est humanæ charitatis pfectionē in eo potius uersari: ut ꝗ̃tum ualemus diligamus. Quod sane trifariā cōtingit. Ac primū quidē hoc modo: ut ipo semp actu in deum corda nostra pferant̃: de illo semp cogitēt: semperq; ad illū dilectione moueant̃. Sed quoniā humana id infirmitas neq; sinit neq; potest. necesse

est fateamur hoc pfectionis genus in patria esse foreq; tantummodo. Alteꝝ uero genus est: quod & si hic possibile uidetur: nõ tamen est oĩbus charitatem habentibꝰ cõmune: ut cum quispiam cæteris neglectis rebꝰ præter eas q̃s necessario postulat natura: omne studium: omnemq; diligentiam in dei cõfert obsequiũ ac cõtemplationem diuinarum rerum. Tercium autem est pfectionis genus: quod quidem habentibꝰ charitatem cõmune est omnibus: ut cum quis ita quidem habitu suum in deo cor locauit: ut nihil agat: nihil uelit: nihil cogitet: quod diuinæ quouis mõ dilectioni possit esse cõtrarium. Ex tribꝰ igitur his generibꝰ id solum plane pfectum & dici & esse cõstat: quo in patria fruemur. Atq; ideo (ut istam tandem quæstionem absoluam Aemyliane.) nõ augeri illud posse: q; (ut inquit apostolus.) deus ibi sit in oĩbus omnia. Duoꝝ aũt reliquoꝝ quæ huius uiæ uitæq; dicunt̃: & si alteꝝ ẽ altero pfectius. neutꝝ tamen ita simpliciter pfectũ est: quin charitas crescere semp queat & augeri.

CVII. AEMY. At ista omnia ppendenti mihi uident̃ esse quidã in charitate gradus. HAEDVS. Sunt utiq; quãdoquidẽ in huic contrariis peccatis gradus quoq; esse nõ dubiũ est. Vt enĩ (quẽadmodum ante dixi) suggestiõe in primis: tũ delectatiõe: deniq; cõsensu ueluti tribꝰ ad peccatũ gradibꝰ puenĩt: ita ipsius quoq;

peccati præter eas de quib⁹ ꝓxime diximus. tres existũt differẽtiæ: q corde: facto: consuetudineq; peccat̃. Verum his omnib⁹ in gradib⁹ quo magis ꝓcesseris: eo grauius scelleratiusq; peccaueris. Nec aliter quidem fit in gradibus charitatis. In quibus item quo magis quis profecerit eo promptior ac feruentior efficitur: summæq; illi ꝑfectioni propinquior. Tres autem eos esse ex Augustini uerbis non difficile colligitur. Inquit enim sup̱ epistolam Ioannis primam. Cum fuerit nata charitas: nutrit̃. Nutrita uero roboratur. roborata ꝑficitur. Sed cum uenerit ad ꝑfectum: dicit cum apostolo. Cupio dissolui & esse cum christo. Postq̃ igitur charitas diuinitus infusa est nata: id est ab homine suscepta: nutritur ac fouetur: ne forte corruptionis quid contrahat. Qui sane gradus est incipientium: quorum maxime studium in peccati desertione oppugnationeq; uersatur. Nutrita uero charitas fotaq; roboratur. Qui gradus est secundus: & potissimum ad eos pertinet: qui maxime student ut se in bono proficientibus augeat̃ charitas: roboreturq; crescẽdo. Tercius autem gradus est eorum qui iam roborati perfectiq; id maxime curant: ut deo adhæreant: eoq; fruantur. Sed quemadmodum hi ꝓficere contendunt nihilominus: q̃q̃ ut adhæreant deo magis enituntur. ita incipientes quoq; ac proficientes: tam& si idipm̃ quærere & factitare solent. sollicitiores tamen circa sua quædã

studia existunt: q alteri in reiiciendis uitandisq; pecca
tis: alteri in uirtutibus parãdis: ac exercendis potissimũ
elaborant.
CVIII. AEMY. At eiusmodi cura laborq; hoĩs
quid ualeat nõ sane uideo: si nõ nisi a deo initiũ chari-
tatis pfectioq; habet. Nã & apostolus inquit ꝓpriũ nõ
esse neq; uolentis neq; currẽtis i. laborãtis enitentis ue
hoĩs: recte quicq̃ agere uel cogitare. Sed id muneris ex
misericordia dei meraq; liberalitate ꝓficisci: quippe qui
dona singulis ꝑ suo impartit̃ arbitratu. Et Iesus ipe ait
Spiritum sanctum nisi ubi uult nõ spirare. Et alio loco.
ad se uenire posse neminem: qui non a deo patre tractus
sit. Videt̃ igit̃ deus quosdam ꝑmittere: quibus gratifi
cari nolit. Quod si ita ẽ: frustra quidem his præcipit̃: ut
charitati dent operã. Dãnabunt̃ etiã iniuria: quando-
quidẽ gratia uacui id efficere nõ possunt quod mãdat̃.
HAEDVS. Et si deus Aemyliane nõ iccirco ĩiquius
aut haberi aut ẽẽ potest: q hoĩb; ĩgratis atq; prauis nul
lũ oĩo donũ: nullã ue gratiã largiat̃. (Nõ eĩ quod mera
ex liberalitate fit: id cuiq̃ debet̃ ullo mõ: atq; ideo ne ĩ-
iusticia quidẽ ẽ: nõ tribuere quod nõ debes.) quia tamẽ
ille lõge omnium clemẽtissimus uult oẽs eos saluos fore
quos fecit: utiq; grãm suã negat nemini: q̃q̃ hac tãdẽ ca
reant oportet: qui sese ad eam suscipiẽdã minus ꝑparãt:
diuinũq; aut nõ sequunt̃ aut negligũt ĩstictũ. Ex quo

fit: ut quẽmadmodum gratiam suscipientes: in illa profi
ciunt in dies magis: tandemq; si pseuerauerint: præmio
afficiunt sempiterno. sic illã spõte negligẽtes quibus ob
id ipm ea recte a deo iusteq; subtrahit indurant in ma
lis: fiuntq; ut scelerum ira quoq; indeficientium suppli-
ciorum serui. Non igit existimãdum est quæ opposui-
sti ea uel ab apostolo uel a Iesu iccirco esse dicta: ut in
telligeremus deũ nõ nisi quibusdam gratificari: qui tan
ti fecit humanũ genus: ut p illo pperi uoluerit christum
suum. Sed ut disceremus hominẽ nisi deo inspirãte ne
cogitare quidem bonum posse: nedum uelle aut pficere
Quorum primum ille sine nobis: alterum nobiscum: p
nos uero ipos opatur tercium. Nõ enim efficit deus ut
nolentes: sed ut uolẽtes & fiamus & simus boni. Alio-
quin arbitrium humanum iã liberum non esset. Itaq; il
lud misericordissimi dei patris trahere nihil est aliud q̃
hominibus gratiã impartiri suam. Qua eos præueniẽdo
unumquemq; ad recte uiuendum nõ modo mouet: exci
tat: hortatur: uerumetiam adiuuat & fouet. Non igitur
quispiam damnatur: nisi uelit. Vult autem is qui diui-
næ gratiæ repugnans: deũ ipm quo nihil est amabilius:
non amat: eamq; obrem ne præcepta quidẽ eius seruan
da esse cẽset. Nunq̃ igitur pq̃iustus deus dedisset eius-
modi præcepta: nisi gratiã clemẽtissimus ante tribuẽdã
statuisset: q̃ illa seruari pficiq; possent.

CIX. AEMY. Cupio hoc loco Hæde maxime cognoscere quid appellatione gratiæ intelligendum sit. Nã ueteres in quibus est Cato ille Censorius malam gratiã ꝓ iniuria uitu patiõeq; dixerunt HAEDVS. Existimo Aemyliane omne donum dei recte gratiam uocari: q̄ ille (ut ante diximus) & si hoĩbus nihil debet: tamẽ ne suspicãtib; quidẽ nobis sæpenumero beneficia largit̃ & multa & magna. Sed ea gratiæ peculiari proprioq; noĩe appellãda esse sentio: quæ ad animũ magis spectãt q̃ ad corpus: ut præclaꝶ ingeniũ: ut mẽoria singularis: ut sapĩa sciãq; & uirtutes oẽs: e quib; illã de q̃ loquimur facile omniũ esse maximã: semꝑ est a nostris iudicatum. Nõ enim uideo quid homini salutarius ab immortali deo potuerit cõferri q̃ charitatẽ: quæ nos illi & gratos efficit & cõiungit. Eadem igitur nimiꝶ aut gratiam summam esse: aut ab hac non abesse dixerim. AEMY. Sequit̃ aũt isto mõ: ut qui diligit is iã gratiã diuinã charitatẽ ue accepit.

CX. HAEDVS. Ita sane si tamen quæ charitate sunt diligẽda: ea quẽadmodũ diligẽda sunt: & diligit & amat. AEMY. Equidẽ nõ deũ mõ: ueꝶ etiã ꝓximũ diligẽdũ esse cõstat. Sed quæ ꝓximitatis appellatõe intelligant̃: ea nõ oĩo scio. HAEDVS. At Augusti nus quatuor esse inquit: quæ diligi oporteat. Vnũ quidem (id quod supra nos existit) deũ. Alteꝶ uero: quod

nos sumus. Tercium quod iuxta nos i. ꝓximum. Ac postremo quod infra nos ē corpus nostrum. Cum enim ea quæ ex charitate duciẽ amicitia sup beatitudīs cōmunicatione fundata sit: utiq; deus a quo est beatitudo: diligẽdus ē in primis. Deinde ii qui sunt beatudinis participatione coniūcti. Extremū aūt hoc cōmunitatis genus duplici de causa diligibile & uideri & esse potest: uel ꝙ unū est nobiscū: eaq; rōne se quisq; diligit: uel ꝙ nobiscū in societate beatitudinis uersaẽ. Quod quidem ad eum ptinet amorem: quo erga proximos cum homines: tum angelos affici debemus. Proximos autem homines dicimus eos: qui natura quæ a deo est: æternæ beatitudinis capaces esse possunt: & si nūc forsitan peccāt: maleq; uersanẽ. In quibus utiq; natura est ipa nō etiā culpa diligenda: quam ꝓculdubio neq; in propinquis neq; in parentibꝰ: sed ne in semetipo quidẽ ferre quisq̄ debet: ac non maxime odisse. Quare cum christus iubet ut inimicos etiam amemus. ita quidem iubet: non ut id quo nos prosequuntur odium: eos ue tanq̄ aduersarios hostesq; diligamus: quod quidem iniquum esset ac nefarium: sed ut dolendo ꝙ tales sunt: eorum tātummodo naturā uel in genere amemus. Nō enī a ꝓximi dilectione illa generali inimicū excludere nobis licet. Vt cū exempli gratia: aut ꝓ christianis populo ue ꝑcamur aut aliquod impẽdimus beneficiū reipublicæ. Nā si tum

huiusmodi beneficiũ & dilectionis signũ etiã inimicis exhibeamus. Est id quidẽ saluti nostræ nõ utile solum: sed etiã necessariũ: ne si forsitã eos putaremus excipien dos (id quod ad libidinẽ uindictæ nõ dubiũ esset ptie te) mox cõtra dei pceptũ ultionẽ in eos nõ tã optasse q̃ quæsisse uideremur. Verũ enĩuero nõ necesse ẽ: ut seor sum aptecq ostendamus inimicis quæuis indicia significationesq charitatis: q̃q̃ hoc erga eos animo semper simus oportet: ut illis ipis necessitatem ppendentibꝰ subueniamus. Ac hosti quoq nõ admodum egẽti benefacere: homĩs & magnanimi esse censeo & pfecti. Quippe qui nõ tam acceptam iniuriam esse obliterãdam: q̃ inimicum ad sui dilectionem alliciendum: sibiq recõciliãdũ existimauerit. Sunt igit̃ oẽs hoĩes diligẽdi: qui hac in uita uersant̃: si etiã fortasse nobis eorũ quidã aduersent̃. Sed deo cõtrarius: ne ppiquus quidem ẽ amãdus. Est inquã is odio habẽdus magis: nõ q ppiquus familiaris ue sit: sed q ĩ deũ peccet: nosq fortassis ad peccatũ trahere conet̃. Huic itaq nõ tã parẽdũ obsequẽdumq nõ est: q̃ obiurgatõe factoq si expediat repugnandum.

CXI. AEMY. Assentior quidem. Sed illud admodum me mouit Hæde: q angelos dixeris nobis esse proximos. Nã & si participes sunt eius quam optamus omẽs beatitudĩs sempiternæ: quoniã tamẽ illi & specie a nobis absunt & natura: neq nobiscũ uiuũt: neq cerni

deniq; a nobis ualēt. nō uideo quid amicitiæ quæ charitatis est ꝓpria: inter nos atq; illos esse cōtrahi ue queat: eamq; obrem ne ꝓximitatis uestigium quidē ullum.
HAEDVS. At cū recte ꝓximi dicant̄ nō ii modo: in quos a nobis benignitatis aliquid cōfert̄. uerꝫ ii quoq; qui tū obsequia nobis præstāt: tū beneficia: quis dubitat sanctissimos beatissimosq; angelos rite ꝓxīos a nobís debere & dici & haberi: quādoquidem nos in primis amāt: ꝑmultaq; sæpenūero humano generi officia impendūt misericordiæ: hoc ipm instruēdo: custodiēdo: tuēdo: plurimisq; de malis eruēdo. Qua certe significatione amicitiæ nulla (ut reor) esse potest neq; aptior neq; maior. Et si uero illi a nobis natura speciēq; differūt: nō tamē cōmunitate fœlicitatss. Erimus eī in cælo post resurrectionē illis nō dissimiles: æternæq; beatitudīs societate cōiuncti: q̄q̄ hic quoq; cū his ipis secundū mētē rōnēq; cōmunicamus: uiuimus. & eos quodā mō sed imꝑfecte quidē intuemur & contemplamur: quos in patria nimirꝫ ꝑfecte plāeq; uidebimus: si deū etiā ipm (ut euāgelista Ioānes inquit) haud aliter q̄ est cernemus.
CXII. AEMY. Vereor ne isto pacto sit dicendū demones quoq; a nobis esse diligēdos: cū præsertim & hi angeli existāt: nec a boīs illis beatisq; spiritibꝫ quicq̄ eos separet præter culpam: quæ certe sicut peccantium hoīum odio habēda est: nō eorꝫ etiā natura. Sūt quoq;

nobis sæpenũero & utilitati & lucro: ꝗ hoꝝ tentatio-nibꝰ atqꝫ molestia exercitati coronamur. HAEDVS Et si nõ uiciũ in peccãtibus (ut ante dixi) sed natura est diligẽda: idqꝫ tãtisper: dũ illa beatitudinis æternæ parti ceps fieri capaxqꝫ esse potest. postea tamẽ nõ uideo cur diligẽdã existimemus: nisi forte queadmodum iumenta cæteraqꝫ bruta quodãmodo diligimus optamusqꝫ ꝑma-nere: tum ob gloriã diuinã: tum etiã ob humanã quan-dam utilitatẽ. Quare de demonibus æque sentiendum puto: qui neqꝫ beatitudĩs capaces: neqꝫ uolentes utilita-ti nobis esse possunt. Quæ si sequi nõnunq̃ uideatᷣ: id ex diuinæ potẽtiæ instituto atqꝫ ordine: nõ etiã illoꝝ ex intẽtu charitate ue quã nullã habẽt: accidere certum est Non enĩ queũt nobis boni quicq̃ aut optare aut uelle: sed (id quod eoꝝ est propriũ) inuidere: insidiari: obesse. Quãobrem nobis ne amicitia quidẽ ulla cum illis esse potest.

CXIII. AEMY. Veꝝ si expꝛia tum beatitudĩs tum rõnis amare nõ tenemur: ꝗ erga nos charitate ne-queũt moueri: maxĩe aũt ea quæ nobis ꝑiculo existunt: & obesse solẽt. uelĩ explices q̃ de causa corpus hoc no-strum quod q̃rto posuisti dilectionis loco diligendũ sit a nobis: quos redamare nullo pacto potest: ut omittã ꝗ nõ modo nõ paret rõni: uerũetiã refragatᷣ: eãqꝫ ob rẽ as-sidue nobis ẽ: & ꝑturbatiõi & cladi. HAEDVS. Et

si corpus Aemyliane nõ negat̃ diuinæ fruitiõis expers
ꝙ deum neqꝫ cognoscere neqꝫ amare potest. his tamen
quæ ꝑ illud opamur: ad ꝑfectam illã dei fruitionẽ cum
uenimus: ex aĩa beatitudo quædã redundat ad corpus:
quod tũ efficit̃ ĩmortale manetqꝫ ĩcorruptũ. Itaqꝫ ĩ hoc
(ut ẽ ante sæpe dictum) nõ cõcupiscẽtiã: nõ culpã: nõ cor
ruptionẽ debemus sed naturã diligere: cuius seruitio in
iis quæ ꝑtinẽt ad deum uti certe possumus. Nõ igit̃ no
bis dominabit̃ nec obstabit: si charitate instructi illud
euagari nõ sinemus: cogemus aũt parere subesseqꝫ rõni
In quo quidẽ certamĩe maxĩa coronæ nostræ rõ uersat̃.
Neqꝫ uero id amare nõ debemus: ꝙ ab eo nõ redama-
mur: quandoquidẽ istiusmõi rõ in ea tãtummodo locum
habet quæ ad alterꝫ: nõ etiã quæ ad seipm̃ referẽt̃ amici
tia: siue id secundum aĩam ĩtellexeris: siue secundum cor
pus: q̃q̃ in amore sui uidet̃ quoddã maius esse amicitia
Cum eĩ hæc eo cõficiat̃ amore quẽ ad alium habemus
amor autẽ nostræ huiuscæ unionis initium radixqꝫ sit
atqꝫ forma. Amicitiã eĩ ad alios iccirco habere dicimur
ꝙ erga eos haud aliter afficimur: ac erga nosmetipos ne
cesse ẽ fateamur: id erga nos antea a nobis ipĩs esse fa-
ctũ: Quo eĩ alio mõ aut deũ plus quã nos ipos aut ꝑxi
mos tãq̃ nos diligemus: cum queat nemo nisi ex amore
sui eiusqꝫ cõparatõe plãe discere: utrꝫ charitatis ꝑcepta
illa nec ne ꝑficiat: AEMY. Perspicue id quidẽ. Nõ

ení quíspiá potest quanti alium faciat: q̃tumqꝫ amet:ni
si ex ipo se cognoscere. Atqꝫ ideo alium ne plusq̃ seipm
an æque minus ue amet. Amat igitur sese in primis.
HAE. Sed bene utiqꝫ amare (ut ante dixi) et male potest
CXIIII. AEMY. Scio id quidē: sed ē nūc de cha
ritate sermo. HAE. Placet istud nimiꝝ et gaudeo pri
mum: ꝙ & me attente audias & ediscas. Deīde ꝙ uideā
me hactenus nihil frustra potuisse dicere. Sed qui se ipē
nō diligit: ne deū quidē amat. Cupit aūt quisqꝫ se saluū
& beatū fore. Quē certe hoīs affectū ex sui amore nasci
cōstat. Cōsequēs igit̃ sit oportet: ut qui se amat deū quo
qꝫ amet: ī quo beatitudīs rō summaqꝫ uersat̃. AEMY.
Porro nō istinc docemur deū (id quod paulo ante dixe
ris) plusq̃ nos ipos: sed æque potius a nobis ēē diligēdū.
CXV. HAEDVS. At nō mō sacraꝝ auctoritate
litteraꝝ: uerꝫ etiam rōne colligere ualemus: quēadmo-
dum charitate quæ diligenda sunt: ea possimus debea-
musqꝫ diligere. Hac eī ī re seruari ordinē quendam ne
cesse est: quandoquidem ubi prīcipium est aliquod: ibi
quoqꝫ ordo aliquis sit oportet. Nā ī ordīe quēdā prioris
posteriorisqꝫ modum īcludi constat. Prīcipiū āt dilectio
nis sicut & btītudīs cū ī deo sit: ꝓpter quē diligunt̃ quæ
cunqꝫ charitate diligunt̃. ea certe oīa manifestū ē ad deū
ueluti ad prīcipiū referri. primū itaqꝫ nō ab re mādat̃: ut
deū ipm ꝓpter se toto ex corde diligamus. Ex quo plāe

intelligit̃: eum sup̃ omnia diligi oportere. Mandat̃ de-
inde ut ꝓximũ quisq; ac ipm̃ se amet. In quo quidẽ suũ
amorẽ dilectioni ꝓximi præferri nõ dubiũ est. Alteri eñ
q̃ sibi ꝓximior est nemo. Præterea si (ut Ioãnes inquit)
animã .i. hãc corporis uitã ꝓ fratrib; ponere debemus.
illud haud dubie colligit̃: magis ꝓximũ a nobis q̃ no-
strum hoc corpus esse diligendũ. Postremo si (ut ait apo
stolus) oẽs sunt iuuãdi: sed ii præsertim qui nobiscum ea
dem in religione uersant̃: si deĩde uitupandus qui suo
rum curã: maxime aũt domesticoꝶ negligendã putat.
proculdubio cõicit̃: oĩbus ex ꝓximis eos magis esse di
ligendos: qui & meliores sunt & nobis cõiunctiores. Si
enĩ dilectiõis (ut ante diximus) primũ est initiũ deus: a
quo in nos charitas diffundit̃: sumusq; nos alteꝶ: qui
diligimus necesse est ꝑfecto maiorem ibi dilectionis in-
ueniri affectum: ubi ad utrumuis hoꝶ magis quis in-
tenderit principioꝶ.

CXVI. Et si igit̃ æque nobis sunt amãdi omnes:
quãdoquidem oĩbus oportet nos optare summum illud
bonũ .i. beatitudinem illã sempiternã: ad quã charitas ꝑ
ducit non tamen ꝓhibemur quin amicis ac necessariis
quos nobis cõciliauit ipa natura: optare maxime possi-
mus: ut cæteris cũ meliores fiãt: tũ fœliciores. AEMY.
Quid si alius q̃ ꝓpĩquus familiaris ue melior extiterit?
Vtrũ alteri ꝑferendũ censes? HAEDVS. Equidem

cũ ad charitatẽ maxime ptineat:ut uelit dei iusticiã ser
uari:q̃ quidẽ particeps beatitudĩs fiũt magis ii qui sunt
meliores.utiq; his ipis debemus q̄ deo ꝓpiquiores sunt
maius uelle bonũ.i.beatitudĩs maiorẽ potioreq̃ gradũ:
q̃ nostris uel domesticis uel necessariis: tã&si nos decet
nostraq; interest:ut nobis qui sunt naturali origĩe con
iunctĩ:eo magis diligamus q̃ cæteros:tũ q̄ duce natura
nostros affectu ꝓsequimur intẽsiore.(Cupidiores enĩ su
mus ut hi summũ illud bonũ assequanẽ: quod tamen
oẽs assequi optamus:q̃ ut alii meliores maius bonũ.) tũ
q̄ bonitas q̃ cæteri deo cõiungunẽ: & accedere quidẽ
ac recedere:& augeri minuiq; potest.nostri aũt sangui
nis ꝓpinquitatisq; connexio:nec a nobis discedere: nec
euelli ullo pacto potest.Sed ne illud quidẽ omiserim:q̄
erga reliquos hoĩes uno tãtũmodo amicitiæ genere affi
cimur:quæ charitas ẽ.erga nostros uero præterea plurĩ
mis:q̄ alius nobis cõsanguineus ẽ:affinis ue:alia cõiũx
alius cõciuis:familiaris alius:& si quæ sunt aliæ cõiun
ctionis causæ:quæ quidẽ multæ repiunẽ:quib; amicitia
cõtrahi facile & honeste solet: q̃q̃ horum singulis sua
sunt tribuẽda: ac dilectionis erga queq; ita quidẽ ẽ ha
benda rõ.ut in quoq; amicitiæ genere eos qui ad quod
uis genus ptinẽt potissimũ diligamus.Itaq; ut iis quib;
ipa nos generis origo sociauit parẽtib; ac ꝓpiquis cæte
ris ꝓ cõiunctionis gradu plus dilectiõis:plusq; honoris

atq; opis impendere debemus. ita iis etiã quibus aut res publica nos coniunxit aut militaris. Nam in iis quæ ad ciuilem societatem cõiunctionemq; ptinent: magis utiq; conciues q̃ cæteri in bellicis autem rebus plus cõmilitones diligendi sunt.

CXVII. AEMY. Non uulgaris illa quoq; quæstio uidetur: quis ne debeat magis liberos diligere q̃ patrem. De q̃ quid sentias: ex te maxime scire cupio. Fuerunt enĩ qui opinarentur filios diligendos magis: q, ut parentes impellente natura plus amant liberos: q̃ ab his amentur. ita quoq; his ipsis benefacere ꝓniores soli citiores q; sunt q̃ suis ipsi parentibus. Quam quidem ad rem confirmãdam: patris nostri dei assiduã summamq; erga nos benignitatem afferebant: q̃ certe cõstat quãti nos faciat: quos etiã filios appellare nõ dedignat̃: neq; pe ut tã familiari: tãq; suaui noĩe animati: & haberi tales & esse studeremus. HAEDVS. Si ea Aemyliane respiciamus quæ amantur: nõ dubiũ est quin id magis diligendũ sit: quod & boni maiorem habet rõnem: & similius est deo. Quare parentum dilectionem existimo dilectioni ante ponendam esse liberorum: q, respectu principii atq; originis: parentes a quibus sumus diligere maxĩe debemus. In quo certe & eminẽtioris boni & deo similioris rõ uersat̃. Sin uero amãtẽ respicere cõsiderareq; ualemus. utiq; quod ẽ huic cõiunctius: id ab eo magis fa-

ciliusq; diligi cõstabit. Cum igiť liberi existant aliquid parentum: nõ etiam parentes liberoꝝ. Ac deĩde habeãt parentes noticiam filioꝝ potiorem q̃ hi parentũ. Cũq; liberi a parentibus amenť diutius: q; & si uix natum filium pater amat. hũc tamen ille nõ nisi longo post tempore & agnoscere incipit & amare non negãdum est: parentum amorem erga liberos q̃ horum erga illos esse tum maiorem: tum fortiorem. Omni igitur hac de re ita sentio: originis acceptorumq; beneficiorum ratione: patrem a filio sic diligi oportere: ut is illum uereatur: ut colat: ut tueatur: eiq; demum quauis in necessitate constituto: succurrat magnopereq; prouideat. Quæ quidem officiorum genera omnia præter honorem atq; cultũ deo tantummodo parentibusq; debitum: in filios multo magis multoq; diligentius pater conferet: artioris coniunctionis causa. Magnam autem esse naturæ uim pietatẽ q; in parentes: ex eo intelligi plane potest: q; plerosq; uidimus ꝑmagnas sæpenumero iniurias & liberorum & suas fortiter æquoq; aĩo tulisse: parentũ aũt quos nõ ad modũ amarent: ne minimas quidẽ ferre potuisse. Sed tamen opinor eũ qui reos capitis haberet & parẽtes & liberos: si ei optio dareť: ereptuꝝ e morte liberos: ꝑsuadẽte naturæ uinculo maiore: parentes relicturum.

CXVIII. Ac nõ idem fortasse de uxore dixerĩ: q̃q̃ iuxta Genesis testĩoniũ: parẽtes a nobis reliquẽdi sunt:

ut adhæreamus uxorib9. Quod quidē nō ita intelligen
dū puto: ut parētes deserantᵉ oīo: quib9 nimiꝝ filius &
honorē debet & officia pterea plurima: sed ut illis a se
tantūmodo seiūctis nō etiā reiectis: cohabitet copuletᵉ qꝫ
uxori. Quāuis igiᵗ dilectio parentū eminētioris cuiusꝯ
dā boni rōne originisqꝫ gratia (ut pdiximus) dilectioni
uxoris ppponēda sit. intensius tamen diligi uxor solet cō
iūctionis causa. Vno eī in corpore duo esse uersariqꝫ di
cuntᵉ. Sed tamē hoc ipo licet cernere parētes q̃ uxorem
magis esse diligēdos. Nā cū pxioꝝ dilectionē præferre
debeat suo quisqꝫ corpori: interqꝫ pxios lōge magis sint
parētes diligendi. restat uxorē parentib9 nō æq̃ri posse
quā utiqꝫ maritus suū ueluti corpus amare debet: nō eti
am pximis ante ferre. parētib9 aūt multo minus. Sed tā
ta uis ē cōsuetudīs atqꝫ thori: ut neuter cōiugatoꝝ que
at alteꝝ nō maxīe diligere: si psertim cōiunctione mu
tua lætentᵉ: q̃q̃ eiusmodi amor qꝫ ex uoluptate potissi
mum oriatur: quid cū charitate habeat cōmune: ne cogi
tare quidē scio. Quāobrem illū excusare malī q̃ pbare.

CXIX. AEMY. Non intelligo istæc ænigmata.

HAEDVS. Quænā? AEMY. Qꝫ iugalē amorē
excusare maius q̃ pbare: q̃si in uxore hoc digna noīe
nō sit alia diligēdi causa q̃ cōsuetudo illa thori maritis
q̃notissima: quā ego ad amādū uxorem uictissimā esse
statuo: nulliusqꝫ frugi. HAEDVS. Video quorsum

iturus es. Sic eñ intẽdis nõ uxoris formã tãtũ & uenustatẽ uenereãq; illã uoluptatẽ amandã: ut fieri in scortis solet: q̃tũ pudicitiã: ingeniũ: mores oẽmq; uitæ sanctissimã integritatẽ. AEMY. Ita ẽ Sed & aliud dicere uolui HAE. Quid. AEMY. Q2 eo potissimum uxor nobis charissima esse debet: q matrimonium nõ a natura sed a re2 oĩum et naturæ parẽte deo inuẽtũ institutũq; sit: ubi & naturæ citra peccatũ satisfieri possit: & liberi parentũ simulacra gigni. Quæ rõ tantũ affert in uxorẽ beniuolẽtiæ & amoris: ut in societate cõmunioneq; pietatis hõestiori loco esse debeat: neq; opus sit tua ista dep̃catiõe. HAE. Vt ita sit: nunq̃ tamẽ abduci possum: ut parentum pietati non posthabendus sit uxoris amor. AEMY. Sed ne illa quidẽ parua quæstio est. Vter parentũ plus a liberis amari coliq; debeat. Cum eñ hi corpus accipiant a matre: ab hacq; amentᷣ plurimum: q & pregnãs illa multo angore diuturnaq; corporis afflictatione atq; molestia: & pariẽs inaudito incredibiliq; dolore: ac deniq; alens fouẽsq; liberos: assidua tũ defatigatiõe: tũ erũna uexetᷣ: easq; ob res sola magis filios agnoscat. Ea eñ oĩa in patre cessant & sunt nulla quid obstare potest: quin matrẽ liberi plusq̃ patrẽ diligere cogantᷣ. HAE. At illud certe obstat: q cum parentes ueluti principia quædã diligantᷣ originis naturalis. habet tamen principii rõnem pater excellentiorem. Est eñ ille ut

principium quoddã agens: mater autem deinde ut pati-
ens quoddam: materiãq; corpori formãdo suppeditãs: q̃q̃
informẽ. Taceo q̄ nonnulli tantum maris semen quod
græci sperma uocãt: nõ etiã fœminæ: in hoĩs generaturã
cõcurrere atq; adesse uoluerunt. Formatur ãt corpus ea
uirtute atq; ui: quã patris in semine latere cõstat: quæq;
tam&si rõnalem nequit animam creare: quod dei qui-
dem est opificium. materiam tamen illã corporalem ad
eiusmõi formæ susceptionem p̃parat ac disponit. Gene
ratõis igiẽ rõne pater est diligendus magis: q̃uis ea spe
cie amicitiæ qua nostri studiosissimos amantissimosq; di
ligimus: plus eum qui erga nos maiore: q̃ qui minore di
lectione labore ue affectus est: amare teneamur. Sed ta-
men has omnes propinquorum inter se cõparatões in-
telligi oportet: cum ꝑ se quæriẽ: uter altero magis secun
dum naturam diligendus sit: nõ etiam secundum mores
CXX. Potest enim inter eos tãta esse uirtutis ma
liciæ ue distantia: ut eiusmõi amicitia facile uel minu-
atur uel soluaẽ: eamq; ob rem accidat: ut qui secundum
naturam plus amandus esset: is peccato faciente aut mi-
nus amari: aut ne amari quidem: nisi forte ꝓpter deum
mereaẽ: quandoquidem ꝓpterea inimici quoq; diligen
di sunt. Quod profecto dilectõis genus eo est meriti po
tioris: quo ad inimicum q̃ ad amicum diligendum ma-
iore quisq; nisu difficiliusq; duciẽ: cum præsertim Iesus

noster clamet in euangelio: mercedem iis deberi nullam qui amicos amāt. AEMY. At durum id uidetur: ut qui inimicus nos oderit: amico diligenti anteponamus: cum præcipue quod melius est: id quoq; deo magis gratum existat: atq; iccirco pferendum sit. Quis enī dixerit amicum nō esse īimico meliorem? Immo uero quis hunc nō malum: qui oderit: illū qui amet esse bonū uirum. HAEDVS. Si secundum charitatem Aemyliane cōsideremus nullā pter deum esse pximi diligendi rōnem. utriq; dilectio pemineat inimicorum: tum q alia q̄ deus diligendorum amicorum rō esse potest: quod non idem est in diligendis inimicis: quos certe nō aliā ob causam q̄ pp deum diligere iubemur: tum q tam& si pp deum forsitan utriq; diligunt. diuina tamen illa uis quæ animum humanū extēdit ad remotiora. i. ad inimicorum usq; dilectionē nimirum eo ostendit fortior: quo p eā īplemus difficiliora. Nā uirtutē etiā ignis maiorē eā esse dicimus ac fortiorem: quæ uel calefacit remotiora: uel minus arida: minusq; cōbustibilia īuadit & absumit. Sin uero diligēdorū hoīum erga nos affectū moresq; spectabimus: nō nego nostrā ī amicos dilectionē q̄ ī inimicos esse & feruentiorē & meliorē. Nō eī aliter charitas q̄ ignis agit: cuius ē ppriū: ea fortius uehemētiusq; apphēdere atq; adurere: quæ pximiora sunt minus ue repugnātia: q̄ ea que sunt his cōtraria. Nō igit domini Iesu sic accipiendum est

præceptum atq; sñia: ut si amicos diligemus. nõ ꝓpterea
gratũ deo faciamus. Sed tũ demum cũ aut hos nõ ꝓpter
deũ sed aliã ob rem: aut ita eos ipos ꝓpter deum existi
mabimus esse diligendos: ut nõ etiã ĩimicos diligamus.

CXXI. AEMY. Recte tu quidem hac de re (ut
opinor) iudicas. Sed illud cupio: ut quãdoquidem ea ex
plicauisti quæ charitate sunt diligenda. quemadmodum
id quoq; faciendum sit: enarres. HAE. Sed quid ego
enarrẽ: cũ q̃ aptissime & in lege ueteri p̃cipiat᷑ et legat᷑
in euãgelio: in primis dominũ deũ nostꝝ toto corde to
taq; aĩa: tota etiã mente ac uirib; oĩo oĩb; a nobis esse
diligendũ. Deinde ꝓximũ quẽq; nostꝝ haud aliter ac
nos ipos? AEMY. Et audiui id hæde sæpius & legi
Sed tã& si dei p̃ceptum nõ impossibile factu putandũ est
nõ tamẽ uideo quo id pacto ĩpleri plãe queat. Nã cũ in
cognita nequeant amari: a nobis aũt deus nõ oĩo cog-
nosci possit. Id eĩ esset illũ iam cõphẽdi potuisse. cũq;
amor unio sit quædã: nec cor ualeat humanũ deo peni
tus uniri: quippe quẽ nostro nõ dubiũ ẽ corde existere
incõparabiliter maiorẽ. Nec deniq; non absurdũ sit di
cere tãtũ ab hoĩe diligi deũ posse: q̃tũ se ipe deus dili-
git: quẽ a sese ꝓrsus pfecteq; diligi pspicuũ est. hoĩ ꝓfe
cto ĩpossibilis uidet᷑ plẽa illa erga deũ pfectaq; dilectio
HAE. Ne istud quidem haud satis pacute. Sed cum
inter amãtem amatumq; ueluti quoddã mediũ esse dile

ctionem intelligamus.nõ ab re uidet̃ ista ipa de quæsti one trifariã disputari ac definiri posse. Si eĩ oĩfariũ pfe ctũq; hunc diligẽdi modũ dilectã ad rẽ putabimus esse referẽdũ utiq; sic fuerit a nobis diligendus deus: ut quic quid ad eũ ptĩet: id totũ diligat̃. Sin uero ad diligentẽ maluerimus eiusq; referre modũ. certe hoc quoq; pacto diligi deus poterit oĩo. Quod quidẽ fit: cũ (ut est pceptũ) tota eũ ui quisq; diligit. Id ãt ego sic accipiẽdũ cẽseo: ut oẽs aĩ potentias: ut affectus oẽs: ut appetitũ sensusq; cor poris: ac quicquid ẽ uiri reliquũ: hic ad dei ordĩet amo rem: eiq; subiiciat. Qꝝ siquis modũ diligentis hoĩs existi mauerit deo esse cõparãdum: nimirũ rem ĩnanẽ atq; im possibilẽ aggrediet̃: coget̃q; tãdẽ idipm negare: quod tu quoq; pxime recteq; negabas. Cũ eĩ omne bonũ sit di ligibile natura: idq; q̃to est melius: tanto diligibilius sit oportet. quis nõ uideat deũ: cuius infinita ẽ bonitas: esse utiq; infinite diligibilẽ: atq; ob id eũ a nemine in infini tũ amari posse: quãdoquidẽ hoĩs uim oẽm naturalẽ in fusam ue nõ infinitã esse cõstat. Sed tamen (ut dudũ di ximus) fatendũ est deũ a nobis hac in uita pfecte dili gi nõ posse: q; & aliquid semp adsit cõcupiscẽtiæ: quod frenari oporteat: & apta illũ cognitõe cernere nequea mus: q̃q̃ si diligimus utiq; sequit̃: ut ãte cognouerimus cognoscamusq;. Præsupponit eĩ dilectio cognitionẽ: sed eã quæ creatis incipiẽs a reb; : tãdẽ in deũ ipm tãq̃ earꝝ

in auctorē tēdit. At cōtra dilectio a deo ueluti a ſupmo ultioq; fine initiū ſumēs: ad nos delabitᷣ: cuius maiorem hic eſſe ui q̄ cognitōis: manifeſtū eſt. Nō eī quod uidemus ſcimus ue: ſed quod credimus ꝑſuademuſq; nobis: id ſpamus & amamus. Cū uero plēa fuerit ꝑfectaq; cognitio: id quod in cæleſti btāq; illa patria ſemel eſt futurꝝ. tum ꝓculdubio p̄ceptum hoc de deo plenitudine charitatis diligendo abſolute planeq; impleturi ſumus.

CXXII. AEMY. Satis quidem hac de re mihi a te factū puto. Sed ꝓximi diligendi nō minor extat quæſtio. Cū eī uulgi ſermōe illud tritū ſit: a ſe charitatis ordinē incipe: q; ſui dilectio principiū ſit eius quæ in alterꝝ cōfertᷣ: ſitq; principiū eo potius quod ipo e pricipio ꝓficiſcitᷣ. quis recte quempiā dixerit: æque debere poſſe ue ꝓximū diligere: ac ſe ipē: cū ꝑſertī ſeſe quiſq; nō etiā ꝓximū diligat natura? HAE. Ego cū cōſidero iſtiuſ mōi p̄cepto & diligendi rōnē & dilectōis modū cōtineri: nequeo negari id q̄ cōuenietiſſime datū eſſe. Illud eī oſtēdit ſuadetq; rō: ut oēs hoīes diligamus: q; & ꝓximi noſtri recte appellentᷣ & ſint: cū pp naturalem diuinā q; imaginem: tū pp glorie capacitatem. Nihil āt refert utrū ne quis dicatᷣ proximus: frater: amicus ue. Quæ ſane noīa in lege ſæpe uſurpantᷣ. His eī oībꝫ appellatōibꝫ idem ſignificatᷣ: indicatᷣq; ꝓximitatis gradus. Exponitᷣ quoq; dilectōis modus cum dicitᷣ. Sic dilige ꝓximū tuū

ut teipm. Quod profecto nõ ita ĩtelligi oportet: ut proxi
mũ quis æque ac se diligat: sed ut similiter: idq; trifariã.
Ac primũ oĩum: ut sicut pp deum sese quisq; diligit: sic
proximũ diligat nimirũ pp eũdẽ deũ: quo eiusmoi dile
ctio sancta sit. Deĩde ut ꝓximo in boĩs nõ etiã in malis
quis aut assentiat̃ aut cõdescẽdat: queadmodũ in bonis
tãtummõ satis sibi facere quisq; debet: eoq; pacto recta sit
erga proximũ iustaq; dilectio. Postrẽo ut nõ suæ uel uti
litatis uel uoluptatis causa proximũ quis amet. Sed ut si
cut sibi ipse bonum & cupit & optat. sic quoq; bonum
proxĩo cupiat atq; optet: eaq; rõne nõ ficta sit eiusmõi
dilectio: sed uera. Qui eĩ proxĩo blãdit̃ assentat̃q; cap
tãdæ utilitatis grã aut etiã uoluptatis: is sane ipse se non
etiã illum diligit. AEMY. Ita prorsus existimo: q̃re
fatendũ est eũ qui sic amat nihil de deo penitus mereri
CXXIII. HAE. Quin male meret̃ potius. Simulat
eĩ. decipit etiã quod a charitate quidẽ maxĩe abesse de-
bet. Sed de amoris fine ut ꝓposuimus tãdem nõ nihil ẽ
dicendũ: q̃q̃ mãifestũ est cuiusq; rei finem esse eũ fructũ
qui inde uel sequitur uel ꝑcipi cõtingit. Quo enim frui
quisq; cupit: id magno ꝑe amat. Non ãt amaret: si nõ id
opinaretur esse bonum Expetit̃ ãt bonum: q; huic ines
se quidem fœlicitatem putant. Quæ nimirum iccirco
quæritur: expetiturq; ab omnibus: q; qui eã fuerint adep
ti: ii fœlices beatiq; nõ dicãtur solũ: sed et sint et habeãtur

tã&si nõ quodlibet bonũ efficit hoiem beatũ: sed illud tãtummõ quod uerũ optimũ pfectũq; sit. Qui quidem recte finis ẽ dictus: quoniã ꝑpter hũc cætera uolumus: eũ aũt nõ nisi ꝑpter ipm. Quãobrẽ ut hũani amoris finis: nõ alius esse põt q̃ miseria: corruptio: interitus: ꝙ quæ hõa nec uera nec ꝑpetua existunt: ea quis maxime ꝓbat & sequitur: ita charitatis nullus plane alius excogitari finis potest q̃ deus ipe a quo est: & ad quem refertur.

CXXIIII. In quo certe uno nõ mõ bonum omne sed uerũ ac summũ quoq; bonum et cõtineri et esse nõ dubiũ est. Nã si id usq̃ esse oportet: & in his mũdi rebꝫ aut inueniri aut esse nequit: ubi nihil pfectũ: nihil stabile: nihil nõ infirmũ caducũq; est: utiq; cõstat illud extra mundũ esse: eoq; in loco ac uertice: quo nihil sit eminẽtius: nihil pclarius: nihil potẽtius: nihil deniq; nec iucundius: nec fœlicius. Quod si in deum nõ cadit: quem æternum: pfectum: stabilemq; dicimus: neq; deus erit ullus: neq; summum bonum. Sed deum esse nemo negat: qui uel aliquam habeat noticiam humanarum rerum.

CXXV. Cadit igit᷑ in deũ nõ tã nomen q̃ res etiã summi boni: cũ pserti solus natura & sit & appellet᷑ bonus. Atq; iõ solus uirtutes infundẽdo efficere bonos possit: ergo & btõs. Soli ei boni sunt beati: quandoquidẽ id possidẽt bonũ: quod nequeat auferri Mali igit᷑ oẽs miseri ꝙ externis fortuitisq; bois delectati: nihil in se habent

cui cõsidere recte possint. Qualia igit̃ ista bona sunt in quit Cicero: quæ qui habeat: miserrimus esse possit? AEMY. Si ergo nõ sunt bõa: cur ita quæso appellãt̃? HAEDVS. Eam ob rem opinor: ꝙ uel a bono deo ꝓpter hoĩem effecta sint: uel a plurimis & existiment̃ & habeant̃ bõa. Quæ tã&si hoĩ ad bene uiuendũ ali quid afferri uideant̃. hũc tamẽ bonũ ꝑ se nequeũt effi- cere. Quid enim ualent exempli gratia diuitiæ sine be neficentia liberalitateq; in pauperes.

CXXVI. AEMY. Sed isto modo ne liberalitas quidẽ erit ulla: si copiæ deerũt. HAEDVS. Nõ ideo nulla fuerit ꝑfecto: nec sine sua magnaq; mercede: ꝙ & si benignitas in dãdis distribuẽdisq; facultatib; maxĩe elucet. beniuolentia tamen unde illa manat ex aĩo men teq; proficiscit̃. Nõ igit̃ minor erit: quæ affectu magna erit: quãuis alii ꝓsit nemini. Satis eĩ illi supq; ẽ: misero rũ prodesseq; omĩb; & uoluisse & semꝑ uelle: mõ adsit facultas. Quæ tamen copia propter se nullo mõ expetẽ- da est: quippe quæ nihil habeat in se ueri ac certi boni. Idemq; licet de cæteris fortunæ boĩs dicere. Quæ qui- dem habenti erũt nõ inutilia: si bene his utet̃. Sin uero male. nõ eĩ solũ nõ proderũt: sed nocebũt etiam.

CXXVII. Quare nequeo nõ mirari: ꝙ cũ capes- sendæ retinendæq; beatitudĩs una sit omniũ uoluntas. (omnes enĩ beatĩ esse uolumus) tot tamen tãq; dispares

ſint ipſa de beatitudine ſniæ. Exiſtimat aũt Auguſtinus
id accidere: nõ ꝙ beati eſſe oẽs nolĩt: ſed ꝙ ubi ſit beati
tudo nõ oẽs norĩt. Si eĩ nõ neſcirẽt nõ utiq; ab aliis in
animi uirtute: ab aliis in uoluptate corporis: ab aliis atq;
aliis alibi atq; alibi eſſe putaret̃. AEMY. Quo igit̃
mõ amãt oẽs: quod nõ oẽs ſciũt: ſi uerꝝ ẽ: nõ amari poſſe
quod neſcit̃? HAEDVS. Beatitudinem ab oĩbꝰ &
amari & quæri certum eſt. Quã iccirco omnes expetũt
ꝙ eã eſſe ſciũt: q̃q̃ ubi & quæ uera illa ſit: nõ oẽs norũt
Nõ igit̃ omnes qui beati eſſe uolũt: ſi nõ in quo uerſet̃
beatitudo: ante cognoſcãt: beati eſſe poſſunt. AEMY
Mihi uero uidetur: ne iſtud quidem cupiã ꝓdeſſe ad
beatitudinem adipiſcendam: niſi ſecundũ beatitudĩs au
ctorẽ deũ uiuat. Quod qui nõ uult. (nã nolũt plurimi.)
is certe beatitudinem negligit. Nõ igit̃ uerꝝ ẽ: oẽs hoĩes
beatos eſſe uelle. HAEDVS. Immo uero id nõ falſo
dicit̃: tam&ſi qui uolũt: nõ omẽs id efficere contendũt.
AEMY. Nempe nõ contendũt: quoniam nõ falſum ẽ
omnes beatitudinem non expetere. Quam qui expetũt
licet nonnunq̃ errent in deligendo fine boni quodcũq;
tamen opinentur bonum: id certe uolunt: uiribuſq; om-
nibꝰ ꝓſequi & adipiſci ſtudent: adeptoq; fruũtur: gau-
dent: lętãtur. Itaq; mihi uident̃ hi potius beati: qui ut
uolunt uiuũt. Hoc eĩ pacto nõ falſum erit: uelle omnes
beate uiuere: quãdo quidem omnes ita uolũt: ut quemq;

maxime delectat. HAEDVS. Etiā ne: si nō recte uo-
lūt? AEMY. Vtiq; Nā ipa nos necessitas huc cōtru
dit. Si eī aut re: minime honesta: aut honeste adeptiōe
nō ꝓbara quisquā opinet̄ cupiatq; sese beatum fore: nō
aliud quidem uolet q̄ quod optat. Alioquin eo reuolue
mur: ut fatendum sit quempiam se beatum esse uelle: sed
eundem nolle: si forte non quod uult & optat: sed aliud
uult penitus & cupit. Quo quid potest esse repugnan-
tius? quid absurdius? HAEDVS. At (ut ait Cicero)
uelle quod non deceat idipsum est miserrimum. Nec tā
miserum est: non adipisci quod uelis: q̄ adipisci uelle
quod non oporteat. Quis igitur ita cæcus est: ut dicat
aliquem ideo beatum: quia uiuit ut uult: cum non recte
uiuit? Qui profecto & si tum est miser: tamen minus es-
set: si nihil eorum quæ perperam uoluit: habere potuis-
set. Iniquo enim animo uel solo efficit̄ quis miser. Sed
multo miserior: cum mali cupiditas animi adimpletur.
AEMY. Quid igitur nos his eripiat ex angustiis?
HAEDVS. Nempe id quod & uerum est: & nemo
plāe negat omnes hoīes beatos esse uelle: idq; amore ar-
dētissimo expetere: eāq; ob rē certa quosq; cupe: nec quē
q̄ amare posse: quod oīo quid uel q̄le sit ignorat: nec pos-
se nescire quid sit quod se uelle scit. Ex quo fit: ut beatā
uitam omnes sciāt: uelīt: expetāt. Et si uero beati omnes
id quod uolunt habent: nō tamen oēs qui habent quod

uolunt: cõtinuo sunt beati. Cõtinuo aũt miseri sunt: qui uel nõ habent quod uolũt: uel id habent quod nõ recte uolũt. Nõ est igit̃ beatus: nisi qui & habet quæ uult oĩa & nihil uult haud recte. Ille quippe beate uiuit qui ui uit ut uult: nec male quicq̃ uult.

CXXVIII. AEMY. At ne is quidem uidet̃ be atus esse: si forte (id quod bonis oĩbꝰ sæpe accidit) paupꝑ tatem: dolorem: cæcitatem: exilium: seruitutem: cruciatus corporis: multaq; ꝑterea id genus quæ casus ĩportat pa tiatur. HAEDVS. Quĩ beatus esse nemo potest: qui nõ cõmoda fortũæ omnia incõmoda ue magno animo inexpugnabiliq; negligat. An nõ beatus est: quĩ nõ mõ cũ fortunæ nõ cedit blãdienti: ueꝝ etiã cũ resistit seuien ti: gaudet & lætatur? Nõ enim nescit sese nisi pugnãdo nisi reluctando: nisi deniq; deuictis fusisq; hostibꝰ non posse coronari. Quæ quidem uictoria potissimũ fortitu dine cõstãtiaq; cõficitur. AEMY. Ista igitur beatitu do in animo forsitan esse potest: non etiam in corpore. Ergo nõ omnino beatus est: qui uel corpore patitur. His enim ex duobꝰ cõstamus omnes. HAEDVS. Fateor id quidem. Nõ enim dũ in mũdo sumus: cuius mala pa timur: nisi firmissimæ cuidam spei fidentes beati sumus. Nõ igitur ab re multo ante dixi. Qui hostes uicerit: eũ nõ iã corona donatũ: sed donandũ esse. Quod quidem nõ ante fit: q̃ e mũdo quis decedat: & in cælum migret.

Tum enim gloriæ coronã immortalitatisq; consecutus: plane beatus erit. Nã ex quibus beatitudo maxime cõstat: quæq; hic esse nullo mõ possunt: ea illic (ut inquit Augustinus) erũt omnino: ut queadmodum uolet quisq; uiuat: neq; uelit: neq; possit male uiuere: nihil cupiat quod desit: nihil desit: quod desideret: quãdoquidẽ aderit quicquid amabit: nec quod nõ aderit: expetet. Fuerit enim bonum quicquid ibi erit: & summus deus erit summum bonũ: & (id quod est omniũ fœlicissimum) ita semp fore certũ erit. Quãobrem & si beati omẽs esse uolumus. nõ tamen omnium est fides: nec patiẽtiæ adiumẽtum spes: nec charitatis uirtutũ parens reliquaꝝ: quibꝫ ad fœlicitatẽ illam ueram pueniẽ. Itaq; cui hæ deerũt. summũ aliquod bonũ quo se opinet effici beatũ posse: sibi confingat statuatq; necesse est: nec aliud quidem q̃ quod ad uoluptatem corporis ptineat: & in his fortunæ bonis numeret: quæ plerisq; utiles atq; iucundæ & uidentur & iudicantur.

CXXIX. Non enim semotis ueris illis diuinisq; uirtutibꝫ quicq̃ restat quod hic amari appeti ue possit: pter corporis aut fortunæ bõa: aut ea demũ: quibꝫ hæc ipsa parari solent. Quæ si etiã beatitudinẽ quandã possessoribꝫ afferre uideant. hæc tamen nõ amplius duret necesse ẽ. q̃ illa aut iure naturæ: aut fortunæ ui tollantur: aut certe a moriẽte possessore deserant: ut taceam q; nec

labore sine maximo quærũtur: nec custodiũtur sine cura solicitudineq; maxĩa: nec sine ꝑpetuo quodã metu conseruant̃: nec sine dolore tandẽ incredibili diuturnoq; ꝑdunt̃. Nihil aũt tutum esse potest: ubi fortuna domĩatur. Quam nisi qui contempserit: supabit nemo.

CXXX. Sed ne recte quidẽ spernet: nisi qui trib; illis de quib; paulo ante dixi: q̃sq; theologicas appellãt uirtutib; flagrarit. Flagrabit aũt is ꝓfecto: qui non mõ mundũ: uerũ etiã se ipe ita spernet atq; abiiciet ut contẽni quoq; a mundo & negligat & gaudeat. Quæ quidẽ maxima sunt ĩdicia deo adhærẽtis animi. Quare summus ille euãgelista inquit: omne quod ex deo natũ esset uincere hunc mundũ. hoc est. ea contemnere quæ in mũdo bona uiderent̃. Victoriã aũt in fide maxĩe uersari. Ex quo elicit̃ eũ qui mundũ diligit: neq; charitatẽ habere neq; fidẽ: cũ præsertim charitas (ut diximus) nõ aliud sit q̃ deus. Quẽ qui amauerit. is mundũ oderit necesse est. Nõ enĩ ex duob; maxime cõtrariis alterũ amare sine alterius iniuria quisq̃ potest. Hostis igitur alterius mox fiet: ut adhæserit alteri. Nã (ut Iesus ipe ait). Qui non est mecum aduersum me est. Et Ioannes euãgelista. Qui uoluerit amicus esse huius seculi: inimicus dei constituetur.

CXXXI. Scimus igit̃ duas nobis oĩo ꝓpositas esse uias. Vnã quidẽ uirtutũ quæ dei ẽ: & in cælũ ducit.

.XCIIII.

Vicioꝝ mundi uē alterā: quæ ad inferos. Vtrā aūt deli
gere uelimus: in nostra ē potestate: q̄q̄ id haud recte pos
sumus: si nō quis sit reꝝ finis agnoscamus. Sed cū tene
amus īmortales esse aīas: quod multi etiā senserūt philo
sophoꝝ: & finē reꝝ esse summū siue bonū siue malum
boni uero auctorē & fontē deū: queadmodū e cōtra ma
li incētorē adiutorē ue homicidā illū qui peccat ab ini
tio diabolum: quiq; mūdi huius prīceps esse dicit̄. quis
hæc cogitās tā desipiat: ut malū q̄ bonū & amare & adi
pisci malit: cū præsertī bonus ille deus bonos faciat: his
q; summū præmiū .i. beatitudinē tribuat īmortalē. Alter
uero huic cōtrarius amatores mūdi: atq; ideo suos quos
blanditiis deceperit: secum ducat ad summum malum .i.
ad supplicia infinita mortemq; ꝑpetuam.

CXXXII. Sit igitur hæc in primis a peccato ab
stinēdi cautio: ut tū hos boni maliq; prīcipes: tū quid ex
utrouis cōsequi possimus: sæpenūero ante mentis oculos
cōstituamus: uersariq; patiamur. Deīde ut toto ei aī af
fectu adhæreamus ꝑ charitatē: quē summi boni largito
rē ēē scimus. Facile uero adhærebimus: si illo auctore de
licias aī (id quod & rō et natura ipa suadet) ꝓsequemur
corporis abiiciemus. Sed quis nō ītelligat ēē aīum corpo
re ꝓstātiorē lōgeq; ꝓciosiorē: cū alter īmortalis sit: alterum
mortale: Ex quo fit nimirꝝ: ut animus immortalis atq;
agilis natura immortalibus reb; sublimibusq; oblectet̄.

Corpus e cōtra ꝙ suapte natura pōderosum est terræq;
adhærens & mortale: nō ab re quidē infimis terrenisq;
rebus atq; ideo ꝑiturus facile sese dedat. Quis igit̃ nisi
beluæ similis nō potius amet sublimia ꝗ̃ infima: cælestia
ꝗ̃ terrena: immortalia ꝗ̃ ꝑitura: deū ꝗ̃ mundū.

CXXXIII. AEMY. At omnes isto mō beluæ plane sumus. Cedimus enim (ut inquis) facile corpori. Quam quidem ego rem & si ipō uideo usu nō falsam esse: ita tamen esse miror. Nā cum maior uis animi sit ꝗ̃ corporis: immo uero corporis sit oīo nulla: nisi quæ ab animo ꝓficiscit̃: ꝙ is illud uiuificet: eoq; utat̃ ꝓ uoluntate: quæ quidē in animo est: nō in corpore: eaq; libera. quid quæso causæ ē: cur nō magis faciliusq; corpori animus ꝗ̃ aīo corpus dominet̃? HAEDVS. Non una tantūmodo istius rei causa: sed plurimæ afferri solēt. Illaq; in primis: ꝙ cum ut philosophus arbitratur principium amoris a uisu sit. dubiū est nemini: quin magis diligibilia uideātur quæ oculis subiacent ꝗ̃ quæ minime. Nam illa de quib9 iā diximus inuisibilia tā & si uel intellectu cōspiciuntur: credūturq; magna & summa esse quoniā tamen ea nōdum cernimus: hisq; nōdum fruimur: facile oculorum sensuūq; cæteroꝝ iudicio atq; ui discedimus ab illis: trahimurq; ad uisa: ꝙ ea nobis similiora ꝓximioraq; uideantur. Nā his oblectari maxime solemus. Altera causa est: ꝙ futuris bonis præsentia ce-

dere uix possunt. Rarius enĩ inuenit̃: qui quod habet id cõmutandum putet: quæ sunt aliquando futura. Difficile quippe ẽ: ut quis certis tum periculis: tum damnis spem futuræ uitæ existimet emendam: cũ presertim ignoret: ea ne habiturus sit quæ sperat: & p̃sentia bona huic maxime tempori necessaria: nõ aũt illa uideant̃. Terciam sane causam quidã eam esse aiunt: ꝙ cum (ut inquit apostolus) summum bonum quæ beatitudo ẽ æterna: ita quidẽ excellat: ut ab humano corde quale sit ne cogitari quidem possit: non facile homĩes huic student: ꝙ arduo in loco situm captuq; impossibile: quemadmodum id sperare: nedum adipisci queant: non plane animaduertunt: cum presertim huius bona mundi plurima: quæ tamen alii quondam assecuti sunt: pleriq; nulla ui assequi potuerĩt: nulloq; conatu. Sed impedimenta ista omĩa excusationes ue potius sunt eorum: qui a fide: qui a spe: qui a charitate maxime abhorrent: humanisq; tantummodo uiribus: non etiam diuino adiumento existimant summum illud bonum obtineri oportere. Itaq; cur facilius bona corporis q̃ animi sequamur: nullam aliam reor esse causam uerisimiliorem: nisi quia liberi cum simus: sed tamen originalis illius culpæ fomite: ut ad malum proni: sic auersi a bono: non difficile adhæremus ei ad quod inclinamur malo: quod quidẽ ĩ corpore maxĩe uersat̃. Quis aũt me (ait apostolus libe-

rabit de corpore mortis huius? Quarē ne i le quidē & si
gratia diuina fruebat̃: nō uel minima quædā pctā uisus
est admisisse. Quod nolo inquit malū: hoc ago. Video
enī aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meæ
& captiuātē me in lege peccati: quæ ē in membris meis.
Siquidē lex mētis ē rō: peccati uero lex corporis sensuū
ue appetitus. Nā & si hūc ipm nostri (ut ante diximus)
nōnunq̄ etiā bonā accipiūt in partē: ut cum referunt ad
intellectum. plerumq; tamē solet is in malā accipi: proq;
sensuum motu poni.

CXXXIIII. Oppugnat igit̃ sēp rōnē appetitus
eāq; impedit: ne plane sit libera. Idemq; in appetitū rō
molit̃. Quo quidē prælio assiduo intestinoq; sit: ut distra
hat̃ animus: ob eāq; rē nō quod uolumus: id sēp faci
amus. Facimus aūt siue bonū siue malū: cū hoꝝ alteꝝ
inter se familiariū domesticorūq; hostiū: alter debellauit
sibiq; asciuit hoīs arbitriū. Nā eiusmōi certamen non in
alio quidē penitus uersat̃: q̄ in suadēdo mēti. Quæ tan
dē ab altero ꝑsuasa: refugit alteꝝ. Qui tamē etiā deui
ctus: illam sibi rursus nitit̃ uendicare: Atq; ideo ne so
litario quidem homini bellum deesse unq̄ potest.

CXXXV. AEMY. An nō debuit deus: ad quē
cū optimus existat: certe ꝑtinet optima efficere: optimū
effingere hominem .i. talem: qui peccare nullo modo
posset?

CXXXVI. HAE. Quid si optimus iccirco factus dicit̃: quia peccare põt: & id ẽẽ quod maluerit? Nã & si istã heri quæstionẽ (ut mihi uidet̃) dissoluit antonius: cũ inquit nullã uirtutẽ atq; ideo neq; laudẽ neq; gloriã ei accidere ullã posse: qui ĩ bono pseueraret: si is malũ oĩo facere nequiret. illud tamẽ addideri hoĩem ea de causa cõditũ fuisse: ut btitudine frueret̃. Quod cũ ita sit. eũ uoluit deus ẽẽ talẽ: qui quodã suo mõ bene mereri de diuĩa liberalitate posset: ut btũs tãdẽ factus: gloria fulgeret ãpliore. Sed ne illa quidẽ rõ ptereũda ẽ: quæ ad diuinã maxime iusticiã: tũ declarãdã: tũ etiã efferẽdã ualet. Quis eĩ recte dixerit: nõ optimã ĩ hoĩe fuisse liberi arbitrii cõditionem: q̃ deus bene meritos efficit beatos. male uero nõ infœlices solũ: sed æternũ etiã infœlices ac miseros.

CXXXVII. AEMY. Mihi uero uidet̃ nõ oĩo æquũ ẽẽ: dãnari hoĩes peccãtes: si ad malũ pniores natura nõnũq̃ a mũdo: sed a diabolo sæpius: a corpore uero ipo sp oppugnãt̃. Quis eĩ tot tãtosq; ac tã assiduos hostes sp supare solus possit? HAE. At mihi cõtra uidet̃ depcationẽ pctĩ hoĩem habere nullã. Nũq̃ eĩ iustus ille iudex deus hũc cõdẽnaret delinquẽtẽ: nisi aduersus tot eius hostes: tãtasq; ĩsidias atq; discrimĩa lõge pstãtiores ei ppugnatores multoq; ualidiora psidia tribuisset. Quis eĩ nisi suæ uel negligẽs uel pdigus salutis: deo pferat diabolum corpus aĩo: rõni appetitũ: mũdũ deiq; siue cælo siue boĩs

uiris? Qui cum recte uiuant. nimirum indicant cæteros
mõ uelint: æque posse uiuere. Est igitur uolũtas quæ ho
mines uel dãnat uel coronat: q̄ nemo fiat bonus: nemo
malus: nisi spõte uelit. Quorum tamẽ alterum sine diuina es-
se gratia: alterum cum gratia nunq̃ potest. Nã cũ minime
mereri posset homo: nisi uinceret uincere aũt nullo mõ:
nisi haberet quibus cum luctaretur: quosq; uirtute supe-
raret. statuit ei deus aduersarios: qui sine ulla securitatis
illum requie uexarent: nequirent autem uincere: nisi se-
se ille uolens dedisset. (Nam teste apostolo.) fidelis est
deus: qui non patitur nos tentari supra id quod possu-
mus. Quin etiam facit cum tentatione prouentum: ut
possimus sustinere. Non enim mundum diabolum ue
permittit: ut quicquid uolunt: quicquid sciunt: quicquid
denique habent uirium in nos effundant. Quare tametsi
corrupta ab origine natura ad malum (ut sæpe diximus)
nõ etiã ad bonũ est procliuior. diuina tamẽ gratia spirãte
quæ præsto est oĩbus: mõ hãc suscipiamus: peccata facile ui
tabimus: ea præsertĩ quæ maxime pertimescenda sunt morti
fera: bonũq; operabimur: qui charitatis fructus est uberri-
mus. De qua q̃ nõ ita est a me quidẽ disputatũ: ut nihil am-
plius: nihil ue subtilius de ea dici possit: quã oĩum uirtu
tum diximus esse maximã: quãq; sola summũ illud quod
ab oĩbus expetitur bonum beatitudoq; paratur: sed ne ha
berer a uobis ĩhumanior: si quæ a me scire optaremĩ: ea

uobis præsertim eflagitantibus non omnino patefecissem. Vos igitur tãdem & hortor & moneo: obsecro etiã: ita charitati studeatis: sine qua salui esse non ualemus: ut nul ũ aliud amoris genus excellentissimæ huic uirtuti anteponendum esse iudicetis.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

QVINTII AEMYLIANI CIMBRIACI POETAE CARMEN EPIGRAPHICON IN TRES HAEDI ANTEROTICORVM LIBELLOS AD LECTOREM

Tres sumus hic lector prisca grauitate libelli:
Quos Hædus dominus sustulit aoniis.
Scriptos in Venerẽ: mollesq; cupidinis arcus:
Quod si nõ credis: hoc lege epigraphion.
Primus habet: quid tela: quid arcus signet amoris
Cum facula: & spectris a capite usq; pedes.
Atq; inibi plane miseros ostendit amantes:
Et probrũ capti seruitiumq; animi.
Alter quid pueri contraria signa tenentis
Denotet idolum lector ab Hippolyto

Hic aperit plagas: & uulnera curat amantum
Putria phillyride fortius aemonis:
Tercius astriferi limen tibi monstrat olympi:
Quo phaethontæis est uia trita rotis.
Qua nunc sanctæ animæ: post reddita corpora uitæ:
Ibunt æthræi lucida in astra poli.
Quo si te ire iuuat: mūdanas desere curas:
Desere & aligeri sordida castra ducis
Quid iuuat affectu lasciuo ducere uitam?
Et tantū ingratis uiuere diuitiis?
Quam melius seruire deo: spes una salutis.
Hæc homini: multum cætera fraudis habent
Sol redit: & semper reparat dispendia phæbe
Annus adest iterum: nos semel occidimus.
Vis iterum quondam uitales surgere in auras
Morte obita: & longum uiuere? uiue modo.

ACCVRATISSIME IMPRESSVM TARVISII PER GERARDVM DE FLANDRIA. ANNO SALVTIS. M. CCCC. XCII. DIE. XIII. OCTOBRIS. SVB MAGNIFICO PRAETORE AVGVSTINO FOSCARINI.

:: FINIS ::

